

“Ο ΛΟΓΟΣ.,

ΧΡΟΝΟΣ Α', ΦΥΛΛΟ 5

ΙΩΑΝΝΑΣ ΣΧΙΝΣ

ΟΡΓΑΝΟΤΑΙΧΤΗΣ

ΛΑΪΚΗ ΑΓΟΡΑ

Φωνές, φωνές, στριγγλιές διαλαλητό·
γαλόπουλα, κοκόρια κακαρίζουν,
ένα πυκνὸ κι' ασώπαστο βουητὸ
ποῦ νόημα πιά τὰφτιά δὲν ξεχωρίζουν.

Λεμόνια ἔδῶ, πατάτες στὸ σωρὸ,
κάστανα, μήλα, ρόδια, μανταρίνια,
μιὰ μυρμηκιά στὸ φῶς τὰστραφτερὸ
ἀνθρώποι, ζῶα, τσουβάλια καὶ κοφίνια.

Ἐνα λαρύγγι γίνηκε κι' οὐρλιάζει
ὅλη ἡ πλατεία σωστὸς πανζουρλισμός.
μιὰ θάλασσα π' ἀδιάκοπα φρουμάζει
πατήματα, σπρωξίδι, σκοτωμός.

Μ' ἄχ' ἴδια πάντα ἀνθρώπινη ἱστορία!
—τριανταδὺ ἢ μπανάνες τὴν δκά,
ἀκούω νὰ παζαρέβη μιὰ κυρία
χωμένη στὰ πυκνὰ γουναρικά.

Κι' ἡ κερά Μαριγῶ δίπλα σ' ἐκείνη,
μὲ τὸ ξεθωριασμένο τρύπιο σάλι,
κουνάει κι' αὐτὴ μὲ πίκρα τὸ κεφάλι
ποῦ τὰ κρεμμύδια μιὰ δραχητὴ ἔχουν γίνει.

ΣΟΦΙΑ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ

ΑΠΟ ΤΙΣ "ΜΥΣΤΙΚΕΣ ΦΩΝΕΣ."

ΟΚΤΩ ΠΑΡΑ ΤΕΤΑΡΤΟ

Τὸ ξέρω πὼς δὲν εἶναι δυνατό, τόσο
πρωί, νὰ βρεθεῖς ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι σου.
Τὸ νιώθω πὼς εἶνε ἀνοησία νὰ φαντά-
ζομαι πὼς θὰ σὲ δῶ σ' αὐτὸ τὸ μέρος,
ποῦ μονάχα οἱ ἀνθρώποι τῆς δουλειᾶς
—ἴσκιοι σκυφτοί, βιαστικοί—περνοῦν μέ-
σα στὸ πρωῖνὸ μισόφωτο.

Κι' ὅμως σὲ ἀναζητῶ. Ἐνῶ τὸ λεω-
φορεῖο μπαίνει στὴν πλατεία, κυττάζω
τριγύρω μὲ λαχτάρα. Κι' ὅταν τρέχω στὸ
σταθμὸ γιὰ νὰ προλάβω τὸ τραῖνο, ψάχ-
νω παντοῦ μὲ τὴ ματιά.

—Ἐλα! Ποῦ πᾶς νὰ σκύψης στὴ
δουλειά, νὰ κουραστῆς, νὰ ξεζουμίσης τὸ
μυαλὸ καὶ τὴν ψυχὴ σου; Ἐλα μαζί μου,
ἔλα μαζί μου στὴ χαρά, στὴν εὐτυχία!...

Ἔτσι μοῦ λέει μέσα μου ἡ φωνὴ σου.
Καὶ ψάχνω παντοῦ, τριγύρω, μὲ τὸ βλέμ-
μα, νὰ σὲ βρῶ ...

Ἐνα πρωὶ κατέβηκα λιγάκι πρὸ νο-
ρτίτερα ἀπ' τὴν κανονικὴ μου ὥρα.
Πέντε λεπτά!... Ποιὸς ξέρει;... Στάθηκα
στὸ πεζοδρόμιο καὶ σὲ περιμένα, κυττά-
ζοντας τριγύρω ...

Τὸ ξέρω. Εἶναι μιὰ ἀνοησία. Εἶναι
κάτι ἀπραγματοποίητο, ἀδύνατο. Κι' ὅ-
μως κάθε πρωί, στίς ὀκτὼ παρὰ τέταρτο,
σὲ ἀναζητῶ μὲ λαχτάρα στὴν πλατεία ...

ΕΝΩ ΣΕ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΟΥΣΑ

Σὲ εἶδα ἀπὸ μακρὰ ποῦ πήγαινες στὸ
ραντεβού μας. Σὲ πλησίασα, μὰ δὲ σοῦ
μίλησα. Σὲ παρακολούθησα μονάχα ἀπὸ
κοντά.

Περπατοῦσες γρήγορα-γρήγορα, χωρὶς
νὰ κυττάξης πουθενά. Τὰ μικρὰ βιαστικά
βήματά σου ἀντηχοῦσαν δυνατὰ μέσα
μου, ἀνακατώνουνταν μὲ τοὺς χτύπους
τῆς καρδιᾶς μου, τοὺς ἔσπρωχναν σ' ἕνα
γρήγορο, βιαστικὸ περπάτημα.

Ἐξω ἀπὸ τ' ὀρισμένο μας κέντρο κον-
τοστάθηκες, κι' εἶδα τὴ ματιά σου νὰ
πέφτει στὴ γνωστὴ μας θέση. Στάθηκα
γεμάτος συγκίνηση κι' ἄκουα μέσα μου
τὴ φωνὴ τῆς ψυχῆς μου: «Ἐσένα ζητάει
—τὸ καταλαβαίνεις;— ἔσένα ζητάει!»

Κι' ἐνῶ τὸ βλέμμα μου ἔψαχνε στὸ ἔσω-
τερικὸ, σὲ πλησίασα καὶ σοῦ πῆρα ἀπαλὰ
τὸ χέρι. Γύρισες ἀπότομα, μ' ἄρπαξες σφιχ-
τὰ ἀπὸ τὸ μπράτσο καὶ γέλασες δυνατὰ.

Γλυκεῖά μου, ἀν ἤξερες πόση εὐτυχία
μοῦ χάρισε τὸ ἀπότομο ἐκεῖνο σφίξιμο,
τ' ἀλόφωτο, τὸ μυρωμένο σου τὸ γέλιο!...

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ

— Τί νὰ τῆς κάμης τόσες φωτογραφί-
ες καλέ μου! Φτάνει πιά!

— Ὁχι, ἀγάπη μου, δὲ φτάνει! Κι'
ἄλλες! Κι' ἄλλες! Ὅλο καινούργιες, ὅλο
διαφορετικῆς, ὅσο μπορεῖ πρὸ πολλῆς πό-
ζης!

Θὰ τῆς βάζω στὴ γραμμὴ καὶ θὰ τῆς
περνώ γρήγορα- γρήγορα μὲ τὸ βλέμμα.
Ἡ κάθε μιὰ καὶ μιὰ στιγμή σου, μιὰ
σου μορφὴ, μιὰ σου ἔκφραση. Τότε, μέσα
στὸ γρήγορο αὐτὸ τὸ πέρασμα, οἱ διάφο-
ρές σου πόζες θὰ ἀμίγουνται, θὰ δένουν-
ται καὶ θὰ ξετυλίγονται γοργὰ μπροστά
στὴν ψυχὴ μου σὰν ταῖνια κινηματογρα-
φικῆ. Καὶ νὰ—ὦ εὐτυχία— νὰ τὸ κορμί
σου νὰ παίρνῃ κίνηση, τὸ στήθος σου νὰ
φουσκώνῃ ἀπὸ ζωὴ, τὰ μάτια σου νὰ
γεμίζουν φῶς!

Ἄ ὄχι, ἀγάπη μου, δὲν φτάνει! Κι'
ἄλλες! Κι' ἄλλες!

ΜΙΑ ΦΟΥΣΚΑ

Στὸ βάθος τοῦ συρταριοῦ τοῦ γρα-
φείου μου εἶναι μιὰ φούσκα—μιὰ παιδιά-
στικη φούσκα, μὲ δυὸ τριανταφυλλένια
φετερά στὴν ἄκρη καὶ λίγες κίτρινες κορ-
δελλίτσες. Ὅταν μένω μονάχος, τὴν παίρ-
νω καὶ τὴν φουσῶ, κι' ἡ φούσκα ξετυλί-
γεται, κι' οἱ κορδελλίτσες καὶ τὰ φτερά
κυματίζουν.

Εἶναι ἡ φούσκα τάχα ποῦ εἶναι μυ-
ρωμένη, ἢ εἶναι ἡ ἀνάμνηση ποῦ φτε-
ρουγίζει ἐκεῖ στὴν ἄκρη; Ἀναπνέω, ἀ-
ναπνέω, κι' ἡ ψυχὴ μου γεμίζει ἀπὸ δρο-
σιὰ καὶ μυρωδιά. Οἱ κίτρινες κορδελλίτσες
ξετυλίγονται, πλαταίνουν, κι' ἐνῶ παίρ-
νουν τὸ σχῆμα μεγάλων βολάν, ἀγκα-
λιάζουν, τριγυρίζουν μιὰ μακρὰ κίτρινη
ρόμπα, ποῦ προβάλλει ἐκεῖ μπροστά μου.
Καὶ τὰ τριανταφυλλένια φτερά γίνονται
δυὸ γυμνὰ ζωντανὰ μπράτσα, ποῦ ὑψώ-
νονται μὲ χάρη, προσπαθώντας νὰ πά-
ρουν κάτι ἀπὸ τὰ κοτιγιὸν ποῦ ρίχνουν
ἀπὸ τὸν ἔξωστη στὴ σάλα τοῦ χοροῦ.

Μιὰ φούσκα. Τίποτ' ἄλλο. Μιὰ μικρὴ
παιδιάστικη φούσκα, ποῦ τὴ φουσοῦσες
κι' ἔπαιζες, ἀγαπημένη μου, χαρούμενη
καὶ γελαστή, ὅσπου, βγάζοντάς τὴν ἀπὸ
τὸ στόμα σου, μοῦ τὴν ἔδωσες ...

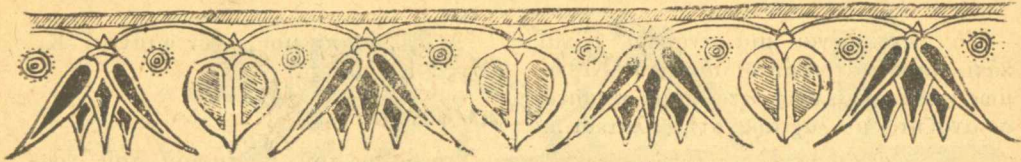
Ἀναπνέω, ἀναπνέω, καὶ κρατῶ σφιχ-
τὰ μέσα στὰ χεῖλη μου τὸ χοντρό της
χαρτόνι ...

ΕΚΕΙΝΑ ΠΟΥ ΔΕ ΣΟΥ ΛΕΩ

Μὴν ἀκοῦς αὐτὰ ποῦ σοῦ λέω. Ἐκείνα
ποῦ δὲ σοῦ λέω ν' ἀκοῦς, ἀγαπημένη μου.
Εἶναι μέσα μου κάτι λόγια, ποῦ ἡ ψυχὴ
μου ἀρνιέται νὰ τὰ μπιστευθῆ στὸ σάρ-
κινο ὄργανο τῆς φωνῆς. Καὶ τὰ κρατᾷ
βαθεῖα μέσα της, μὴν τὰ παραμορφώσῃ
ἢ ὑλικὴ τους ἔκφραση.

Αὐτὰ ν' ἀκοῦς. Εἶναι μιὰ βουὴ μυστι-
κῆ κι' ἀόριστη, ὅπως ἡ βουὴ, ποῦ ἀκού-
ουν οἱ πιστοί, ὅταν ἀφουκράζονται τὰ
μνήματα τῶν ἁγίων. Ἀκουσέ τὴν! Εἶ-
ναι ἡ ἀνοὴ τῆς ψυχῆς μου. Εἶναι ἡ ἀ-
γάπη μου ...

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

JULIUS SCINI

ΟΙ ΜΑΡΙΟΝΕΤΤΕΣ

ΟΥΓΓΑΡΕΖΙΚΟ ΔΙΗΓΗΜΑ

Ὁ Κοιλαράς θιασάρχης καθότανε ἀπὸ τὴς ἕξῃ τ' ἀπόγεμα λυπημένος στὸ ταμεῖο. Οὔτε μιὰ ψυχὴ! Κι' ἀπὸ στιγμὴν σὲ στιγμὴν ἔδινε ἀδυνάτιζε καὶ κουτούλαγε περισσότερο. Στὸ μεγάλο στίβο πού τὸ χειμῶνα γινότανε παγοδρόμιο τοῦ κάκου, πλουσιόχρωμες φανταχτερές ρεκλάμες διαλαλοῦσαν τὸ ἔργο: «Ὁ Ἀμλέτος ἦ ἡ ἐκδίκηση τῆς ἀδερφοκτονίας».

Ἡ Ὁφέλια φοροῦσε ἓνα ἄσπρο φόρεμα περιπάτου — γι' αὐτὸ τὸ ρόλο μάλιστα δὲν ἄλλαξε παρὰ τὸ φτερωτὸ καπέλο μ' ἓνα ψευτόχρυσο στεφάνι—ὁ Ἀμλέτος ἔστεκε μὲ κρεμασμένα χέργια μπρὸς στὴ θυρίδα τῶν θεωρείων, ὁ Πολώνιος κάθονταν σ' ἓνα πάγκο τοῦ στοίβου χαράζοντας μὲ τὸ πανάρχαιο μπαστόνι του ἀριθμοὺς στὸν ἄμμο, κι' ὁ Ἀνθαστεφανῆς κι' ὁ Χρυσαστέρης τσακωνόντουσαν στὴν πολιτικὴν

Ἐάννου φάνηκε νᾶρχεται κάποιος ζωντανὸς κατὰ τὸ θέατρο. Ἦταν ἀρετὰ καλοντυμένος. Τὰ μάτια τῶν θεατρίνων λάμπανε γιὰ μιὰ στιγμὴν τὸν καταχαίριζαν. Ὁ κύριος πλησίασε, χαιρέτησε εὐγενικὰ τὸν θιασάρχην πού μεταμορφώθηκε ὀλάκαιρος σ' ἓνα ὀλοστρόγγυλο φιλικὸ γέλιο.

—Πόσα εἰσιτήρια νὰ κόψω;... γιὰ εἰσιτήρια πρᾶκειται, δὲν εἶν' ἔτσι;

—Ὅχι! ἀπάντησε ντροπαλὰ ὁ κύριος Ἀποδείχτηκε πὼς εἶτανε ὁ δεῦτερος κουρέας τοῦ χωριοῦ καὶ προσφερότανε νὰ ξυρίξει τοὺς κ. κ. ἠθοποιοὺς φτηνότερα ἀπὸ τὸν ἀντίπαλό του. Ὁ θιασάρχης ἔγινε λιγάκι νευρικός κι' ἀπότομος.

—Θέλετε, λέει, νὰ μᾶς ξουρίσετε;

Μπᾶ; μοῦ φαίνεται πὼς εἶμαστε ἀρετὰ ξουρισμένοι...» κι' ἔδειξε τὸ πάκο τῶν εἰσιτηρίων πού τὸν κορόιθευε μπροστὰ του. Ὅλη τὴν ἡμέρα δὲν εἶχε πουλῆσει πάνω ἀπὸ δέκα εἰσόδους.

—Τὶ ἠλίθιο πόπολο! πέταξε λυπημένα ὁ κουρέας. Τὶ ἠλίθιο πόπολο! Μέχρι σήμερα κάθε θιάσος τὰ τίνιζε σ' αὐτὸ τὸ παλιοχώρι... Αὐτοὶ οἱ βλάκες δὲν χρειάζονται— δὲ κώθουν ἰπὸ θέατρο. Σήμερα ἀκόμη στριμώχνονται στὴν πλατεία ἐπειδὴ ἔφτασε ἓνα θέατρο ἀνδρείκλων μὲ μουσικὴ... Χαίρετε!

Ἐφυγε. Κανένας δὲ μίλησε. Ἀχνα! τίποτα!...

Στὴς ἑπτὰ καὶ μισή ἔβγαλε ὁ θιασάρχης φουρτισμένους τὸν μαῦρο μεταξωτὸ σκούφο του καὶ τὸν πέταξε στὸν ἄμμο. Ἄλλες φορές πού νὰ τὸν λερῶσει ἔτσι μπᾶ-μπᾶ! Νευρα- νευρα! Στράφηκε ὕστερα στὸ ἄστρο τοῦ θεάτρου του.

—Ὁφέλια πήγαινε στὸ μοναστήρι Προσευχῆσου γιὰ μᾶς. Ἄν καμιὰ μέρα ἀκόμα κάνουμε τέτοια πούληση σωθήκαμε τότε μπορεῖ νὰ πάει ὁ καθένας μας περίπατο ὅπου θέλει... Τὴ σημερινὴ παράσταση θὰ τὴν ἀναβάλλουμε· δὲ θὰ παίξω βέβαια γιὰ δέκα ὑδροκέφαλους μανάχα...

—Δὲ φταίω γὼ πού δὲν γεννήθηκα κοῦκλα... Τότε θὰ μαζευότανε ὁ κόσμος ἐδῶ ἀντὶ νὰ σκουντιέται στὴν πλατεία...» μίλησε ἡ Ὁφέλια γεμάτη ἀπογοήτευση.

Ὁ Ἀμλέτος ὅμως εἶχε ὄρεξη νὰ φιλοσοφίσει.

Ὁ Λαός ἔχει πάντα δίκην...» μίλησε μὲ ὕφος πολὺξερο καὶ σοβαρότατο «ὁ λαὸς ἔχει παντοῦ καὶ πάντοτε δίκην...»

Ἄς πᾶμε καὶ μετς ὅπου οἱ οὐράνιοι αὐτοὶ ἄνθρωποι. Ἄς μάθουμε ἀπὸ τὴς ζῦλι-νες κοῦκλες τὴν ἀληθινὴν τέχνη...»

Ἡ Ὁφέλια καταχάρηκε καὶ χτύπησε τὰ χέργια σὰ μικρὸ παιδάκι.

—Μπράβο Ἀδώνιε... ἡ ἰδέα σου δὲν εἶναι διόλου ἄσκημη. Ἄς πᾶμε στὸν καρακιόζ μπερντε ὄλοι μαζί... Σ' αὐτὰ τὰ μέρη μαθαίνει κανεὶς πολλές φορές σὲ μιὰ ὥρα, περισσότερα ἀπὸ σχολεῖτο τέσσαρων χρόνων...»

Ὁλος ὁ θιάσος πού εἶχε περάσει τόσο ὥραϊα τὴν ἡμέρα του... ξεκίνησε γιὰ τὴν πλατεία. Δύο-δύο, χωρὶς μιλιά· καὶ πρὸ πρῶτον ὁ θιασάρχης πού ξεφυσόσε, μὲ τὴν Ὁφέλια.

II

Δυὸ λάμπες ἀσετυλίνης καὶ πολλὰ φανταχτερὰ χαρτοφάναρα ἔλαμπαν ἐμπρὸς στὸ θέατρο τῶν κοῦκλων. Τὸ κακοφωτισμένο χωριὸ ἔλαμπε, θαύμαζε αὐτὸ τὸ χρυσὸ, πλουσιοχρωματισμένον παράτημα σὰν εἰσοδος ἐνδὸς μαγικοῦ παλατιοῦ. Σ' ἓνα μικρὸ πάγκο ἔστεκε μιὰ αὐτόματη ρομβία πού μὲ κουφραντικὴς ἀρμονίες μπουμπουνίζε χαρούμενα στ' αὐτιά τοῦ περιέργου κοσμάκη. Ἐνας ντελάλης χούγιαζε σὰ τρομπόνι, ὄλα ὄσα θ' ἄβλεπε κανεὶς στὸ θαυμάσιο αὐτὸ θέατρο — τρύπα.

Κι' ὁ κόσμος σκουντιότανε, ἀνοίγε, ἐκστατικὰ — ἠλίθια, τὸ στόμα μπρὸς σ' αὐτὰ τὰ μαγικὰ πράματα, ἀνέβαινε βριζόμενος ἀναμεταξὺ του τὴ μικρὴ ζῦλινη σκαλίτσα πού δὲνηγοῦσε στὸ ταμεῖο. Ὅλοι γελοῦσαν σὰν ἔφταναν ἐκεῖ ἀπάνω, εὐχαριστημένοι· τὰ νικελένια νομίσματα κλίγκλιζαν εὐχάριστα καὶ στὸ ταμεῖο ἔνας ὥραϊος ἄντρας, νέος μ' ἓνα μεγάλο μουστάκι μάζευε — μάζευε χωρὶς νὰ μετράει μοιράζοντας εἰσόδους.

Ἐαφρνικά ἡ Ὁφέλια ἔβαλε τὴς φωνές.

—«Ὁ Ἐρέπει!... ὁ Ἐρέπει!...»

—«Ποῦναι;» ρώτησε περίεργα ὁ θιασάρχης.

—«Κεῖ! στὸ ταμεῖο...» μίλησε μὲ κάποια συγκίνηση ἡ Ὁφέλια.

«Δὲν τὸν ἀναγνωρίζετε;... Ὁ Ἐρέπει!... Ὁρισμένα αὐτὸς θὰ διευθύνει

τὴς μαριονέττες...»

—«Ἀδύνατο!» πιστοποίησε ὁ Ἀμλέτος. «Ἀδύνατο!...»

Οἱ θεατρίνοι στριμώχτηκαν κοντὰ στὸ ταμεῖο γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ καλοκυτάξουν τὸν ἄντρα πού μοίραζε εἰσιτήρια. Ὅλοι πείστηκαν πὼς ὁ ταμίας μὲ τὸ μεγάλο μουστάκι ἔμοιαζε καταπληχτικὰ τοῦ Ἐρέπει.

—Μὰ... δὲν εἶχε ποτὲ τὸ μουστάκι...» διαμαρτυρήθηκε ὁ γελοιοποιὸς πού ἦτανε σύγχρονα σκηνοθέτης καὶ κουρέας τοῦ θιάσου.

—Διάσολε! Ἐε! ἄφησε νὰ τοῦ φυτρώσει ἓνα...» τὸν διέκοψε ἀπότομα ὁ θιασάρχης. «Σπουδαία δούλειά... Ἐνα μῆνα ἀξούριγος... Σς!.. Κι' ὅμως!... μοῦ φαίνεται πὼς εἶναι ἀδύνατο νὰ ξέπεσε τόσο χαμηλὰ... Αὐτὸς μᾶς παράτησε γιὰ τὴν τῶννοιωσε κι' ὁ ἴδιος πὼς ἦτανε πολὺ καλὸς γιὰ τὸ βρωμοθιάσὸ μας...»

—«Ἡ Ὁφέλια ἔφταιγε... Αὐτὴ μόνον!» μίλησε πικρὰ ὁ σκηνοθέτης. Οἱ θεατρίνοι λιγώθηκαν στὰ γέλοια κι' ὁ θιασάρχης ἔνοιωσε πὼς ὁ γελοιοποιὸς τοῦ γνώριζε ἓνα ἀπὸ τὰ πολλὰ μυστικὰ πού τοῦ κρύβανε συχνὰ οἱ θεατρίνοι.

—Εἶνε ἀλήθεια αὐτὸ Ὁφέλεια;» ρώτησε σιγὰ.

—Ναὶ ἀλήθεια, καὶ γὼ ὁ βλάκας...

—Καὶ σὺ ὁ βλάκας δὲν τὸν θέλησες γι' ἄντρα;», ἔακολούθησε ὁ θιασάρχης. Τώρα καταλαβαίνω γιὰ τὴν μᾶς παράτησε τόσο ἀπότομα. Μπράβο του! Ἐξυπνὸς ἄνθρωπος...

—Γιὰ τὸ θιασάρχην μας καθένας εἶναι ἐξυπνὸς ἄμα τὸν παρατήσει στὰ κρύα τοῦ λουτροῦ, παραπονέθηκε ὁ Ἀμλέτος.

—Ναὶ ἔτσι εἶνε, ἀπάντησε λυπημένα αὐτὸς. Ἐτσι εἶνε! δὲ θὰ ξεχάσω ὅμως ποτὲς τὸ παίξιμό του. Κι' ἀπὸ τὴν ἡμέρα πού μᾶς παράτησε, ἡ τύχη ὄλο καὶ μᾶς κατατρέχει.

Ἡ Ὁφέλια κοκκίνησε.

—Θάθελες πατέρα νὰ ξαναγυρίσει στὸ θιάσὸ μας;» μουρμούρισε ἄχνα.

—Εἶνε ἀργὰ πιά! δὲ βλέπετε; ἔγινε καὶ αὐτὸς θιασάρχης τώρα...

—Κι' ὅμως θὰ γυρίσει ἄμα θελήσω» τόνισε ἡ Ὁφέλεια, «δὲ θὰ μοῦ κοστίσει

παρὰ μιὰ λέξη... κ' ὕστερα»... κόπηκε ἡ φωνή της.

—Μὴ τὸ πιστεύεις παιδί μου! πικρο γέλασε ὁ θιασάρχης, «τὴν ἀμυαλὴ κοπέλα τὴν ἔσβυσαν πιά ἀπ' τὴν καρδιά του οἱ ξύλινες μαριονέττες! Κι' ὁποῖος ἔχει ἕνα τόσο καλὸ θιάσο πού χωρὶς νὰ τὸν πλερώνει κερδίζει παρα πολλὰ χρήματα, θάνα: δλάνκας νὰ γυρίσει καὶ νὰ ξαναπεινάσει μαζί μας.

—Ὅχι, ὄχι! Τὸ θέλω πολὺ! ἦταν τόσο καλὸς ὡ!» τὰ λόγια της παραμέρισαν στὴ ντροπή.

Χώθηκε γλήγορα μέσα στὸ πλήθος γλύστρησε εὐκίνητα ἀνάμεσό του, ἀνέβηκε τὴ ξύλινη σκάλα καὶ στάθηκε μπρὸς στὸ ταμειό. Κοίταξε καταπρόσωπα τὸν ἄντρα μὲ τὸ μεγάλο μουστάκι: ἦταν ὁ Ἐρέπει!

Γιὰ μιὰ στιγμή κοιτάχτηκαν κι' οἱ δυὸ κατάματα ἀμίλητοι καὶ ξαρνικά ἡ Ὁφέλια σιγομίλησε:

—Καλησπέρα Ἐρέπει!

—Κάνε... λάθος δεσποινίς...» γέλασε παράξενα ὁ ἀντρας. Ὀνομάζομαι Κάρλο Φιανταλέτο καὶ εἶμαι διευθυντὴς τοῦ θεάτρου Φαντάσε ἀπ' τὴν Μπολόνια.

—Τότε... τότε θάθελα... θάθελα σὰς παρακαλῶ ἕνα εἰσιτήριο», τρέμισε ἡ Ὁφέλεια κατεβάζοντας τὰ μάτια.

—Ὅχι! ὄχι Ὁφέλια, ἐγὼ εἶμαι», ἀπάντησε ξαρνικά ὁ Ἐρέπει πιάνοντας τὴν τὸ χέρι. «Περάστε μέσα. Ἀπὸ σὰς δὲ θέλω χρήματα» πρόστεσε γλυκὰ «μὰ πάλι μὴ μὲ προδώσετε...» ἔσβυσε ἡ φωνή του.

—Ἐρέπει! ναί, μὰ εἶνε κ' οἱ ἄλλοι ἐδῶ» παραπονέθηκε ἡ Ὁφέλια.

—Τὸ ξέρω! Ἄς περάσουν κι' αὐτοί.

Ξανακατέβασε τὸ κεφάλι στὰ εἰσιτήρια. Ἡ Ὁφέλια ἔγνεψε στὸ θιάσο καὶ σὲ λίγο ὄλοι τοὺς βρισκόντουσαν στὸ καταπλημμυρισμένο θέατρο τῶν κούκλων. Ὁ κόσμος φώναζε, σφύριζε, χειροκροτοῦσε, ἔτρωγε πορτοκάλια καὶ ξεράδα μασκίνα ἀνυπομονώντας γιὰ τὴν παράσταση. Στὴν πρώτη γραμμὴ κάθονταν ὁ εἰσαγγελέας καὶ κοντὰ ὄλοι οἱ ἐπίσημοι τοῦ χωριοῦ. Ὁ αἰδεσιμώτατος παπᾶς

σκοπούζε τὸ ἰδρωμένο του μέτωπο μ' ἕνα μαντήλι μὲ μεγάλα τετράγωνα. Ὁ δάσκαλος φιλοσοφικά ἔπαιζε νευρικά ταμπούρλο μὲ τὸ δεξιὸ του χέρι στὴ μπροστινὴ καρέκλα.

Ὅταν τελικὰ σηκώθηκε ἡ αὐλαία ἐκπληχτικὴ εὐχαρίστηση ξεχύθηκε σ' ὅλο τὸ θέατρο. Ὁλοκαίνουργα σκηνακὰ φαντάζανε. Στὸ βάθος εἶτανε ζωγραφισμένο ἕνα ὁμορφο παλάτι. Τὸ ὄργανετο ἄρχισε νὰ παίζει ἕνα πανάρχαιο θάλκι κ' ὁ κόσμος ἔχασκε μ' ἀνοιχτὸ τὸ στόμα πρὸς τὴ σκηνή.

Σὲ λίγο βγήκε στὴ σκηνὴ ἕνας ξύλινος ἀρλεκίνος, τρέμοντας στὰ τόσα σύρματα πού ἀπὸ ψηλά τοῦ ὄριζαν τίς κινήσεις του. Ἡ Μαριονέττα ὑποκλίθηκε μπρὸς στὸ ἀκροατήριό κ' ἄρχισε ἀπότομα μὲ σφυριχτὴ κ' ἔντονη φωνή.

—Κυρίες καὶ κύριοι! Ἐχω τὴν τιμὴν νὰ σὰς ἀναγγεῖλω διὰ πρὸς χάριν τοῦ ὑπερπληθοῦς ἀκροατηρίου, σήμερον διὰ πρώτην φοράν θὰ παιχθεῖ τὸ παγκοσμίως γνωστὸν, ἀνεγνωρισμένον καὶ τέλειον ἔργον: «Ὁ Ἀμλέτος ἢ ἡ ἐκδίκη τῆς ἀδερφοκτονίας». Ἄν καὶ ἡ σκηνὴ μας εἶναι λιγὰκι μικρὴ καὶ μεῖς, ἡθοποιοὶ ἄσφαλοι καὶ δυσκίνητοι, θὰ βάλουμε τὰ δυνατὰ μας νὰ φανοῦμε ἀντάξει τῆς φαντασίας τοῦ ἀξιοτίμου ἀκροατηρίου, τοῦ ὁποίου ὄμως, ζητοῦμεν ταπεινὰ παρακαλοῦντες, τὴν ἐπιεικεστέραν κρίσιν... Σὰς εὐχαριστῶ ἐκ τῶν προτέρων ἐκ μέρους ὄλου τοῦ θιάσου μου... Τὸ ἔργον ἀρχίζει... Χαίρετε!...»

Ὁ Παπᾶς κούνησε καταφατικὰ τὸ κεφάλι. Ὁ δάσκαλος χτύπησε εὐχαριστημένος στὶς πλάτες τοῦ εἰσαγγελέα. Αὐτὸς ἀπάντησε μὲ ἕνα συγκρατημένο γέλιο ἢ θέση του δὲν τοῦ ἐπέτρεπε νὰ γελᾷσει δυνατὰ.

Ὁ Κόσμος ὄμως ἄρχισε νὰ χειροκροτᾷ δυνατὰ σὰν τρελλὸς κ' οἱ θεατρίνοις κυττάζονταν ἀναμεταξύ τους.

—«Αὐτὸ τὸ παίζει γιὰ μᾶς!...» μίλησε ὁ θιασάρχης «καὶ εἶμαι πάρα πολὺ περίεργος νὰ τὸ δῶ... Παίζει γιὰ μᾶς!...»

—«Μόνον γιὰ μένα παίζει σήμερον...» μουρμούρισε σιγὰ ἡ Ὁφέλια.

Τρεῖς φορές βρόντηξε ἕνα μπαστούνι

κι' ἄρχισε τὸ ἔργο: «Ὁ Ἀμλέτος» πού ποτέ του ὁ Σαίξπηρ δὲ θὰ τὸ φαντάστηκε ἔτσι... Ἰδιότροπες στροφες ἰδιότροπα λόγια μὰ γιὰ τὸ ζωηρὸ ἀκροατήριό πολὺ κουτσουρεμένο. Μόνον ἡ πλοκὴ ζετούλιγονταν μέσα σὲ γλήγορες φάσεις ὄλο καὶ πιδ καινούργια πιδ ἐκπληκτικὰ σὰν σ' ἕνα θαυμάσιο ἔργο. Καὶ εἶχε συναρπάσει τόσο τὸν κόσμο πού ἀκούονταν συχνὰ τὸ ζουζούνημα κάθε περαστικῆς μυίας. Κι' ὄλοι τοὺς ὄλοι ἀμίλητοι μὲ γουρλωμένα τὰ μάτια κατὰ τρωγαν κάθε λέξη καὶ κίνηση τῆς Μαριονέττας λὲς τοὺς πασάλειβαν στὸ στόμα μέλι...

Ἐφτασε τέλος κ' ἡ σκηνή—ὁ Ἀμλέτος ἀνάμεσα στοὺς ἡθοποιοὺς. Ἡ κούκλα μὲ τὸ μαῦρο μεταξένιο φόρεμα καὶ τὸ φτερωτὸ καπέλλο, πού ἔπαιζε τὸ μέτρο τοῦ δανοῦ σκεπτικιστῆ πρίγκηπα, προχώρισε μπροστὰ-μπροστὰ, κ' ἄρχισε:

—«Τί κάνεις διευθυντή Ἐμποῦ; Γιατί κλαῖς βαθεῖά σου μαζί μὲ τοὺς δικούς σου;... Κατακουρελιασμένοι ἀλήτες!... Στὰ μάτια σας καίει ἡ φωτιὰ τῶν ἀποστόλων μὰ στὸ στομάχι σας φωνάζει ὁ ὑποβολέας τοῦ δράματος τῆς πείνας... Νέοι-ἀμυαλοὶ ξεπεταχτήκατε στὴ ζωὴ νὰ διαλαλήσετε τὰ λόγια κάθε μεγάλου ποιητῆ! Ἀλλὰ—γλήγορα ἔπρεπε νάχατε νοιώσει ὅτι τὸ ἀκροατήριό δὲ θέλει νὰ σπασσοκεφαλάει, δὲ θέλει νὰ διδαχθεῖ κ' ἀκόμα δὲν θέλει νὰ γίνεῖ πιδ ἐξύπνο ἀπ' ὅτι ἦτανε... Κωμωδίες γυρεύει, ψευτοπερίφανες κομπορημοσύνες, φτηνὰ θαμπώματα, εὐχάριστες ψευτιές, κουτογαργαλισματα τῆς σκέψης...»

Ἐσεῖς γυρεύετε νὰ δεῖξετε στὸν ἄνθρωπο τὸ μυαλό του, τὸ ἐγὼ τόν, ἐνῶ αὐτὸς θέλει κούκλους ξύλινους κούκλους νὰ τοῦ ἐρεθίζουν τὴ ψυροφαντασία του... Ἐνῶ τὸ πραγματικὸ σας θέατρο μὲ μόνον τὸν τίτλο του διώχνει τὸ ἀκροατήριό, μαζεύει ἕνας ἀλήτικος καταγκιδὸς μπερντες, μόνον μὲ αὐθάδειες καὶ ἡλίθιες ψευτιές, ὄχι μονάχα τὸ χρήμα πού σὰς ἄξιζε ἀλλὰ—τί εἰρωνία!—καὶ τίς δάφνες ἀκόμα...

Κυττάχτε τριγύρω σας!... Ὅλοι οἱ γραμματισμένοι πού θάπρεπε νὰ διαλα-

λήσουν τὴν πραγματικὴ τέχνη καὶ ἀλήθεια—νάτοι! μαζεύτηκαν ἐδῶ μέσα καὶ χειροκροτοῦν τοὺς ξύλινους καταγκιδὸς πού φλαφλαρίζουν ἡλίθια...»

—«Στέκουν αὐτὰ στὸ Σαίξπηρ;...» ρώτησε ἐκπληχτὰ ὁ εἰσαγγελέας τὸν καθηγητὴ τῆς φιλολογίας.

—«Μάλιστα!» πιστοποίησε ὁ κύριος καθηγητὴς πού αἰστάνονταν πάντα εὐχαρίστηση σὰν τὸν ρωτοῦσαν ἀκόμα καὶ πράγματα πού δὲν ἤξερε.

—«Δὲ σὰς ἔλεγα πὼς παίζει μόνον γιὰ μᾶς!...» μίλησε ὁ θιασάρχης καὶ κύτταξε θριαμβευτικὰ γύρω του.

Τρέμοντας ὁ κουκλοαρλεκίνος βημάτισε μιὰ βόλτα στὴ σκηνή. Ἐτοιμάζονταν κάτι ν' ἀρχίσει πάλι καὶ τὸ ἀκροατήριό ἐπερίμενε ἄφωνο. Τελικὰ στράφηκε ὁ Ἀμλέτος στὸ μέρος τῆς Ὁφέλιας πού κυττοῦσε τρέμοντας μὲ μάτια γεμάτα θλίψη τὸν κούκλο.

—Καὶ σὺ Ὁφέλια!...» μίλησε ὁ Ἀμλέτος σκύβοντας τὸ κεφάλι ὅσο ἔπαιρνε τὸ σύρμα «ξέρεις πὼς καὶ γὼ ἤμουν κάποτε ἡθοποῖος καὶ μοιραζόμουν τὸ λιγοστὸ ψωμί σας. Τότε... πίστευα ἀκόμα στοὺς ἀνθρώπους, πίστευα ἀκόμα στὰ δάκρυα. Ἡ τύχη μουρξέε στὸ δρόμο μου ἕνα κορίτσι πού ἦταν ὠραιώτερο κ' ἀπ' τὸ ὠραιώτερό μου ὄνειρο... Δὲν τὴν περιτριγύριζα ὅπως οἱ ἄλλοι, δὲν τῆς ἐξύμνησα τὴν ὁμορφιά της μὲ ὕπουλα καὶ κολακευτικὰ κομπλιμέντα. Δὲν ἐξύψωσα ἡλίθια τὸν ἑαυτὸ μου δι-αλαλόντας μου τὰ ἴδια μου προτερήματα... Τῆς ἔδειξα μονάχα τὸν ἄνθρωπο, τὸν πραγματικὸ τὸν ἀνοιχτόκαρδο, ἀλλὰ, κ' ἐλαττωματικὸν ἄνθρωπο. Ὅμως... αὐτή, δὲν ἤθελε τὸν ἄνθρωπο ἀλλὰ τὸν κωμωδὸ τῆς ἀγάπης... Δὲν εἶχε αὐτιὰ γιὰ μένα!... Ἄκουσε τοὺς ἄλλους τοὺς ταπεινοὺς κόλακες μὲ τὰ πονηρὰ κομπλιμέντα. Μὲ εἰρωνεύτηκε... Μὲ περιέλασε στὸ ἱερώτερό μου αἶσθημα...

Βλέπεις Ὁφέλια, ἡ γυναῖκα εἶναι σὰν τὸ ἀκροατήριό!... Ὅποῖος θέλει νὰ τὸ κερδίσει, πρέπει νὰ λείει, ἄγρια φέμματα, νὰ κρύβεται, νὰ παίζει οἰχτρή κωμωδία! Γι' αὐτὸ ἔπρεπε νὰ πάψω νὰ εἶμαι ἡθοποῖος...»

Ἀπὸ τὴν πλατεία ἀκούγε ἡ Ὀφέλια συγκινημένη τὸν μικρὸ ἀνθρωπάκο μὲ τὸ μεταξένιο φόρεμα καὶ τὰ φτερά στὸ καπέλλο. Ὁ κουκλος κοιτοῦσε ὄλους, στριφογύριζε δῶ καὶ κεῖ, ἀλλὰ ἡ φωνὴ του μιλοῦσε μοναχὰ σ' αὐτὴν μ' ἀληθινὸ πλέριο αἶσθημα. Κι' ὅταν σῶπασε ὁ Ἀμλέτος, βροντερὰ χειροκροτήματα ξέσπασαν.

Ἡ Ὀφέλια αἰσθάνθηκε δυὸ δάκρυα νὰ κυλοῦν ἀπ' τὰ μάτια της. Δὲν κράτησε πιὰ. Σηκώθηκε, ἔτρεξε πίσω ἀπὸ τὸ καμαρίνι πού χρησίμευε γιὰ παρασκήνια κι' ἀνοίξε μιὰ μικρὴ πορτοῦλα.

Ἐνας ἄντρας ἦταν ἐκεῖ μὲ τὶς πλάτες γυρισμένες. Ἦταν ἀκουμπισμένος σ' ἕνα πάγκο πού τοῦφτανε μέχρι τὸ στήθος. Μὲ τὸ ἕνα χέρι ἔπαιζε κάτι λεπτὰ σύρματα πού χάριζαν τὶς κινήσεις στὸν κουκλο καὶ μὲ τᾶλλο σκέπαζε τὸ πρόσωπό του...

Ἦταν τόσο μεθυσμένος ἀπ' τὰ ἴδια του τὰ λόγια πού δὲν ἔννοιωσε πὼς ἡ Ὀφέλια μπήκε καὶ στέκονταν πίσω του. Σὲ λίγο ρίχτηκε ἀπάνω του.

— Ἐρέπεϊ! ἀγάπη μου! φώναζε γε-

μίζοντάς τον φιλιὰ.

Στὴ σκηνὴ ὁ Ἀμλέτος σωριάστηκε ἀπότομα χάμου· κατὰμουτρα ἔπεσε ἀπάνω στὴ μύτη του...

Ὅλα περίμεναν τὶ θάπογίνει· μὰ ὁ κουκλος ἔμενε ἀκίνητος. Μερικοὶ ἀρχίζαν νὰ μουρμουρίζουν· ἄλλοι νὰ σφυρίζουν. Ἀκούστηκαν καὶ συρσίματα ποδιῶν.

Μὲ τὶς πολλὲς φωνές σηκώθηκε ὁ Ἀμλέτος. Παραπάτησε ἐδῶ καὶ κεῖ κ' ἔτρεμε ὄλο του τὸ κορμί. Καὶ ξαφνικὰ ματαγέννηκε ἡσυχία. Καὶ τότε μίλησε ὁ Ἀμλέτος ἀναστενάζοντας γεμάτος ἀπὸ ἐρωτικὴ ἔξαψη.

— Ἀφοῦ τέλος πάντων γύρισες Ὀφέλια!

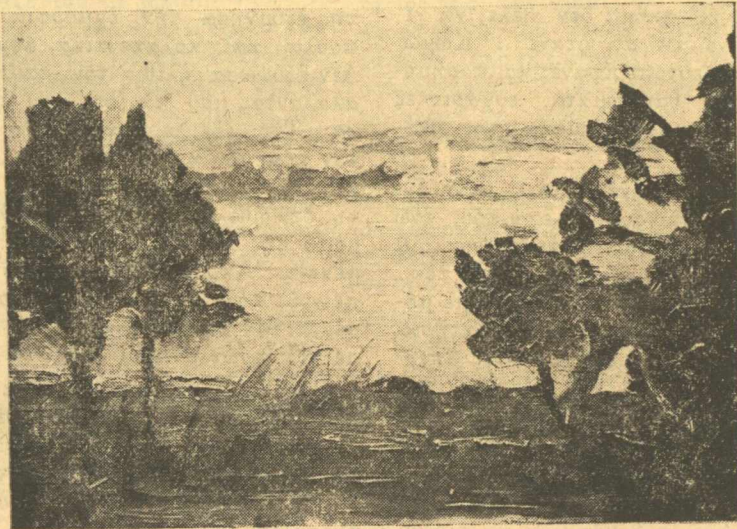
Ἡ ἀυλαία ἔπεσε ἀπότομα.

— Στέκει κι' αὐτὸ ἔτσι στὸ Σαίξπηρ; ρώτησε ὁ εἰσαγγελέας.

— Ὅχι! δηλαδή... αὐτὸ εἶνε ἕνα μικρὸ ex-tempore...» σοβαρεύτηκε ὁ καθηγητὴς τῆς φιλολογίας καὶ χειροκρότησε μ' ὄλα του τὰ δυνατὰ!

Οἱ ἄλλοι: ὄλοι τὸ ἴδιο...

Μεταφραστὴς ΚΩΣΤΑΣ ΔΑΡΡΙΓΟΣ

ΧΑΡΗ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΟ ΦΑΝΑΚΙ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

Ο ΔΑΙΜΟΝΙΣΜΟΣ ΣΤΟΥΣ "ΠΑΡΑΧΑΡΑΚΤΕΣ," ΤΟΥ GIDE

ΚΡΙΤΙΚΟ ΔΟΚΙΜΙΟ

Στὸ τόσο ἐκτεταμένο καὶ περίπλοκο ἔργο τοῦ André Gide, πού καμιὸ συνθετικὴ κριτικὴ ἐργασία δὲ μπόρεσε νὰ μᾶ: τὸ παρουσιάζει ἀτόφιο, καὶ πού οἱ διάφορες τάσεις του εἶναι ἀνεξάρτητες καὶ μὲ χωριστὴ ὄντοτητα, ἀναφαίνεται ὁλοκληρῶς ἰδιαίτερα ὁ δαιμονισμὸς κι' ἡ σατανικὴ ἕπαρξη. Ἡ δαιμονιακὴ αὐτὴ τάση συναπαντιεὶται κρυμμένη, σ' ὅλη του ἀνεξαιρέτα τὴ λογοτεχνικὴ ἐργασία. Καὶ τὸ θεατρικὸ τοῦ ἔργο *Σαοὺλ* εἶναι ἕνα ἀντικειμενικὸ ἀπαύγασμα αὐτῆς τῆς νοοτροπίας. Εἶναι ἐπίσης γνωστὸ ὅτι ὁ *Ντοστογιέβσκυ* τοῦ Gide εἶναι τὸ διαφωτιστικώτερο βιβλίον πού γράφτηκε γιὰ τὸ συγγραφεὴ τῶν *Δαιμονισμένων*. Κι' αὐτὸ ἐξηγεῖται εὐκολὰ ὅτι νθυμηθεὶ κανεὶς ὅτι τὸ κεντρικὸ σημεῖο τῆς διανοήσεως τοῦ Ρώσου μυθιστοριογράφου εἶναι ὁ δαιμονισμὸς. Ἡ πνευματικὴ συγγένεια τοῦ Ντοστογιέβσκυ, διὰ μέσου τοῦ Hoffman, μὲ τὸ Gide (πού, αὐτὸ πρέπει νὰ τονιστεῖ, συγγενέβει μὲ τὸν ἴδιον ἀπόλυτο τρόπο κ' ἰ μὲ πολλοὺς ἄλλους συγγραφεὶς ἀντιθέτων ροπῶν) εἶναι ἀναμφισβήτητη.

Τὸ μόνον *ρομάντζο* τοῦ Gide, πού τ' ἄλλα του τὰ μυθιστορήματα τὰ ὀνομάζει διηγήματα, οἱ *Παραχαράκτες* εἶναι τὸ ἔργο πού συγκεντρώνει τὸν πιὸ ἀπόλυτον ἐνθουσιασμὸ τῶν θαυμαστῶν του καὶ τὴν πιὸ λυσσασμένη κατακραυγὴ τῶν ἐχθρῶν του. Ἀλλὰ κανεὶς δὲ μπόρει ν' ἀρνηθεῖ τὴν οὐσιώδη σημασία αὐτοῦ τοῦ βιβλίου μέσα στὸ ἀπέραντο ἔργο τοῦ γάλλου αἰσθητικοῦ. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν πολῦτιμο ὀρισμὸ πού δίνει γιὰ τὸ μυθιστόρημα (*Roman pur* ὅπως εἶναι ἡ *poésie pure* τοῦ ἀββᾶ Brémond) ὅλη του ἡ κοσμοθεωρία ἢ καλύτερα ὄλες του οἱ κοσμοθεωρίες βρισκονται ἀναπτυγμένες μέσα σὲ τοῦτο τὸ βιβλίον, κρυφὰ ἢ καὶ φανερά. Κι' εἶναι ἡ ἕλη τὴν ὁποίαν ἐπεξεργάζεται τόσο πλούσιον πού ἀναγκάζεται νὰ συμπεριλάβει στὸ ρομάντζο του πέντε ἕξ θέματα χωριστῶν διηγήσεων πράγμα πού γιὰ τὸν ἐπιφανειακὸ ἀναγνώστη δείχνει ἀδυναμία σύλληψης καὶ ἔλλειψη φαντασίας πού περιορίζεται στὴν ἐξιστόρηση διαφόρων *fait-divers*, ἐνῶ ἀπ' ἐναντίας εἶναι μιὰ λαμπρὴ προσπάθεια συνθετικῆς κοσμο-

γονικῆς ἐργασίας. Καὶ προσπάθεια πού πετυχαίνει ὀλοκληρωτικὰ.

Αὐτὰ τὰ διάφορα ἐπεισόδια, μπλεγμένα μὲ χίλιους τρόπους ἔχουν ὄλα μεταξὺ τους ἕνα τουλάχιστο συνθετικὸ στοιχεῖο. Τὸ ἔργο τῆς κριτικῆς στράφηκε στὸ νὰ καθορίσει τὴν ὑπαρξὴ καὶ τὸ ποιὸν αὐτοῦ τοῦ κριτικῆ. Καὶ δὲ θέλουμε νὰ θεωρήσουμε τολμηρὴ τὴ γνώμη μας ὅτι τὸ στοιχεῖο αὐτὸ—βέβαια, ὄχι τὸ μοναδικὸ—εἶναι ὁ δαιμονισμὸς, δηλαδή ἡ διαπίστωση τοῦ διχασμοῦ μεταξὺ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Δαίμονα καὶ ἡ ἐπίδραση τῆς δαιμονικῆς δυνάμεως στὴ διαμόρφωση τῆς ἀτομικότητος. Ὅπως τὸ λέει τόσο καλὰ ὁ κ. Δ. Νικολαρεῖζης, γιὰ τὸ Gide: «Τὸ κακὸ δὲν εἶναι ἀρνητικὴ κατάσταση, δὲν εἶναι ἔλλειψη τοῦ ἀγαθοῦ· εἶναι δαιμονικὴ δύναμη, θετικὴ, πού ἀναπτύσσει στὶς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων κατακτητικὴ δράση, ὀπλισμένη μὲ τὰ πιὸ ἐπιτήδεια τεχνάσματα.»¹⁾

Χαρακτηριστικὸ ἐπεισόδιον τῆς δαιμονικῆς ἐπίδρασης στοὺς *Παραχαράκτες* εἶναι ἡ περιπέτεια Βενσάν-Λίλιαν.

Ὁ Βενσάν δὲν εἶναι παρὰ ἕνα παιγνίδι στὰ χέρια τοῦ δαίμονα πού δὲ θέλει νὰ τὸν ἀφήσει νὰ φητοζωήσῃ σάν γιατρίσκος, ἀλλὰ τὸν προορίζει γιὰ μεγαλείτερα κατορθώματα. Θαρρεῖ κανεὶς ὅτι ὅλη του ἡ ζωὴ εἶναι μιὰ παρεξήγηση. Ἀπὸ παρεξήγηση ἀγαπᾷ τὴ Λάουρα, μὲ τὴν ὁποία κάνει παιδί. Νόμιζε ὅτι ἦσαν κι' οἱ δυὸ καταδικασμένοι νὰ πεθάνουν καὶ δὲ φυλάχτηκε. Μὲ τὰ καλύτερα καὶ ἠθικώτερα—ἠθικώτερα ὡς πρὸς τὴν αὐστηρὴ ἀστικὴ ἀντιτροφή πού τοῦ δῶσαν—αἰσθήματα εἶναι ἔτοιμος νὰ βοηθήσῃ τὴ Λάουρα ὅταν «ἀκούει τὴ συμβουλὴ κάποιου δαίμονα» (σελ. 51) καὶ παίξει στὰ χαρτὰ ὅλη του τὴ μικρὴ περιουσία καὶ τὴ χάνει. Δὲν τοῦ μένει παρὰ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴ φτωχὴ Λάουρα, πού τοῦ ὑποσχόταν ζωὴ εἰρηνικὴ καὶ πληχτικὰ ἡσυχία. Γνωρίζεται μὲ τὸν Πασαβάν, τοῦ ὁποίου τὰ ἀκόλαστα νύχια παραδίνει τὸν ἀδερφό του

¹⁾ Βλ. Δ. Νικολαρεῖζης: Τὸ ἔργο τοῦ Gide *Νέα Ἑστία* 15)11)30 σελ. 1200

Όλιβιέ, και για αντίλλαγμα αυτός τον συσταίνει στη λαίδη Λίλιαν Γκροίφθ, τον ένσπερκομένο δαίμονα, τη γυναίκα-δύναμη, τον άγγελο-θέληση, που θα τον μάθει να ζει, να πολεμά, να «κόβει δάχτυλα και χέρια»¹⁾ που θα τον αγαπήσει σαν «ένα νικητή κι όχι σαν μιά μετριότητα» (σελ. 85). Κι' άμεσα αρχίζουν οι επιτυχίες: «Την άμφίβολη ώρα που τελειώνει η νύχτα και που ο διάβολος κάνει τους λογαριασμούς του» (σελ. 70) ο Βενσάν επιστρέφει από τὸ χαρτοπαίγιο όπου κέρδισε πολλά και λίγο άργότερα, «βάζει τὸ κλειδάκι στην κλειδαριά της πόρτας της Λίλιαν, ενώ ο διάβολος τὸν κοιτάζει διασκεδάζοντας». (σελ. 72)

Ο ἴδιος ο Gide σ' ένα του κεφάλαιο (XVI) διακρίνει τὰ παρακάτω στάδια στην εξέλιξη του χαρακτήρα του Βενσάν:

1ο Ἡ περίοδος τῆς τιμότητος και τοῦ προσχηματος. Ἡ άνάγκη να διορθώσει ένα του λάθος. Θα θυσιάσει τὸ μέλλον του, δηλ. τὸ μικρὸ του κεφάλαιο, για να σώσει τὴ Λάουρα.

2ο Ἡ περίοδος τῆς άνησυχίας. Μήπως αὐτὸ τὸ ποσὸ δὲ θα φτάσει για τὸ ξαναγέννημα τῆς Λάουρας;

3ο Σταθερότητα και ψυχική δύναμη. Ἄφου ἔχασε, αὐτὴ ἡ ψυχική δύναμη θα τοῦ ἐπιτρέψει να ἔγκαταλείψει τὴ Λάουρα.

4ο Σχηματισμός νέου ἠθικοῦ νόμου που να δικαιολογεί τὴ διαγωγή του γιατί στὸ βάθος είναι ἠθικός κι' ο διάβολος δὲ θα τὸν καταφέρει παρα μόνο δίνοντας του αἰτίες να δικαιολογεί τὸν εαυτὸ του.

5) Μεθῦσι τῆς νίκης. Ἄνωτερότητα.

Πὸς ἀνταποκρίνονται τὰ στάδια αὐτὰ στην εξέλιξη οποιουδήποτε ανθρώπου που λυτρώνεται ἀπὸ τὰ δεσμά τῆς ψευτοθρησκείας και τῶν προσχημάτων! Τώρα ο δαίμονας νίκησε κι' ο άνθρωπος μπορεί να δημιουργήσει! Κι' ο Βενσάν φεύγει ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Λαίδης Λίλιαν, για τὴν κατάκτηση τοῦ κόσμου, για τὴ δημιουργία. Στὸ ταξίδι τους τους συντροφεύουν ο δαίμονας τῆς πλήξης κι' ο δαίμονας τῆς περιπέτειας. (σελ. 414) Και τελευταίον στάδιο στὸ δαιμονικὸ πείραμα Βενσάν: ο Βενσάν πνίγει σ' ένα αφρικάνικο ποτάμι τὴ Λίλιαν, τὴ δαιμονική του προσωπικότητα, που τώρα πιά δὲν τὴ χρειάζεται, ἄφου θεωρεῖ τὸν εαυτὸ του δαιμονικὸ ἢ μάλλον νοιάζει για διάβολο τὸν ἴδιο τὸν του εαυτὸ. Ὁ Βενσάν ἔχει φτάσει τὸ ἀπώτερο ὄριο τῆς δημιουργικότητας, ἔχει κερδίσει τὸν κόσμο ὀλοκληρῶ, τὸν κόσμο τῶν ὄντων: ἔχει τρελλαθεῖ. Τὸ δαιμονικὸ πείραμα πέτυχε; Ποιὸς ξέρει;

Ἡ περίπτωση τοῦ Μπερνάρ εἶνε επίσης χαρακτηριστική κάποιας δαιμονικῆς πράξης.

¹⁾ Βλ. τις ὑπέροχες σελίδες 82-84, ὅπου καθρεφτίζεται ὀλοκλήρῃ ἡ θεωρία τοῦ Darwin εφαρμοσμένη στις ανθρώπινες κοινωνίες.

Ὁ δρόμος που τὸν κάνει ο δαίμονας να κολοουθήσει εἶνε διαφορετικός ἀπ' τὸν δρόμο που παίρνει ο Βενσάν, ἀλλὰ τὸ τέμα εἶνε τὸ ἴδιο: ἡ ὀλοκλήρωση τῆς προσωπικότητας. Σ' ὄλη τὴν εξέλιξη τοῦ Μπερνάρ, τοῦ γόθου (στους ὁποίους ἀνήκει τὸ μέλλον βλ. σελ. 147) βρίσκουμε τ' ἀχνάρια τοῦ δαίμονα, ἑνὸς δαίμονα πονηροῦ και στοργικοῦ, ἑνα εἶδος σαιξπηρικοῦ Ἄριελ. Σὲ κάθε δύσκολη στιγμή τῆς ζωῆς του ο δαίμονας παρουσιάζεται και τὸν βοηθεῖ. Αὐτὸς εἶνε που τὸν ἔκανε, να φύγει ἀπὸ τὸ σπίτι του και να ζήσει μιά ζωὴ μπόεμική βάζοντας μπροστά του τ. γραμματα μιάς ἔνοχης αγάπης τῆς μάννας του, που αὐτὸς εἶνε καρπὸς τῆς. Ὅταν ἀψηφώντας τους ἀστικοθδικούς νόμους κλέβει μιά βαλίτσα, ὄλη του ἡ καινούρια δυναμικότητα κ' ἡ ἐπαναστατική πνοὴ κινδυνεύουν να χαθοῦν ἀπὸ τὴν ἔλλειψη μιάς δεκάρας, ἀλλὰ ο δαίμονας προσέχει τὸ χῶνει στὸ χέρι ἑνα φράγκο. Ἄργότερα τὸ ἴδιο καταθῆνει πνεύμα τὸν σπρώχνει να μπει σὲ μιά αἰθουσα, ὅπου ἀκούει να μιλοῦν για ἔθνη κ' ἡ τιμὴ, για ἀφοσίωση στην πατρίδα. Αὐτὸς ο ὁποῖος ζητεῖ σ' ὄλη του τὴ ζωὴ κάτι στὸ ὁποῖο ν' ἀφοσιωθεῖ, να προσφερθεῖ ὀλοκλήρῃ, εἶνε τώρα ἑτοιμὸς να ἐνθουσιαστῆ γι' αὐτὰ που ἀκούει, εἶνε ἑτοιμὸς να ὑπογράψει μιά δήλωση ἀποδοχῆς τῶν σκοπῶν τοῦ συνδέσμου, να σκλαβωθεῖ σὲ ἑνα ἰδεώδη. Και ξαφνικά μιά φράση τοῦ δαιμόνιου τὸν ἀπολυτρώνει. Τὸ λέει: «Υπόγραψε ἂν ἀμφιβάλλεις για τὸν εαυτὸ σου» (σελ. 442) Ὁ Μπερνάρ ξεφεύγει ἔτσι τὸν κίνδυνο, εἶνε λυτρωμένος, εἶνε λέφτερος.

Ὁ δαίμονας-προστάτης αὐτὸς τοῦ Μπερνάρ παίρνει κάποτε τὴ μορφή τοῦ ἀγγέλου κ' ἡ διήγησή τῆς πάλης τοῦ Μπερνάρ με τὸν ἄγγελο, που ἀποτελεῖ τὸ τελευταῖον στάδιο τῆς προσπάθειας του για τὴν ἀπολύτρωση, θημιζοῖ τὴν πάλη τοῦ Ἰακὼβ με τὸν ἄγγελο⁽¹⁾ καθὼς και τὴν πάλη τοῦ Ηιαwatha με τὸ πνεύμα τοῦ καλαμοποιοῦ στην βορειοαμερικανική λαογραφία⁽²⁾. Εἶνε ἡ αἰώνια πάλη τοῦ ἀνθρώπου ἐναντίον τῶν διάφορα ἠθικά και ὕλικά ἐμπόδια, εἶνε ἡ πάλη που δημιουργεῖ, εἶνε ἡ πάλη χωρὶς ἀπὸ ἀποτέλεσμα, χωρὶς νίκη και χωρὶς ἦτα, εἶνε ἡ πάλη που τὴ θέλει και τὴν ἀνέχεται ο ἀντίπαλος, ο δαίμονας.

Τὸ δαιμονικὸ πνεύμα, στην πρωτόγονη κι' ἀπλοποιημένη του μορφή, διάλεγε στην μέχρη τοῦ Gide λογοτεχνία, τὰ ἄτομα ὅπου θα ἐκδήλωνε τὴν ἐωσφορική του δραση μέσα στὸ σωρὸ τῶν λεγομένων ἀρρώστων. Οἱ ἦρωες τοῦ Σαίξπηρ, οἱ ἀσκητάδες τοῦ Φράνς, οἱ δαιμονισμένοι τοῦ Ντοστογιέφσκυ, θεωροῦνται και τώρα ἀκόμα τύποι παθολογικοῦ, νευρασθενικοῦ, ὑστερικοῦ, ἢ που πάσχουν ἀπὸ τις λογικῶν-λογικῶν ἀρρώστειες που βγῆκαν ἀ-

¹⁾ Βλ. Γένεση λβ', 22-30

²⁾ Βλ. Η. Longfellow-Hiawatha

πὸ τὰ σοφολογιώτατα κεφάλια τῶν διαφόρων doktor. Μερικοὶ θεωροῦν τὴν κατάσταση τους σαν ἀποτέλεσμα πνευματικῆς διαστροφῆς, ἄλλοι διαστροφῆς τοῦ γεννητήσιου ἔνστιχτου, ἄλλοι τοῦ ἔνστιχτου τῆς ἀτομικότητας, ἄλλοι διαβλέπουν μιά τιμωρία, ἄλλοι μιά ἐφαρμογή τοῦ ἀρχαίου «μηδὲν ἄγαν», ἄλλοι τέλος πάντων τὴν ἐπέμβαση μιάς ἀνώτερης δύναμης.

Κι' ὄλοι βέβαια ἔχουν τὴν ἀξίωση ὅτι ἔλυσαν τὸ πρόβλημα με τὴ σωτήρη μέθοδο και μ' ὄλη τὴν ἐπιστημονική ἀκριβεία.

Τέτοιος τύπος «παθολογικός» μ' ὄλη τὴ σημασία που δόθηκε στην λέξη αὐτὴ τώρα τελειαία, εἶνε στους Παραχαράκτες ο Ἄρμάν. Καὶ σ' αὐτὸν συναντιέται τὸ δαιμονικὸ πνεύμα στην πιδ κοινότητα του δράσης, στην πιδ συνθησιμένη του ἐκδήλωση. Εἶνε ο Ἄρμάν ἑνας χαρακτήρας λεπτός, αἰσθηματικός, που παθαίνει τὴν πνευματικὴ διαστροφή ὄλων τῶν ὁμοίων του μπροστά στην χτηνώδικη πραγματικότητα τῆς ζωῆς. Ἡ λεπτότητα τῶν αἰσθημάτων του τὸν ἀναγκάζει να ὀχυρωθεῖ πῶς ἀπὸ ἑνα κυνισμό ὑπέμετρο, ὅσο και θεληματικό, μιά ἀνάγκη ταπεινώσεως και περιφρόνησης για ὅτι εὐγενικό νιώθει μέσα του, μιά τάση καταστροφῆς για ὅτι ἀγαπᾷ. Ἀνταποκρίνεται τέλεια στην ῥήση τοῦ Ruskin και τοῦ Wilde: «And yet we destroy the things we love»⁽¹⁾ Εἶνε ο δειλὸς που ἀναγκάζεται να φωνάζει ἀπὸ τούς ἄλλους πιδ δυνατὰ για να μὴ φανεῖ ἡ δειλία του. Εἶνε ο πονεμένος ἄνθρωπος που κρύβει κάτω ἀπὸ τὴν εἰρωνία ὄλη του τὴν ἐσωτερική ἀγωνία. Παραδίνει τὴν ἀδερφή του στην ἀγκαλιά κάποιου φίλου του (τοῦ Μπερνάρ) για να μπορεῖ να τὴν περιφρονεῖ κι' ἀκόμα περισσότερο για να μπορεῖ ν' ἀποδείξει στὸν εαυτὸ του τὴν ἴδια του κατὰπτηση. Ἄγαπᾷ μ' ἑνα τρόπο ἀποκλειστικό τὴν ἄλλη του ἀδελφή, τὴ Ρασέλ, που εἶνε μιότυφλη. Κι' ὅμως τῆς διηγείται τὴν διακόρηση τῆς ἀδελφῆς τους, ξέροντας ὅτι θα κλάψει κι' ὅτι οἱ γιατροὶ τῆς ἀπαγόρευαν να κλαίει για να μὴ χάσει τελειωτικά τὸ φῶς τῆς. Δὲν ζητᾷ οὔτε πρόφασες, οὔτε δικαιολογίες. Ξέρει τὴν κατάσταση του και τὴ θέλει. Κι' ὅμως σὲ ὀρισμένες στιγμὲς ἀνοίγει τὴν καρδιά του... Και τότε τὴ βαθὺς πόνος, τὴ ἀνθρώπινος σπαραγμός... Δὲ μπόρῳ νάντισταθῶ ἀπὸ τὸ να παραθέσω τὴν παθητικώτατην αὐτὴ ξωμολόγησι; θέλοντας να ἐξηγήσει τὴν κατάσταση του στην Ὀλιβιέ φέρνει ἑνα παράδειγμα:

«Ἐξὴ ναυαγοὶ μέσα σὲ μιά βάρκα. Δέκα μέρες τώρα. Τους περιμαζέβει ἑνα καράβι. Τρεῖς εἶναι πεθαμένοι. Οἱ δύο θα σωθοῦν. Ὁ τελευταῖος εἶναι ἑτοιμοθάνατος, ὁ ὀργανισμὸς του ἔχει φτάσει στὸ ἀκρότατο σημεῖο τῆς ἀντίστασης.

«—Ναί, καταλαβαίνω, εἶπεν ο Ὀλιβιέ.

¹⁾ «Κι' ὅμως καταστρέφουμε τὸ πράμα π' ἀγαποῦμε.

μιά ὄρα ἐνωρίτερα θὰ μπόρῳσαν να τὸν σώσουν.

«—Μιάν ὄρα! Μὰ ὄχι, ἐγὼ σκέπτομαι τὴν ἀπώτερη στιγμή: Μπόρῳν ἀκόμα, μπόρῳν ἀκόμα... Δὲ μπόρῳν πιά! Εἶνε μιά στενή ἀκμὴ στην ὀλοία πάνω περπατᾷ ὁ νοῦς μου. Αὐτὴ τὴ διωχοριστική γραμμὴ μεταξὺ τοῦ εἶναι και τοῦ μὴ-εἶναι προσπαθῶ να τὴν τραβῶ παντοῦ. Τὸ ὄριο τῆς ἀντίστασης... να π.χ. αὐτὸ που ο πατέρας μου τὸ ὀνομάζει πειρασμό. Κρατᾷς ἀκόμα τὸ σχοῖνι που τραβᾷ ο δαίμονας; εἶνε τενομένο σά για να σπάσει... Λιγούλακι περισσότερο: ἔσπασε τὸ σχοῖνι κολάσητες. Κατάλαβες; Λιγούλακι λιγότερο: τὸ μὴ εἶνε. Ὁ Θεὸς δὲ θάφραξενε τὸν κόσμο. Τίποτα δὲν θὰ ὑπῆρχε... Ὁ ὄψη τοῦ κόσμου θάλλαζε» λέει ο Πασκάλ⁽¹⁾ Μὰ ἐμένα δὲ μοῦ φτάνει να σκεφτῶ: Ἄν ἡ μύτη τῆς Κλεοπάτρας ἦταν πιδ κοντινὴ. Γιατὴ μπόρῳσε να μικραίνει λιγάκι, δὲν εἶνε ἔτσι; ἐλάττωση, ἐλάττωση και ξαφνικά ἀπότομο πῆδημα... Natura non fecit saltus,⁽²⁾ τὴ ἀρλοῦμα! Ἐγὼ μοιάζω τοῦ Ἄρμνα μέσα στην ἔρημο που πεθαίνει ἀπὸ τὴ δίψα... Φτᾷνε στὸ ἀκρότατο σημεῖο ὅπου μιά σταγόνα νεροῦ θὰ μπόρῳσε να με σώσει... ἢ ἑνα δάκρυ...»

Ἄλλος σατανικός τύπος ο Πασαβάν, ἄλλὰ σατανικός μ' ἑνα πνεύμα ταπεινὸ, αἰσθητικὸ κι' ἐγωϊστικό. Καμιά δημιουργική ἔννοια δὲν τὸν ὄθει. Τὸ κίνητρο του εἶνε ἑνας ἐγωϊστικός ἠδονισμός, μιά ἐπιπόλαιη ματαιοδοξία. Μὰ ο δαίμονας δὲν τὸν διάλεξε αὐτὸν τὸν ἴδιο ὡς σκοπὸ δὲν ἔχει ἀρκετὴ προσωπικότητα γι' αὐτὸ. Ἡ ὑπερκόσμια δύναμη που τὸν σπρώχνει δὲ νοιάζεται γι' αὐτὸν ὡς ἄτομο, νοιάζεται μόνο για τὴν ἐπίδραση του πάνω στους ἄλλους. Χωρὶς τὸν Πασαβάν τὸ δαιμονικὸ πείραμα Βενσάν-Λίλιαν, δὲ θὰ μπόρῳσε να γίνε, οὔτε κ' ἡ ὀλοκλήρωση τοῦ Μπερνάρ. Καὶ παντοῦ ὅπου ἀνακατῶνεται αὐτὸς ο ἐκτελεστής τῶν δαιμονικῶν θελήσεων — και ἀνακατῶνεται παντοῦ — φουντώνει ἡ δαιμονική δημιουργία. Ὁ ἴδιος του ὅμως δὲν ἀλλάζει. Παίζει τὸν ρόλο ἑνός καταλύτη ἢ ἑνός συνοχέα. Ὅπως σὲ πολλές χημικὲς ἔνωσεις, τὰ δύο σώματα δὲν μπόρῳν να ἐνωθοῦν παρα ὅταν συνυπάρχει ἑνα τρίτο σῶμα, ἢ πλατῖνα π.χ. που δὲν λαβαίνει ὅμως μέρος στην ἔνωσι και μένει ἀναλλοιωτὴ, ὅπως στὸν ἀσύρματο ο πομπὸς κι' ο δέκτης δὲν ἐπικοινωνοῦν

¹⁾ Ἡ φράση τοῦ Pascal εἶνε: «Ἄν ἡ μύτη τῆς Κλεοπάτρας ἦταν μικρότερη, ἢ ὄψη τῆς γῆς θάλλαζε». Ὁ συγγραφέας τῶν Pensées ὑπαινίσσεται τὸν ἔρωτα τῆς Αἰγυπτίας βασίλισσας και τοῦ Μάρκου Ἀντωνίου που εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τὴ νίκη τοῦ Ὀκτάβιου-Αὔγουστου.

²⁾ «Ἡ φύση δὲν κάνει ἄματα», ρητὸ τῆς μεσαιωνικῆς σχολαστικῆς φιλοσοφίας.

παρά δια μέσου του συνοχέα, έτσι κ' ἐδῶ ἡ δαιμονική δύναμη γιά νάφθει σ' ἐπαφή με τὸ ἄτομο στό ὁποῖο θά ἐκδηλωθεῖ, χρειάζεται τή μεσολάβηση τοῦ Πασαβάν. Εἶνε ὁ μεσίτης πού δὲν ἔχει καμιά ἀτομική ἀξία ἢ ἐνέργεια μὰ πού χωρίς αὐτόν ἡ πράξη δὲ θά γίνει.

Θά μπορούσε κανεῖς ἀναλύοντας καί τοὺς ἄλλους ἥρωες τῶν «*Parazaraktōn*» νά βρεῖ στὸν καθένα τὸ ἀτοτέλεσμα μιᾶς δαιμονικῆς δράσης. Ἄλλ' αὐτὸ εἶνε περιττὸ.

Πάνω σ' ὄλο τὸ βιβλίον τριγυρνᾷ τὸ φάσμα τῆς ἐσφορικῆς δύναμης. Αὐτὴ εἶνε πού γεννᾷ, σπρώχνει καί ὀλοκληρώνει τὴ δυναμικότητα καί τὴν δημιουργικὴ ἰκανότητα τῶν ἀνθρώπων. Ζεῖ καί ὑπάρχει διαχωρισμένη ἀπὸ τὴν ἀντίθετη, τὴ θεϊκὴ δύναμη, με αὐτοῦσια ὀντότητα καί θετικὴν ἐνέργεια.

Καὶ ἀκριβῶς σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο τῆς σκέψης τοῦ Gide συναπαντιοῦνται τ' ἀχνάρια τοῦ καθολικισμοῦ πού εἶχε τόσο μεγάλη ἐπίδραση πάνω στὸν προτεστάντη συγγραφέα. Ἡ δαιμονικὴ δύναμη κ' ἡ δημιουργικότητα τῆς, ἢ ἀνεξάρτητη τῆς ὑπαρξῆς στὸν κόσμον, ἢ προσαρμογὴ τῆς στὴν ἀνθρώπινη ἀντίληψη καί δράση, εἶνε διδάγματα τοῦ Θωμά τοῦ Ἀκινάτου.⁽¹⁾ Κι' ἂν προχωρήσει κανεῖς ἀκόμα πιὸ πέρα θά βρεῖ τὴν ἀρχὴ αὐτῆς τῆς πνε-

ματικῆς σύλληψης, στὶς ἀσιατικὲς θρησκείες τοῦ Ἰράν, στὸ Μανιχαϊσμὸ καί στὸ Ζοροαστρισμὸ²⁾ πού πρεσβέβουν τὴν ἀνεξάρτητη διαβίωση, καί τὴν αὐτοῦσια δημιουργικὴ ἰκανότητα τοῦ Καλοῦ καί τοῦ Κακοῦ.

Μὰ τότε γιὰ αὐτὴ τὴ κοσμοθεωρία πού διαβλέπει σὲ κάτι σύμπτωσης, βασικῆς σημασίας γιά τὴ μελλοντικὴ τύχη, τῶν ἀνθρώπων μιᾶ δαιμονικὴν ἐπέμβαση, γιὰ νά μὴν τὴν ἀναγάγουμε σὲ μιᾶ γενικώτερη ἀντίληψη τοῦ κόσμου, θεωρητικώτερη καί πρακτικώτερη, πρωτόγονη καί ὑπεριοντότερη, λαϊκὴ καί φιλοσοφικὴ, στὸ ρωσσικὸ «νιτσεβὸ», τὸ ἀραβικὸ «μεκτούπ» τὸ ρωμαϊκὸ «*fatum*», τὴν ἑλληνικὴ «ἀνάγκη»;

¹⁾ Γάλλος κληρικὸς, φιλόσοφος καί θεωρητικὸς τῆς Καθολικῆς Θρησκείας.

²⁾ Πυρολατρικὴ θρησκεία τοῦ Ζαραθούστρα, ἐντελῶς ἀνεξάρτητη τοῦ Νιτσεϊσμοῦ Ὁ γερμανὸς ποιητὴς διάλεξε τὸ ὄνομα τοῦ Ζοροάστρου γιά λόγους μᾶλλον ἐντυπωσιακούς, γιὰ τὴ διδασκαλία του, ἂν καί περιέχει μερικὲς ἰδέες τοῦ ἀσιατικῆς φιλοσόφου, εἶνε προσαρμοσμένη στὴν εὐρωπαϊκὴ καί πρὸ πάντων τὴν τευτονικὴν πραγματικότητα.

Α. ΠΗΝΙΑΤΟΓΛΟΥ

ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΕΣ

Η ΜΟΝΤΕΡΝΑ ΠΟΙΗΣΗ

Στὰ «*Nouvelles litteraires*» τῆς 7 Φεβρουαρίου ὁ Pierre Gueguen, κρίνοντας δυὸ τελευταῖα ποιητικὰ διβλία γράφει: «Ἡ μοντέρνα ποιήση ἐφθασε σὲ πραγματοποιήσεις, πού θεωροῦνται ἀρκετὲς γιά τὸν κριτικόν. Ἔτσι θά μπορέση νά τὴν κρίνη, ἔξω ἀπὸ κάθε θεωρητικὸν ἐνδιαφέρον, δίνοντας τὴ μόνη κριτικὴ πού μένει αἰώνια: τὴν κριτικὴν τῆς ἐντυπώσεως, τὴν ὁποῖαν παράγει σὲ μᾶς, πού χάσκουμε ἐμπρὸς στὸ ὄρατο καί πού θέλομε ν' ἀγνοοῦμε τάσεις καί ἐκδηλώσεις. Τόσο ἡ τάσεις ὅσο καί ἡ ἐκδηλώσεις ἐνδιαφέρουν τίς ἐπερχόμενες γενεές, ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος καί τοὺς ὀπαδοὺς, πού θά βρεθοῦν, ἀπὸ τὸ ἄλλο. Ἀπὸ τὴν ἀποψιν αὐτὴν λοιπόν τῆς καθαρῆς ἐντυπώσεως δὲν ὑπάρχει καμμιὰ ἀντίθεσις μεταξὺ τοῦ ὀμαλοῦ στίχου καί τῆς μοντέρνας ποιήσεως».

Ὁ Gueguen φέρνει γιά παράδειγμα

τὴν τελευταῖαν Ἀνθολογίαν τῆς νέας γαλλικῆς ποιήσεως (Ἐκδοσις Κρᾶ) Σ' αὐτὴν βρίσκει ὅτι κυριαρχεῖ ὁ «λογικὸς αὐτοματισμὸς».

Ἀπὸ τὸ μικρὸ ἀπόσπασμα, πού παρέθεσα μ' ἐνδιαφέρουν δυὸ σημεία: τὸ χάσκουμε ἐμπρὸς στὸ ὄρατο (*badauds du beau*) καί ὁ «λογικὸς αὐτοματισμὸς» (*L'automatisme rationnel*). Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ θεωρητικὴ κριτικὴ, γιά νά μεταχειρισθῶ τὸν ὄρον τοῦ Gueguen ἐξετάζει καί μελετᾷ τὰ ρεύματα καί τίς τάσεις, καθορίζει δὲ καί τίς σχολές. Ἄν τώρα μερικὲς ἀπ' αὐτῆς τίς τάσεις καταντᾶνε ἐπιδημίες, πού περνᾶνε με τὸν καιρὸ αὐτὸ δὲν ἐνδιαφέρει τὴ θεωρητικὴ κριτικὴ. Μήπως ὁ ντανταϊσμὸς δὲν ἐπέρασεν ὡς θεομηνία ἀπὸ τὴ γαλλικὴ ποιήση; Κατὰ τί τὴν προήγαγε; Κατὰ τί τὴν ἐνίσχυσε; Οἱ περισσότεροι ὀπαδοὶ του ἐστεροῦντο ταλέντου. Κυνηγοῦσαν

σπάνιες λέξεις, σχεδίαζαν τρίγωνα, τετράγωνα. Με δυὸ λόγια ἐπειδὴ ἦταν ἐσπᾶσματα ποιητικῆς κενότητος ζητούσαν νά φαντάξουν με τὴν ἐξωτερικὴ τεχνικὴ. Καί μέσα ἀπὸ τὴν σαχάραν τῆς τιποτολογίας τῶν θά ὀρητε πού καί πού, μερικὸς στίχους ἀπλῶς ἀνεκτοῦς, ὡσάν αὐτοὺς τοῦ Paul Eluard:

— Γοητευμένη! Ὡ φτωχὸ κορίτσι
Τὰ πουλιὰ κάνουν ἄνω κάτω
τὸν ἐκτυφλωτικὸν ἥλιο τῆς στέγης
Τὰ πουλιὰ παίζουν γιά ν' ἀντικαταστήσουν
τὸν ἥλιο πού εἶνε πιὸ ἐλαφρὸς κ' ἀπὸ τὸ λάδι,
πού τρέχει ἀνάμεσὸ μας

Καί παρακάτω:

Τὰ δίχτυα τῶν δέντρων
ἔπιασαν πολλὰ πουλιὰ.
Τὰ πόδια τῶν πουλιῶν
ἔπιασαν τὰ στερὰ κλαδιὰ
μὲ τὰ ὀσᾶ τῶν. (1)

Εἶνε γεγονὸς ὅτι τὰ μεταπολεμικὰ ποιητικὰ ρεύματα εἶνε διανοητικὰ. Ἐνδιαφέρονται περισσότερο γιά τὸν ἄνθρωπον ὡς πνευματικὸν φαινόμενον, ἐνῶ οἱ παλαιότεροι ποιηταὶ τὸν ἀντιμετώπιζαν ὡς φυσικὸν φαινόμενον. Τὸ θέαμα τῆς φύσεως γιά τοὺς προπολεμικοὺς ποιητὰς εἶχε διακοσμητικὴν σημασία, ἐνῶ γιά τοὺς συγχρόνους εἶνε συσχετισμὸς με τὸν ἐσωτερικὸν κόσμον. Ἄλλ' ὁ «διανοητισμὸς» αὐτὸς τὸν ὁποῖον ἀνκμρισητὴτητα συναντᾷ κανεῖς καί στοὺς δικούς μας νεωτέρους ποιητὰς, συχνὰ ἐκτροχιάζεται καί μεταβάλλεται σὲ πεζολογία ἢ σὲ παραλήρημα.

(1) Emile Bouvier: *Initiation à la littérature d'aujourd'hui* σελ. 99

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ «Αἴας»

Ο ΜΟΝΟΛΟΓΟΣ

Νὰ τὸ σπαθὶ ἐκεῖ εἶνε στημένο
καί θά μπορούσε καλύτερα νά κόβη,
ἂν ἦτανε καιρὸς γιά τέτοια σκέψη.
Ὁ Ἐκτωρ μὸς τὸ ἔχει χαρισμένο,
πού πιώτερο τὸν μισῶ ἀπὸ τοὺς ξένους
ἔλους καί νά τὸν βλέπω δὲν μπορῶ.

ΑΔ. ΠΑΠΑΔΗΜΑΣ

Στὴν ἐχθρική τῆς Τροίας τῆ γῆ
εἶναι μπηγμένο, τροχισμένο τώρα δὲ
σὲ σιδεροφάγα πέτρα καὶ στήνοντας
Ἐβόλεψά το ἔτσι πού νά μου φέρῃ
τὸ θάνατο γρήγορα.

Μὰ αὐτὰ καλὰ εἶναι γινωμένα.

Καὶ τώρα σ' αὐτὰ πού μ' ἤρυν ἐσὺ πρῶτος
καθὼς ταιριάζει βοήθησέ με, ὦ Δία,
μικρὴ πού σου ζητῶ μιὰ χάρη.

Μαντατοφόρο κάποιον ἀπ' τοὺς δικούς μας στείλε,
τὰ ἄσχημα στὸν Τεῦχρο μαντᾶτα νά τὰ φέρῃ.

Νὰ μὲ σηκώσῃ πρῶτος ἀπὸ τὸ νιορραντισμένο
σπαθὶ πού θενά πέσω, μὴν τύχη καὶ μὲ δὴ
κάνεις ἀπ' τοὺς ἐχθροὺς καὶ με πετάξουνε τροφῇ
στοὺς σκύλλους καὶ στὰ ὄρνια. Αὐτὰ ἐσὲ παρακαλῶ,
Ἦ Δία, νά μου κάμῃς καὶ τὸν ψυχοπομπὸν Ἐρμῆν
τὸν θερμοπαρακαλῶ γλυκὰ νά με κοιμίσῃ,
σὰ θαρρετὰ καὶ γρήγορα πηδώντας ἀπάνω στὸ σπαθὶ
τρυπήσω τὰ πλευρά μου. Καὶ τίς παντοτινὲς παρθένες
βοήθεια τίς καλῶ, πού τῶν ἀνθρώπων τὰ πάθη
βλέπουνε πάντα, τίς Σεμνες, τίς φτεροπόδες Ἐρινύες,
νά δοῦν πὺς ἀπ' τοὺς Ἀτρείδας ὁ δύστυχος πεθαίνω.

Κι ἄμποτε νά ξεκληρίσουν τῆ γενιὰν αὐτῆ!

Κι ὅπως νά σκοτώνωμαι μονάχος με θωροῦνε,
ἔτσι κι αὐτοὶ τὸ θάνατο νά θροῦν ἀπὸ τοὺς πῖο γλυκοὺς τῶν γόνους.

Ἐρινύες! — γρήγορες ἔλατε κ' ἐκδικήστες —

ἀλύπητα χτυπάτε ἀκέριο τὸ στρατό.

Καὶ σὺ πού διφρηλάτης αἰθερολάμνεις, Ἦλιε,
σὰν κάτωθι σου δῆς τὴν πατρική τῆ γῆ μου,
μύνησε, κρατώντας τὰ χρυσοκεντημένα γκέμια,
στὸ γέρο τὸν πατέρα μου καὶ στὴ χαροκαμένη
μάννα τὸ θάνατο πού μ' ἤρε καὶ τὴν κακοτυχία.

Ἦ πικραμένη... Τῆ σφοδρὰ μόλις τῆ μάθη,
μὲ τὴν κραυγὴ καὶ με τὸ θρήνος ὄλη τὴν πόλη θὰ γεμίσῃ.

Μὰ δὲ φεῶ νά κλαίγωμαι τοῦ κάκου.

Ὅσο πρὶ γρήγορα μπορῶ ταιριάζει ν' ἀρχινήσω.

Θάνατε, Θάνατε, σιμὰ νά ἔλθῃς τώρα,

Ἄν καὶ φτάνοντας κάτω καὶ θὰ χαιρετίσω ἐσένα.

Μὰ σένα φῶς τῆς σημερινῆς γελοῦμενης ἡμέρας
καὶ τὸν ἀρματοδηγὸ τὸν ἥλιο χαιρετίζω
στερνὴ φορὰ καὶ μήτε πιά ποτέ μου.

Ἦ φῶς, καὶ σὺ πανίερο τῆς Σαλαμίνας χῶμα,
ὦ θέμελο τοῦ πατρικοῦ μου τοῦ σπιτιοῦ, κι Ἀθῆναι
στὸν κόσμῳ ξακουσμένες καὶ συγγένισσα γενιά μου
καὶ σεῖς ποτάμια, δρύσες καὶ τῆς Τρωάδος κάμποι
χαίρετε — ἐσεῖς πού μ' ἔχετε θρημμένον.

Ὁ Αἴας αὐτὰ στερνὰ σὰς λέει λόγια,
τί τ' ἄλλα θὰ τὰ πῆ σ' αὐτοὺς πού εἶναι στὸν Ἄδη.

Ε. Π. ΦΩΤΙΑΔΗΣ

ΤΑ ΣΧΟΛΙΑ ΕΝΟΣ ΤΑΞΙΔΙΟΥ

Γ.

Ὁ δρόμος περνᾷ ἀνάμεσα ἀπὸ ραχοῦ-
λες καὶ κάθε τόσο λοξεύει. Τὸ αὐτοκίνητο
στρίβει, ἀνηφορίζει, κατηφορίζει, πηδαίει ἀ-
πάνω ἀπὸ πέτρες, χώνεται μέσα σὲ λακκοῦ-
βες κι' ὀλοένα κουνᾷ δυνατὰ. Μὰ τὸ τράντα-
γμά του εἶναι μιὰ εὐχάριστη κίνηση πού χω-
ρίς νά ἐκνευρίζει σὲ ζογογεῖ. Ὅταν ἔχεις
τὴ διάθεση καλή, τὰ βρίσκεις ὅλα ὠραία.
Γαῖδουράγαθα, σοκοῖνα, ἀσφάκες, ἐνώνονται
σὲ μιὰ θαυμαστὴ διακόσμηση. Ἄμα εἶναι κι'
ὁ ἥλιος λαμπρὸς, ἡ γῆ ξανασαίνει εὐχαριστη-
μένη. Τὰ δέντρα λιγοστὰ καὶ τοποθετημένα
κατὰ διαστήματα μοιάζουν μὲ μαῦρες κοκκί-
δες στὸ πράσινο μάκρος. Οἱ πέτρες, ξεπλυμέ-
νες ἀπ' τὴ βροχὴ, δείχνουν ἀπαλοὺς χρωματι-
σμούς κι' ἀναπαύουν τὸ βλέμμα. Μιὰ ἀπλή
γραμμὴ ξεχωρίζει τριγύρω, ὄριο μεταξὺ μονο-
τονίας καὶ φόρτου. Τὰ πουλιὰ κατεβαίνου
ἀπ' τοὺς τηλεγραφικοὺς στύλους καὶ περπα-
τοῦν ἄφοβα στὸ χῶμα. Πρέπει νὰ φτάσῃ πολ-
λὸ κοντὰ τ' αὐτοκίνητο, γιὰ νὰ παραμερίσουν
ἀλλὰ καὶ πάλι μὲ τὴν ἀνεσὴ τους (Κοίταξέ
τα, ψυχὴ μου, κοίταξε καλὰ ὅλα αὐτὰ τὰ δν-
τα τῆς δημιουργίας, γιὰτὶ ποῖος ξέρει ποτέ
θὰ τὰ ξαναδῆς). Ὁ ἀέρας σὲ χτυπᾷ μ' ὄρμη
καὶ σὲ κάνει νὰ αἰσθάνεσαι σὰν πανὶ φουσ-
κωμένο. Μιὰ ἐλαφρότητα διαπερνᾷ τὸ κορμί
κι' οἱ πόροι γίνονται χίλια στόματα πού ἀνα-
πνεύουν. Τὸ κεφάλι βουτίζει ἀπ' τὴν εὐθυμῆ
εἰσβολὴ τῶν ἐμπνεύσεων καὶ τὰ μάτια ἀγνο-
νίζονται νά περιλάβουν ὅλο τὸ θέαμα πού
σὲ λίγο θὰ χαθῆ καὶ θὰ λησμονηθῆ. Αὐτὸ
θὰ γινόταν χωρὶς κόπο στὴν πεζοπορία. ἀλλὰ
ἡ ἄλλη κούραση, ἡ σωματική, δὲ θάφινε τὴ
διάθεση νά συλλάβῃ τὸ τοπίο μ' τὴν ἴδια ἐ-
τοιμότητα οἱ ἐντυπώσεις θάταν χαλαρὲς, ἀ-
σύνδυτες, ἀδικαιολόγητες. Τώρα ὅμως ἡ συ-
ναίσθησις τῆς ἐπικειμένης ἀπωλείας σὲ πα-
ρορμᾷ νά τὰ νιώσῃς καὶ νά τὰ φυλάξῃς γιὰ
πάντα, μὲς' στὴ μνήμη τῶν αἰσθημάτων. Τὰ
λιθάρια, τὰ χαλίκια, τὰ χορτάρια, τὰ χαμόκλα-
δα, τὰ δέντρα μεταμορφώνονται σὲ σημεία
ἀποχαιρετισμοῦ καὶ σὲ ξεπροβοδίζουν μὲ τὴν
πικρὴ νοσταλγία τῶν φίλων. Αὐτὸ τὸ φθινο-
πωρινὸ ἀπόγεμα εἶνε ἀπ' τίς ἀποκαλυπτικὲς
ἐκείνες στιγμὲς πού ὀρίζουν ἐποχὲς μὲς' στὴν
ἡλικία τοῦ ἀνθρώπου.

Σὲ λίγο περνοῦμε δίπλα ἀπὸ ἓνα καθαρὸ

ὁμορφοχτισμένο χωριουδάκι: εἶνε ἓνας προσ-
φυγικὸς συνοικισμὸς πού χαιρεῖσαι νά τὸν
βλέπεις, ὄλος πάστρα καὶ ὕγεια. Τὸν κοιτάζω
καὶ θυμᾶμαι τὸ Σκοπευτήριο τῆς Καλλιθέας,
ὅπου λιγερὲς προσφυγοπούλες ἀγωνίζονται
νά ξεπετάξουν τὸ ἀνάστημά τους μὲς' ἀπ'
τὴν ἀκαθαρσία καὶ τὴν ὑγρασία: ἓνας ἀγῶ-
νας συγκινητικὸς, πού τὸν προσέχω περισσότε-
ρο ἀπὸ τοὺς διαγωνισμοὺς τῶν καλλιτεσίων.
Νὰ πού δὲν ὑπάρχει πιά ἄλλη Ἀκαρνανία!
Ἀντίχου φαίνεται ἡ Λευκάδα, ἀνάμεσα μὰς
ἀπλώνεται ἡ θάλασσα, πὺς θὰ περάσουμε
λοιπόν; Ναι, ἀλλὰ ξέχασα τὴ σχεδία; Ἦ σχεδία
ὅμως αὐτῆ, πού μ' εἶχε τόσο πολὺ γαλβανίσει
στὴν Πρόβεζα, δὲν εἶνε στὴν πραγματικότητα
παρὰ ἓνα σανίδωμα, σὰν ἐξέδρας, νά ποῦμε,
ἀλλὰ πολὺ μικρότερο. Περαλαβαίνει τ' αὐτο-
κίνητο ἀκίνητο καὶ τὸ μειαφέρει στὴν ἄλλη
μεριά, σ' ἀπόσταση πενήντα μέτρων περίπου,
μὲ τὴ βοήθεια ἐνὸς γεροῦ καρολιοῦ γλυστι-
ρώντας ἀπάνω στὸ νερὸ. Μόλις φτάσουμε
στὴν ἄκρη, ἡ περαταριά στερεώνεται στὴ γῆ
καὶ τ' αὐτοκίνητο φεύγει, μὲ τὴ δικὴ του πιά
κίνηση. Γιὰ νὰ φτάσουμε τώρα στὴν πόλη,
πρέπει ν' ἀκολουθήσουμε μιὰ στενόμακρη
γλῶσσα ξηρὸς πού πάει εὐθύγραμμῆ ἀνάμεσα
σὲ χορταριασμένα ἔλη. Στὸ δρόμο μὰς ἀπαν-
τοῦμε ἓνα παιδάκι ἴσαμε πέντε χρονῶ πού
παίζει μαζί μ' ἄλλοι. Βλέποντας τίς μακριὲς
τοῦ πλεξοῦδες τὸ περάσαμε γι' ἀγόρι μὰ ὁ
πάντα πρόθυμος γέρος μὰς ἐξηγεῖ πὺς ἡ μη-
τέρα του εἶχε μιὰ κόρη μεγαλύτερη πού τῆς
πέθανε στὴν ἴδια ἡλικία. Καὶ γιὰ νὰ τὴ φα-
ντάζεται ἀκόμα ζωντανή, ἄφησε ἄκοπα τὰ
μαλλιά τοῦ γιοῦ τῆς κι' ἀπὸ Κωσταντῆ τὸ
ἔβγαλε Κωσταντία, ἰσόνομα τῆς νεκρῆς. Ὁ
μητρικὴ ἀγάπη, ποῖος θὰ μπορέσῃ ποτέ νά
σ' ἀναμετρήσῃ, πού εἶσαι ἄπατη σὰν τοὺς
μεγάλους ὠκεανούς;

Φτάσαμε στὴ Λευκάδα. Στὴν ἀγορὰ γυ-
ρίζουν τεμπέλικα μαθητὲς ἀπ' τὰ γύρω χω-
ριά: πρόσωπα κτρινοσμένα. Πισινόι μεταμοι-
νοι, σῆμα λαϊκῆς παιδείας. Καῦμένα χωριατό-
πουλα, πού φοβάστε μὴν ἀδικήσετε τὰ γράμ-
ματα καὶ τίς τέχνες, ἂν πάρετε στὰ χεῖρα τὸ
τσαπὶ καὶ γυμνάσετε τὰ μέλη στὴ δουλειά!
Μείναμε τώρα τρεῖς, ὁ Ἄγγελος, ὁ καροτσέ-
ρης πούναι ξάδερφός του κ' ἐγώ. Ἐχε νυ-

χτώσει. Περιμένουμε στὸ τέλος τοῦ κεντρικοῦ δρόμου νὰ περάσει κανένα αὐτοκίνητο, μέσα γιὰ τὰ χωριά, καὶ νὰ μᾶς πάρη. Στὸ μεταξὺ παίρνουμε ψωμί καὶ τυρὶ καὶ προδειπνάμε. Εἴμαστε καθισμένοι σ' ἕνα χωράφι καὶ τρώμε, ἀπάνω σὲ μεγάλες ἀσπρες πέτρες. Πλάι σ' αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους ξαναβρίσκεις τὴν ἀνεση πού σου ἔλειπε, καὶ τὴ χωρά σου. Τοὺς ἀκούς νὰ μιλάνε. Γιὰ τίς γειτόνισσες καὶ γιὰ τοὺς καὶμούς, καὶ σου φαίνεται πὸς τοὺς ἤξερες ἀπὸ καιρὸ, πὸς αὐτοὶ εἶναι φίλοι σου κι' ὄχι οἱ ἄλλοι πὸς χαιρετᾶς κάθε μέρα. Μόνο πὸς δὲν πρέπει τὰ καθίσας πολὺ μαζί τους, γιατί θὰ τοὺς συνηθίσας τότε κι' αὐτούς, ἐνῶ ἐσύ θέλεις νὰ κρατήσας ζωηρὰ στὴν ἀνάμνησή σου τὸ ροδοκόκκινο αὐτὸ παιδί πὸς ζῆ πλαί στὰ κύματα τοῦ Ἰονίου, σὰν ἕνα νερόχαρο λυγλοῦδι, σύμβολο κάποιας θείνιας ἐρωτικῆς.

* *

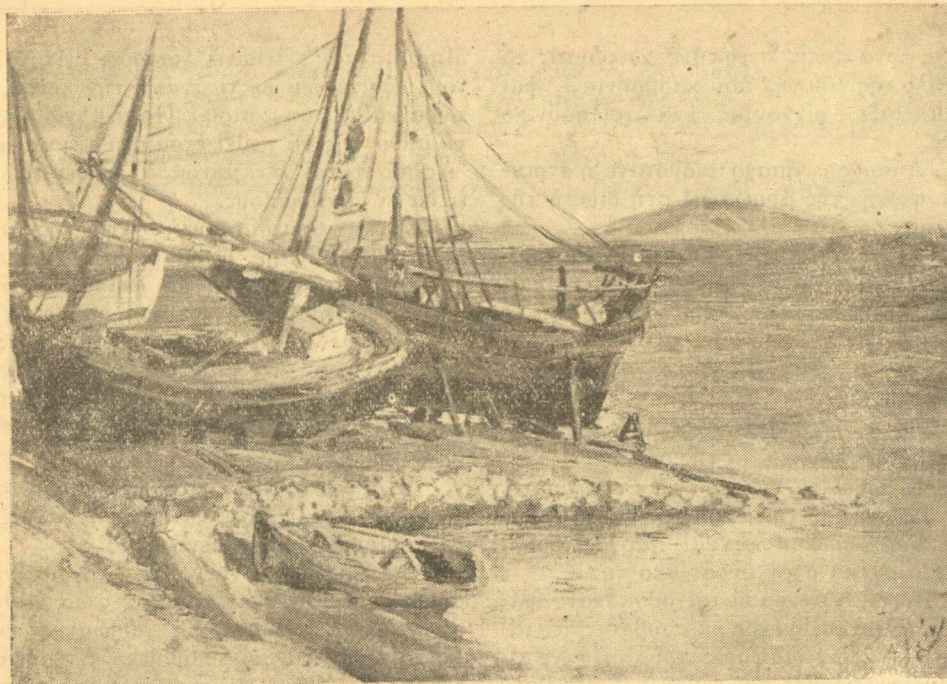
Ἡ Λευκάδα εἶναι ἕνας ἀπέραντος ἀμπελώνας, πὸς ἀρχίζει ἀπ' τὰ παράλια μ' ἕνα δάσος ἀπὸ ἐλιές καὶ διαστίζεται ἐδῶ κι' ἐκεῖ ἀπὸ κυπαρίσσια. Εἶμαι ἀνεβασμένος σ' ἕνα λόφο τοῦ πανοχωριοῦ καὶ δε βλέπω γύρω μου τίποτε ἄλλο ἀπ' ἀμπέλια. Ὅλα τὰ βουναλάκια ἔχουν τεμαχιστεῖ σὲ χωράφια, καὶ τὰ κλήματα, καθὼς φαίνονται ἀπὸ μακριά, μοιάζουν μὲ γεφυρωμένα καλαμπόκια. Οἱ κάτοικοι καλλιεργοῦν τὴ γῆ μὲ φιλοπονία, ἀδιαφορώντας ἂν τὰ χώματα πὸς τοὺς συντηροῦν λέγονταν ἄλλοτε Ἰθάκη, καθὼς καὶ γιὰ τ' ἄλλα πὸς κάνουν πολεμικοὺς τοὺς ἡσυχούς σοφοὺς κι' ἀρχαιολόγους. Ὅλοι, αὐτὸν τὸν καιρὸ, εἶναι ἀπασχολημένοι μὲ τὸ τρύγημα καὶ τὸ κουβάλημα τῶν σταφυλιῶν. Ὁ δημόσιος δρόμος πὸς περνᾶ ἀπὸ τοὺς Σφακιώτες βρίσκεται σὲ μεγάλη κίνηση. Ἐδῶ τὰ χωριά εἶναι σχεδὸν κολλητὰ τῶνα στ' ἄλλο καὶ δὲν ἀπέχουν παρὰ ὅσο χρειάζεται γιὰ νὰ χωρίζονται μὲ σύνορα. Οἱ πόρτες τῶν κατοικιῶν ἔχουν ἀνωφλι κυκλικὸ ὅπως στίς ἐκκλησιᾶς κι' εἶν' ἀρκετὰ πλατειές, γιὰ νὰ μπαίνουν εὐκόλα τὰ βαγέγια. Ἡ γῆ σ' αὐτὰ τὰ μέρη ἔχει ἀξία καὶ σπρώχνει ἡ ἴδια τὸν ἀνθρώπο στὴν ἐκμετάλλευσή της. Οἱ γυναῖκες ντύνονται ἀπλά, ἀλλὰ σκεπάζουν πολὺ τὸ πρόσωπο μὲ τὰ μαντήλια: δε θὰ μπορούσας νὰ πῆς ἂν ἔχουν στενὸ ἢ πλατὺ μέτωπο, γιατί δε φαίνεται καθόλου. Οἱ γέροι εἶναι ομιλητικοὶ κι' οἱ περισσότεροὶ ἔχουν μακρὲς γενειάδες πὸς τοὺς δίνουν κάτι τὸ βλοσυρὸ. Προσδεμένοι ὁμως ἀρκετὰ, παρακολουθοῦν

τὴ σύγχρονη ζωὴ μὲ μιά ριζοσπαστικὴτητα πὸς ἐκπλήσσει ποῖος θὰ τὸ πιστεῦσε πὸς ὁ Μάρξ ἔχει κι' ἐκεῖ ὀπαδούς, κι' ἂς μὴν τὸν ἔφερον καθόλου; Γυρίζω μὲ τὸ φίλο μου στὴν περιφέρεια τοῦ χωριοῦ του καὶ δοκιμάζω δροσερὰ σταφύλια τραγανά, ἀπ' αὐτὰ πὸς σου προσφέρουν μ' ἀφθονία τὰ ξεφραγα ἀμπέλια. Ἐδῶ κι' ἐκεῖ, στίς ἀντικρινὲς ραχοῦλες, ὑψώνονται ἀνεμόμυλοι, μ' ἀκίνητα τώρα τὰ μεγάλα τους φτερά. Δὲν εἶχα ξαναδεῖ ἀνεμόμυλους καὶ δὲν ἔφεω τί μου ἔλειπε γιὰ νὰ ζωντανέψω μπροστὰ μου τὴν ἀκίνητη σκηνὴ τοῦ Θεοβαντές. Ὁ δάσκαλος τοῦ χωριοῦ εἶναι ἕνα καλοκάγαθο παιδί, ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους πὸς δε θὰ μπορούσαν νὰ γίνουν τίποτε ἄλλο ἀπ' ὅτι εἶναι. Καθὼς πηγαίνουμε τὴ νύχτα μὲ τὸ φεγγάρι, ἐμπνέεται ἀπὸ τὸ τραγοῦδι τοῦ Βασίλη, ἐνός νεαροῦ ζωγράφου, πὸς δὲν ἔφεω ἂν θὰ γίνη ποτὲ ἐκθεση, ἀλλὰ ἔφεω πὸς θὰ γίνη σίγουρα ρομάντισο. Ἀναστενάζει θλιβερὰ κι' ἐπιλέγει, σὰ νὰ σχολιάζει καμμιὰ ἀρχαία φιλοσοφικὴ περιχοπή.— Ἀλήθεια, ἡ πρώτη ἀγάπη δε λημονιέται.— Γιὰ νὰ λές ἔτσι, τοῦ παρατηρῶ, σημαίνει πὸς θάχας ἀπάνω ἀπὸ μιά...— Ἀ, ἂ, ἂ, κάνει, μὸς μὴν ἔχεις ἀμέσως στὴν καρδιά, καὶ μὸς ἐκμυστηρεῖται ὅλα τὰ μυστικά του. Τὴν περασμένη Κυριακὴ εἶχε περάσει ἀπὸ κει μιά δασκάλα ἄλλου χωριοῦ, ἀλλὰ πὸς φαί γιὰ νὰ τὴ φιλοξενήσῃ! Γιὰ νὰ τὸν παρηγορήσω, τοῦ συνιστῶ νὰ διαβάσῃ τὸ «Ὅταν ἦμον δάσκαλος». Ὁ τίτλος τὸν τραβίει καὶ καταλαβαίνο πὸς ὁ ζῆλος τοῦ μεγάλωσε μόλις ἔμαθε πὸς ὁ Κονδυλάκης ἦταν ἕναν καιρὸ συνάδελφος του. Τὴν πρώτη βραδεῖα πὸς ἔπασα νὰ κοιμηθῶ στὸ φιλόξενο σπίτι, ἀκούοντας τὸ μοῦστο νὰ βράζῃ ἔξω στὸ βαρέλια, νόμισα πὸς ἦτανε βατράχια. Ἀλλὰ ὁ νοικοκύρης, ἀμπελοργὸς μαζὶ καὶ στιχοργὸς,—τὸ δεύτερο, πρὸ πάντων ὅταν δοκιμάζει τὸ καινούργιο κρασί—μὲ πληροφορεῖ γελώντας πὸς ὄχι, δὲν εἶναι «φορδακλάδες». Αὐριο τελειώνει τὸ ταξίδι μου καὶ πρέπει νὰ γυρίσω. Φεύγοντας θ' ἀφήσω τίς γυναῖκες στὸ τρύγημα, τὸ φίλο μου στίς καλλιτεχνικὲς του ἀσχολίες, τὸ Γιαννάκη, τὸ Βαγγελάκη καὶ τὸ Μιχαλάκη στίς σκουτοῦρες τοῦ σχολιοῦ. Μ' ἀπὸ τὴν Ἀθήνα θὰ στέλνω στὸ δάσκαλο κανένα περιοδικὸ κι' ἐλπίζω νὰ μὴ μὸς τοὺς μαλάνει, τοὺς ἀγαπημένους μου μικρούς....

Ὀκτώβριος 1930.

Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑΣ

ΤΕΛΟΣ

ΙΩΑΝΝΑΣ ΣΧΙΝΣ

ΒΑΡΚΕΣ ΣΤΟ ΠΕΡΑΜΑ

ΔΙΑΔΩΣ ΠΑΠΑ

ΜΙΑ ΛΥΣΗ

Ἐνα ἄαχ κομένο καὶ βραγνὸ ἔβγαυε μέσα ἀπ' τὸ στήθος τῆς ἄρρωστης.

—Κάνε, μανοῦλα, λίγο κουράγιο, τῆς ἔλεγε παρακαλετικά ἡ κόρη της ἡ Χριστίνα. Θὰ περάσει μάννα κι' αὐτὸ, τί νὰ κάνουμε, μήπως δὲν τόμαθες πιά;

Πόσες φορές τᾶχε πει αὐτὰ τὰ λόγια, ἴδια κι' ὅμοια πάντα ὅταν τὴν ἔβλεπε σ' αὐτὰ τὰ χάλια.

Εἶχε τόσο συνηθίσει! Αἶ ναι ἔτσι εἶνε ὅλα' μιά συνήθεια, ἀκόμα καὶ νὰ πονᾶς ὁ ἴδιος καὶ νὰ ὑποφέρης τοῦ ἄλλου π' ἀγαπᾶς τὸν πόνο μιά συνήθεια εἶναι.

Φτάνει πὸς δὲν εἶτανε ἡ πρώτη φορὰ τότε πάντα ἔρχεται δύσκολα εἰτεμὴ ὕστερα; Ὅλα τὰ χωρὰ ὁ νοῦς. Νά, αὐτὴ σὰν λίγη εἶτανε ἡ τρομάρα της ὅταν πρωτόδε τὴν μητέρα της στὴν ἴδια αὐτὴ κρίση; Μὲ τί ἀπελπισμένα κλάμματα ἔφρησε ἔξω

ζητώντας τὴ βοήθεια τῆς κερὰ-Ροδότης τῆς σπιτονοικοκυρᾶς. Καὶ τί τῆς ἔκανε καὶ κείνη; Μόνο πὸς τὴν ἔφαλε μὲ τίς ἀγριοφωνάρες της: «—Αἶ στὸ καλὸ κορίτσι μου, μούσπασες τὴ χολὴ μου... θάρεψα κι' ἐγὼ πὸς ἄρπαξε φωτιά τὸ σπίτι. Ἄμ αἶ κοιμήσου ἔφο, σάματος πρώτη φορὰ εἶδες γυναῖκα νὰ ὑστερίζεται! Νεῦρα... νεῦρα εἶναι καὶ θὰ τῆς περάσουνε».

Αὐτὰ τριγυροῦσανε στὸ μυαλὸ τῆς Χριστίνας ἐνῶ κρεμοῦσε σ' ἕνα ξύλο, μὲ προσοχή, ἕνα φουστάνι πὸς ἔραβε ἀπ' τὸ πρῶτὸ κείνης τῆς Κυριακῆς.

Ἐτριψε ὕστερα τὰ χέρια της ἀμήχανα κι' εὐχαριστήθηκε μὲ τὸ κρακ πὸς κάνανε οἱ μουνδιασμένες της κλειδώσες. Τὰ μάτια της πόσο τάνιωθε βαρεῖα ἀπ' τὸν ὕπνο καὶ τὴν προσήλωσή στὴ βελόνα! Ἐνα χασμουρητὸ τῆς ἤρθε ἀπανωτὰ. Νάτανε:

τάχα ἔργα πολὺ; σκέφτηκε κοιτώντας τὸ φυτίλι τῆς λάμπας ποὺ καρβούνιαζε καὶ τοίμπλιαζε ρίχνοντας ἓνα τοιγκούνικο φῶς.

Ἄσασσο... ἄσασσο ἀκουότανε ἡ στριγγιὰ φωνὴ τῆς ἄρρωστης στὴ σιωπὴ τῆς νύχτας.

—Κουράγιο μητέρα νὰ σὲ χαρῶ, βραδυνὰ εἶνε καὶ θὰ περάση, τάχα δὲν τὸ ξαίρεις πιά τὸ βιάσανό σου... νὰ ποὺ σοῦ τὸ λένε κ' οἱ γειτόμισες, νευρικά εἶνε. Ἐλά μπράβο... ἄ... ἐκεῖ, νάνεβη λίγο τὸ προσκεφάλι σου.

Τῆς χαίδεψε ἀπαλὰ τὰ μαλλιά, μὴ ξαίροντας τὴ βοήθεια νὰ τῆς δώση.

Ἡ ἄρρωστη τὴν κοίταζε ἀνεκφραστα. Τὸ στήθος τῆς ἀνεβοκατέβαινε γοργὰ καὶ κάπου κάπου λές καὶ γαργάριζε ἓνα πηχτὸ φλέμα στὸν οὐρανίσκο τῆς.

Γύρω, ὀλόγυρα οἱ τοῖχοι χάσκανε ἠλίθια, παλιοὶ ραϊσμένοι, μὲ σουβάδες πεφτάτους, μὲ λέρες διάφορες ποὺ ἀρχίσανε νὰ πέρνουνε φόρμες πρωτόγονες ἀνθρώπων καὶ ζώων. Κάπου, κάπου κανέναν κοργιδὸς ἔκανε ἀμέριμνα τὸν περιπατοῦ καὶ μιὰ παρῆα πεταλουδίτρες χόρευε τραελά γύρω ἀπ' τὸ γυαλὶ τῆς λάμπας. Καταντικρὸς στὸ γερτὸ κρεββάτι ἓνα πορτραῖτο μὲ πλουμιστὴ φτηνὴ κορνίζα φάνταζε σὰν ξεχωριστὸ στολίδι, ἐκεῖ μέσα. Εἴτανε ἡ φωτογραφία τοῦ γυιοῦ τῆς ποὺ σκοτώθηκε στὸ μακελιὸ τῆς Μικρασίας.

Ἄν ζοῦσε αὐτὸς... χίλιες φορὲς τόλεγε καὶ τ' ἀναμασοῦσε ἡ ἄρρωστη, ὅλα θάχανε μιὰν ἄλλη ὄψη. Ἐνας ἄντρας, ἕνας προστάτης. Καὶ μήπως θάφενγε νὰ τὴν ἀφίση ἔτσι τότε κ' ὁ καταραμένος ὁ ἄντρας τῆς γιὰ ν' ἀκολουθήσῃ μιὰ χορεύτρα στὰ ξένα; Αὐτὸ εἴτανε μιὰ σκέψη τῆς.

Ὡς τόσο μιὰ καὶ δὲν τὸν εἶχανε τὸν Κώστα, δούλευε ἡ Χριστίνα στὸ ράφιμο καὶ κείνη ἔκανε κρόσια στὰ ἐργοστάσια, ὅταν δὲν τὴν βασάνιζε ἡ καρδιά τῆς.

Χρόνια ὀλόκληρα πάλευε μ' αὐτὸ τὸ πάθος μὰ τώρα πιά τελευταία, ἔβλεπε πὼς τὴν εἶχε νικήσει. Νὰ καλοξημερωθοῦμε, σκεφτότανε ἡ Χριστίνα καὶ θ' ἀφίσω στὴν μπάνια τὴ ντροπὴ. Τὶ λές ἐκεῖ; Γιατὶ νὰ μὴν συμβουλευτεῖ τὸν

Μπάμπη ποὺ τελειώνει γιατρὸς; Γείτονάς τους εἴτανε καὶ μὲ τι ἀγάπη τὴν κοίταζε τώρα καὶ τόσο καιρὸ. Πρέπει νὰφίσει τὴ μάνα τῆς νὰ χαθεῖ ἔτσι στὰ ψέμματα; Ἄς πᾶ νὰ τὸν λένε μερμπάντη, δὲν τρώει δὰ κ' ἀνθρώπους.

Σ' τὴν τελευταία αὐτὴ σκέψη τῆς χαμογέλασε κ' ἔφερε μπροστὰ στὰ μάτια τῆς τὴν ἡμερὴ μορφὴ τοῦ φοιτητῆ. Τόσες φορὲς τὴν συνάντησε στὸ δρόμο κ' ὄλο κοπλιμένα καὶ κάτι ζεστὲς ματιές, κάτι εὐγένειες! Δὲν βαριέσαι, ἔπρεπε ἐξάπαντος νὰ τὸν δῆ, αὐτὸς θάξαιρε τὸ τί καὶ πὼς μόνο ἀλήθεια... νὰ ποὺ δὲν τὸ σκέφτηκε καιρὸς.

Ἡ ἄρρωστη εἶχε ἡσυχάσει παράξενα τὸ στήθος τῆς ἔπαψε νὰ παλεύη' ἔμοιαζε νὰ κοιμότανε ἡσυχασμένη.

—Δόξα σοι ὁ θεός, εἶπε ἡ Χριστίνα μὲ ἀνακούφιση. Κατέβασε τὸ φῶς, κάθησε πλάι στὸ κρεββάτι τῆς ἄρρωστης κ' ἄθελά τῆς ξαναχασμουρήθηκε. Ἀνεβοκατέβασε τίς πλάτες τῆς ποὺ πονοῦσαν ἀπ' τὸ σκύψιμο κ' ἔδωσε ὕστερα τὰ χέρια στὸ στήθος μισοκλείνοντας τὰ μάτια. Τὴν ἔφαιε τοῦτες τίς μέρες ἡ ἐφοπλιστοῦδαινα μὲ κείνο τὸ χιλιοβαμένο τὸ φουστάνι. Ἡ γραμμὴ κ' ἡ γραμμὴ, αὐτὴν κοπανᾶ ἀπ' τὰ προχτὲς καὶ ποῦ νὰ βρῆ κανεῖς σουλούπι; σὰ πεινὰ τῆς ἢ στὸ στήθος τῆς ποὺ ξεχειλᾶ σὰν παραγινόμενο ψωμί. Ἄς τὴν πλέρωνε ἐπὶ τέλους, ὄλο τριγύρες, σήμερα αὐτὸ τὸ σφάλμα, τὴν ἄλλη ἔχει ἔξοδα πολλὰ... Πιάσανε τὰ κρῦα καὶ δὲν ἔχει ἓνα ρουχάκι πὺς ζεστὸ νὰ ρίξει στίς πλάτες τῆς...

Ὁ συλογισμὸς τῆς σβύστηκε σιγὰ, σιγὰ μέσα στὴ ναρκωτικὴ συνεφιά τοῦ ὕπνου, χωρὶς κ' ἂν νὰ τὸ καταλάβῃ. Τὸ νέο κεφάλι τῆς ἔγειρε κουρασμένο καὶ σὲ λίγο ἀποκοιμήθηκε.

Ἡ ἄρρωστη ἄρχισε πάλι τὰ μουνγὰ κ' ἐπίμονα γαργαρίσματα λές καὶ ψυχορραγοῦσε.

Γιὰ μιὰ στιγμὴ στύλωσε μὲ ἀγωνία τὰ μάτια τῆς πάνω στὸ κοιμισμένο κορίτσι ζητώντας κάτι νὰ πῆ, κάτι νὰ προφέρῃ μὰ σὰν νὰ τὸ μετάνοιωσε καὶ βάλθηκε μονάχα νὰ τρέμῃ τὸ κεφάλι τῆς. Ἐξὼ εἴτανε μιὰ γκρίζα νύχτα.

Οἱ ἀχτίδες τοῦ φεγγαριοῦ γλυτροῦσανε θλιμμένες ὡς τὸ δωμάτιο τῆς ἄρρωστης, σὰν στοιχεῖα σταλμένα ἀπ' τὸν κόσμον τοῦ μυστηρίου, γιὰ νὰ συνοδέψουνε τὴ ψυχὴ τῆς πρὸς τὰ ἐκεῖ.

Ποῦ καὶ ποῦ κανένα τραγοῦδι βραχνὸ κανενὸς μεθυσμένου ξενύχτη ἔσμιγε μὲ τὰ χτυπήματα τῆς μηχανῆς τοῦ ἤλεκτρικοῦ ποὺ ἀγκομαχοῦσε κ' ἔβγαζε τὴν κουρασμένη ἀνάσα τῆς πὺς γρήγορα, ζητώντας θαρρεῖς καὶ αὐτὴ νὰ κρατηθεῖ.

Τὸ κεφάλι τῆς Χριστίνας εἶχε γύρει κοντὰ στὸ προσκεφάλι τῆς μητέρας τῆς κ' ὄνειρευότανε, μιὰ τὸ φοιτητῆ τῆς γιαιτρικῆς ποὺ τῆς ἔκανε τὰ γλυκὰ μάτια καὶ μιὰ τὴν χοντροῦ ἐφοπλιστοῦδαινα ποὺ τὴν βασάνιζε μὲ τὴ σιλουέττα.

Γιὰ μιὰ στιγμὴ ξύπνησε τρομαγμένη σὰν νὰ τῆς δώσανε ἓνα δυνατὸ χτύπημα.

Τὰ μάτια τῆς ἀνοῖξαν φοβερὰ καὶ μιὰ στριγγιὰ ἀπελπισίας ξέφυγε ἀπ' τὸ στόμα τῆς.

—Αἰῖτὶ ἡ... μανούλα μου, ... Παναγιὰ μου

Κυρὰ Ροδόπη ἔλεος

Νωρὶς τὴν ἄλλη μέρα τὴν κήδεψαν μὲ μόνη ἀκολουθία τὴν σπιτονοικοκυρὰ καὶ τὸν Μπάμπη τὸ φοιτητῆ, ποῦγε σταθεῖ γιὰ ὅλα.

—Αὐτὸς εἶναι δυστυχῶς ὁ κόσμος δεσποινὶς Χριστίνα φιλοσοφοῦσε, μὲ ὕφος ἐπίσημο ὁ φοιτητῆς τῆς γιαιτρικῆς ἐνῶ γύριζαν μ' ἓνα ταξὶ ἀπ' τὸ νεκροταφεῖο.

Κ' ἡ κοντόχοντρο κερὰ Ροδόπη, ἡ σπιτονοικοκυρὰ, ποὺ κίταχε καλὰ τὴ ζωὴ, τοῦ κλειοῦσε τὸ μάτι πονηρὰ μαντεύοντας τὴ συνέχεια...

ΔΙΔΩ ΠΑΠΑ

ΦΩΝΕΣ ΕΝΟΣ ΔΙΑΒΑΤΗ

Ἄς διώξω τὴ νύστα ἀπ' τὰ μάτια μου κ' ἀπ' τὸ νέο κορμί μου.—

Οἱ ἄνεμοι σφυρίζουν θριαμβικὰ τραγοῦδια, ὁ ἥλιος χρωματίζει μοναδικὰ τοπεῖα!

* Ἄγριες φωνὲς κατεβαίνουν στοὺς δρόμους, πελώριες φλόγες τὸν οὐρανὸ ματώνουν.

—Εἶνε οἱ ἄνθρωποι ποὺ περμιόνομε; μὲ τὴ χαλύβδινη ἀγαλματένια θωριά, μὲ τὰ μεγάλα βυθισμένα μάτια, μὲ τὴ δύναμη στὰ χέρια, μὲ τὴ μεγαλοφυΐα στὸ μέτωπο!

* Ὡ ποθητὲς ἀντροίκιες ψυχές, ἂν ὑπάρχετε κάπου, ξυπνάτε.

—Οἱ ἄνεμοι κ' ὁ ἥλιος ἀγρυπνοῦν γιὰ σᾶς, ἡ ματωμένη καρδιά μου πιστεύει σὲ σᾶς!

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΔΡΙΒΑΣ

ΚΛΑΦ' ΤΗΝ ΑΓΑΠΗ

Κλάφ' τὴν ἀγάπη ποῦνα πιά νεκρὴ γιὰ σένα κλάφτη μοιάζουν χινοπωριάτικη τὰ δάκρυα σου βροχὴ ποὺ μέσ' ἀπ' τὰ ξερόκλαδα καὶ τοὺς ἀνθὸς ποὺ θάφτει πλάθει καινούργιες ὀμορφιές— καινούργιαν ἐποχὴ.

ΣΠΥΡΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΙΣΙ

ΤΡΙΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ JULES ROMAINS Η ΗΜΕΡΑ ΤΟΥ BERNSTEIN

Τέσσερα Παρισινά θέατρα, και μάλιστα πρώτης τάξης παίζουν ταυτόχρονα επί μῆνες έργα του Jules Romains. Το γεγονός εἶνε σπάνιο και ἀρκεῖ αὐτὸ μονάχα γιὰ νὰ δημιουργήσει ἂν ὄχι τίποτα ἄλλο, τοῦλάχιστον τὴν περιέργεια. Δὲν θέλουμε νὰ ποῦμε ὅτι κινεῖ μονάχα αὐτὴ. Κάθε ἄλλο! Ὁ Jules Romains γνωστότατος συγγραφέας ποιητὴς και διηγηματογράφος, ἐπιτήδειος σὲ νὰ βρῆσαι πρωτότυπα θέματα και νὰ τὰ μεταχειρίζεται με ἐξαισία δεξιότητα, ξαίρει νὰ ἱκανοποιεῖ και τὸ βαθύτερο αἰσθημα τοῦ θεατῆ, νὰ ἱκανοποιεῖ δηλ. τὴν ἰδέα τοῦ θεάτρον. Ἡ σάτυρα του εἶναι τσουχτερὴ και τὸ αὐστηρὸ του πνεῦμα, πνεῦμα ἐνὸς Normalien, τὴν κάνει ἀκόμη τσουχτερότερη. Ἄλλωστε και τὰ θέματα τῶν ἔργων του, τοῦ δίνουν ἀπειρες εὐκαιρίες νὰ σαρκάσει μέχρι αἵματος τίς σύγχρονες ἀδυναμίες. Στὸ Donogoo εἶνε ἕνας ἀρριβίστας πὸν θριαμβεύει, στὸ Boën ἐπίσης ὁ Knock, εἶνε τὸ συνώνυμο τοῦ τσαρλατανιά, τόσο πὸν ἡ σοβαρὴ κριτικὴ κατωκρίνοντάς τον σὲ σύνολο τῶν ἔργων του, τὸν βρίσκουν τάχα νὰ ζωγραφίζει τὸν ἑαυτὸ του με τοὺς διάφορους του ἥρωες, και πὸς τὸ ὅλον του ἔργον δὲν εἶνε παρὰ μιά ἐντυπωσιακὴ τσαρλατανιά πὸν ἐπιτρέπει στὸν συγγραφέα ὅπωςδήποτε νὰ εἰσπράττει κάθε βράδυ τὰ ποσοστὰ ἀπὸ τέσσερες γεμάτες Παριζιάνικες σάλες.

Πραγματικὰ ἡ ἐξαιρετικὴ του γονιμότης, ἡ εὐκολία με τὴν ὁποῖα προσαρμόζεται σὲς συνθήκες πὸν τοῦ προσφέρει κάθε σκηνή, δημιουργεῖ μιά ἐπιφύλαξη πὸν δύσκολα ἀφίνει ἕνα σοβαρὸ θεατῆ. Βγαίνοντας π.χ. ἀπὸ τὸ Théâtre Pigalle πὸν παίζεται τὸ Donogoo, κ' ὅταν πιά λείπει ἡ πρώτη ἐντύπωση πὸν δημιουργεῖ ἡ ραφφιναρισμένη φινέτσα τοῦ πλούσιου διακόσμου αὐτοῦ τοῦ πρώτου

θεάτρον τῆς Εὐρώπης, σκέπτεται κανεὶς ἂν αὐτὸ τὸ χαριτωμένο ἔργο, δὲν εἶταν ἄλλο ἀπὸ μιά ὥρατια ἔξυπνη και καλοδουλεμένη πρόφραση νὰ ἐκδιωχθοῦν οἱ τέλειες σκηνικὲς καινοτομίες τοῦ θεάτρον τοῦ Rotchild, χωρὶς καμιά ἄλλη θεατρικὴ συνέπεια.

Τὸ ἔργο μπορεῖ νὰ τιλοφορηθεῖ «Ὁ θρίαμβος τοῦ ἀρριβισμού». Πραγματικὰ ἕνας γέρος σοφὸς, ὑποψήφιος σὲ τὴν Ἀκαδημία γράφοντας τὴν Γεωγραφία του μετὴν ὅπ ἰα ἐλπίζει νὰ τοῦ ἀνοιχθοῦν οἱ πολυπόθητες πύλες τοῦ Ἰνστιτούτου ἀφιερώσει τίς καλύτερές του σελίδες, σὲ τὴν πόλιν Donogoo τῆς Βραζιλίας και περιγράφει με τὸν πῶ ἀσφαλῆ και βέβαιον τρόπο τὰ πλούσια χουσορνεῖα τῆς. Αὐτὸ εἶνε ἕνα καθαρὸ truc πὸν ἐλπίζει νὰ τὸν βοηθήσῃ σὲ τὴν ἐπιτυχία του, μὴ φανταζόμενος ποτὲ πὸς θὰ ἀπεκαλύπτετο και σχετικῶς πολὺ σύντομα τὸ ὅτι τὸ Donogoo με τὴν πλουσίαν περιοχή του κ.τ.λ. δὲν εὐρίσκεται πουθενά ἄλλοῦ παρὰ σὲ κεφάλι του. Ἀλλὰ ἡ τύχη και ὁ Jules Romains κάνουν τὸν γέρο σοφὸ νὰ φταρισθῆ μπροστὰ σὲ τὴν ἐπιτυχία τοῦ Παρισίου, κ' εἶσαι κάποιος πὸν στέκεται ἀπ' ἔξω και περιμένει ἀκριβῶς τὸν πρώτον πὸν θὰ φταρισθεῖ, γιὰ νὰ τοῦ ἀφιερῶσει τὴ ζωὴ του (και τοῦτο κατὰ συμβουλήν ἐνὸς πολὺ μοντέρου γιατροῦ), προσκολλάται δίπλα του, κ' ὕστερα ἀπὸ χαριτωμένες σκηνὲς ἀναλαμβάνει νὰ βγάλει τὸ γέρο σοφὸ ἀπὸ τὴ στενοχώρια τῆς ἀνυπαξίας τοῦ Donogoo, χρησιμοποιώντας πραγματικὰ τὴ πῶ ριζικὴ λύση. Νὰ χτίσει δηλ. τὸ Donogoo. Ἀπενδύεται σὲ κεφαλαιούχους, και εἶνε σὲς σκηνὲς αὐτὲς πὸν ὁ ὄρος ζεατὴ σάτυρα φθάνει σὲ τὴν τελειότητα του. Ἐπὶ τέλος βρίσκει κεφαλαιούχο γεμίζει τὸ Παρίσι και τὸν κόσμον ρεκλάμες τῆς ἐταιρείας πρὸς καλὸν

πισμὸν τοῦ Donogoo, ἐπιστρατεύει τοὺς Μιτοῦ τοῦ Μονπαρνά, γενικὰ δίνει σάρκα και ὄστα σὲ τὴν οὐτοπία. Και σὲ τὴν τελευταία σκηνή, σκηνή πραγματικὰ μεγαλειώδης, φιλοσοφεῖ πάνω σὲ τὸ ἔργο του πὸν δὲν ξαίρει ἂν πρέπει νὰ τὸ θαυμάσει ἢ νὰ τὸ λυπηθεῖ.

Τὸ ἔργο με τὴ τρέχουσα ἀντίληψη ἔχει ἀρρηκτικὴ κυρίως ἀξία. Δείχνει τὸν θρίαμβον τοῦ ἀρριβισμού, τὴν δίψα τοῦ χρυσοῦ, τὸν ἐνθουσιασμό τῆς τεμπελιάς. Ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ τὰ σύγχρονα στοιχεῖα, πὸν γι' ἄλλους ἀποκαλοῦνται ἐλαττώματα παρουσιάζονται ὅλο φῶς χωρὶς καμιά σκιά, σχεδὸν σὲν παραδείγματα πρὸς μίμησιν.

Και γενικὰ ἡ τέχνη τοῦ Romaine, ἔχει τόσο δοριμετρία σάτυρα πὸν παραβλέπει πολλὲς φορές τὸ σκοπὸ τῆς, ἢ τοῦλάχιστον τὸν ὑποβιβάζει σὲ ἀτελεῖς ὑποδείξεις. Ἐννοῶ τὴ διδασκαλία και τὴν ἐπιβολὴ τῆς ἀρχῆς τοῦ συγγραφέα. Ἡ διδασκαλία του μοιάζει με τίς πινακίδες τοῦ τραμ «μὴ πύετε», «μὴ καπνίζετε» πὸν κανεὶς δὲν τίς προσέχει. Ἄλλωστε γιὰ ἐπιβεβαίωση αὐτῆς τῆς γνώμης, δὲν ἔχουν ὅσοι θὰ διαβάσουν αὐτὴ τὴ στήλη παρὰ νὰ θυμηθοῦν τὸν Knock πὸν παίχτηκε με τὴν ἐπιτυχία σὲ τὸ θέατρο Κυβέλης πρὸ ἔτιων. Και ἐπειδὴ ὁ λόγος περὶ Knock, μᾶς δημιουργεῖται ἀσθένεια μιά σύγκριση μεταξὺ τοῦ Knock ὅπως τὸν εἶδαμε σὲ τὴν Ἀθήνα, και τοῦ Knock πὸν παίζεται σὲ τὴν Comedie des champs Elysées. Αὐτὴ ἡ σύγκριση εἶνε τόσο ἱκανοποιητικὴ γιὰ τίς ἀναγνωρισμένες μας ἀξίες, πὸν τὴν γράφουμε παρ' ὅλο ὅτι εἶνε ἀφάνταστα δυσμενὴς γιὰ τὰ ἀθηναῖκα σύνολα. Ἡ σκηνὴ με πρᾶγματι δὲν ὄσπερ παρὰ σὲ δύο πράγματα, σὲ σύνολα και σὲ φωτισμὸ. Ὁ Μελᾶς μᾶς ἔδωσε, ἰδίᾳ σὲ τὸ Σιμον και σὲ τὸ Νιμπούκ, μερικὰ φωτιστικὰ effets, ὅσα τοῦ ἐπέτρεψε νὰ δώσει τὸ ὑπέροχο καλλιτεχνικὸ του γούστο. Μὰ ὁ φωτισμὸς δὲν εἶνε μονάχα γούστο.

Εἶναι μιά τόσο πολυποικιλὴ ἀπέραντη και σοφὴ ἐπιστήμη συνδυασμῶν, πὸν χρειάζεται σὲ τὸ θέατρο και ἕνας σοβαρὸς τεχνικὸς πὸν νὰ μπορέσει νὰ δημιουργήσει τὸ σάρκινο αὐτὸ φῶς τοῦ μοντέρου

θεάτρον.

Τὸ τρίτον θέατρο πὸν ἐξεπρόδησε ὁ Romaine, εἶνε τὸ Odeon, δεύτερον Γαλλικὸ θέατρο, με κλασσικὲς παραδόσεις. Ἡ διεύθυνσή του τὸ ἀνακαίνισε ριζικὰ, και σὲς πρώτες παραστάσεις πὸν δώθηκαν σὲ τὴν καινούρια του σκηνὴ παίχτηκε και τὸ Boën ou la possession des Biens. Και παίχτηκε γιὰ τὴν βάση του εἶνε πολὺ κλασσικὴ ἀπ' ἐνὸς, και ἀπ' ἑτέρου χειρισμένη με τόσο μοντέρνον τρόπο, πὸν κάποτε κινδυνεύει νὰ παρασύρει τὸν ἀπροσεχτο θεατῆ σὲ κομμουνιστικὰ συμπεράσματα. Ἐτσι και αἱ παραδόσεις διατηρήθηκαν και μιά καινούρια προῆ φύσηξε σὲ τὸ Odeon. Τὸ ἔργο στηρίζεται πάνω σὲ τὴν πάλιν τῆς συνείδησης, ἐνὸς μοντέρου Γάλλου, χαμένος μέσα σὲ ἐπιχειρήσεις ἀμερικανικῆς μορφῆς. Ἀγοράζει, πουλᾶ, δανείζεται, εἰσπράττει σὲ σημεῖο πὸν ὅταν ἡ μπουρζουάδικη Γαλλικὴ του ἰδιοσυγκρασία ξυπνᾶ κάποτε, και ζητάει νὰ δεῖ τί κέρδισε ἀπὸ ὅλες αὐτὲς τίς ἐπιχειρήσεις, βρίσκει πὸς δὲν τοῦ μένον παρὰ ἐλάχιστα πράγματα. Ξαφνικὰ τοῦ ἔρχεται ὁ ἀφθονος πλοῦτος. Ἡ ἐφεύρεση κάποιου μηχανικοῦ πὸν διατρέφει καιρὸ, και ὁ ὅποιος τοῦ ἔχει ἐμπιστευθῆ τὴν ἐργασία του, πουλιέται σὲ τὴν Ἀμερικὴ με ὑψηλὰ κέρδη. Τὸ θὰ κάνει ὁ Boën; Θὰ μοιραστεῖ τὰ χρήματα με τὸν πραγματικὸ δικαιοῦχο, ἢ με τὸν νεαρὸ ἐφευρέτη; Ἡ θὰ τὰ κρατήσει ὅλα δικὰ του; Ἡ ἀπάντηση δίνεται σὲ τὸ ἔργο με τὴν ζοῆ, με τὴν γνώση πὸν φθάνει πολλὲς φορές τὴν ἄκρα γραμμοτικότητα. Ὁ Boën παλεύει γιὰ νὰ ἡσυχάσει τὴ συνείδησή του και νὰ κρατήσει τὰ λεπτὰ. Παλεύει με τὸν ἑαυτὸ του, με τὴ γυναῖκα τοῦ ἐφευρέτη, με ἕνα ἐξιδανικευμένο τύπο Ρωσίδας, μ' ὅλο του τὸ περιβάλλον, κ' ἐπὶ τέλος νικά. Θὰ κρατήσει αὐτὸς τὰ χρήματα.

Και γιὰ νὰ μὴ τυχὸν δυσαρεστηθοῦν μερικὸι καθυστερημένοι σὲ τὴν ἡθικὴ θεατῆς ἴσως ἴσως και αὐτὸ τὸ θέατρο, ὁ Romaine ζωγραφίζει με κάποια λεπτὴ ἐιρωνεία σὲ τὴν τελευταία σκηνή, ἕνα νεαρὸ χωρὶς καμιά ἐπαφὴ τῆς ζωῆς μαθηματικὸ νὰ ἀποκρούει μιά δελεαστικὴ προσφορὰ τοῦ Boën, προτιμῶντας τὸ vivre

parvo από τον έλεγχο της συνείδησης. Και όλος ο κόσμος φεύγει ευχαριστημένος.

Εάν θά μιλήσω για το Musse au l'école de l'Inyocrisee που παίζεται στο Atelier, το κάνω ίδια γιατί στο έργο παίζει ο Dullin. Είναι τέτοια ή τέχνη, ή φουκίοτης, με μιὰ λέξι το τάλαντο του Dullin, που δεν μπορεί ποτέ κανείς να πει αν είναι ο ρόλος μεγάλος αν το έργο δίνει τα στοιχεία, ή ή προσωποποίηση του ήθοποιου κήνη να αντανακλά ή τέχνη του με τόσο λαμπρό τρόπο στις πινχές του έργου. Πρωιματικά το παίξιμο τέτοιων ήθοποιών άφινει μιὰ συνεχή εντύπωση, που ίσως δημιουργεί και μελαγχολία όταν σκέπτεται κανείς την Ελλάδα.

* *

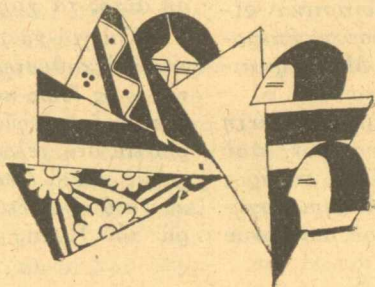
Η « Ημέρα » του Bernstein που παίζεται στο Gymnase, έχει τή σφραγίδα του συγγραφέα του Συμφωνίας του Κλέφτη και του πρόσφατου Melo. Έπινα λαμβάνει με διάφορη λύση, το περίγραμμα που έγεινε πρ. έιδων σιή Γερμανία (και που το μιμήθηκε αν δεν άπειώμαι κάποιος δικός μας θίασος στον Απόλλωνα) του ανεβάσματος των τραγωδιών του Σαίξπηρ με μοντέρνα κοστούμια και διάκοσμο. Ο Bernstein έκανε όμως και κάτι ριζικώτερο. Έδημιούργησε ένα σύγχερο "Αμλετ, δείχνοντας ακόμη μιὰ φορά την άθανασία των ηρώων του Σαίξπηρ, έξω από χρόνο και τόπο. Υπάρχον βέβαια διαφορές ανάμεσα στους δυο αυτούς Αμλετ. Κι οι δυο αντικρύζουν το δολοφόνο του πατέρα των, αλλά ο ήρωας του Bernstein πολύ λιγώτερο ενεργητικά, σχεδόν

παθητικά. Περιορίζεται να βλέπει το δολοφόνο μέσα στο σπύι του, νόμιμο σύντροφο του κρεβατιού της μητέρας του, ενώ υπόσχεται στον έαυτό του να τον εκδικηθεί. Αλλά περιμένει. Περιμένει ακόμα κι όταν ο ίδιος ο δολοφόνος τον προκαλεί λέγοντάς τον πές τα. Η Όρηλία του είναι μιὰ έπαρξις διψαλέα για ζωή, για μιὰ καινούργια ζωή, άφου την παλιά της την έζησε μαιτρέσσα ενός περητάρη. Όλο το έργο, είναι ή αγωνία, ο σπασμός, ή καμπύλωση του γυιού μπροστά στο δολοφόνο του πατέρα του και στο άορατο φάσμα του νεκρού που άδιάκοπα τον πιέζει. Στο τέλος λαβαίνει μιὰ έπισημη βεβαίωση. Ο δολοφόνος πεθαίνει στο πατρικό κρεβάτι, και τον καλεί κοντά του τον έξομολογείται όλα και πεθαίνει ήσυχος. Ο Jean, ο γυιός γυρνά κοντά στη γυναίκα του. Σκέπτεται ακόμη να εκδικηθεί το πτώμα του δολοφόνου είναι ένα εμπόδιο. Κι αποφασίζει να ζήσει. Σ' αυτό θά τον βοηθήσει ή γυναίκα του. Και μ' αυτή την πεποίθηση βλέπει σαν πρωτοφανέρωτο φαινόμενο την άνατολή μιās καινούργιας θεομής μέρας, την άνατολή μιās καινούργιας ζωής.

Το έργο δίνει μιὰ βαθειά συγκλονιστική πίστι στη ζωή, που άποτελεί εδχάριστη διαφορά από τα γνωστά ντερματιστικά δράματα που βλέπομε συνήθως. Όταν μάιστα προσθέσετε και τή μαεστρία του συγγραφέα, ή « Ημέρα » άποτελεί ένα γερό σπρώξιμο προς τή θράσι, μέσα στην άπογοήτενσι και τον κάματο των ήμερών μας.

ΛΕΩΝ ΜΑΓΝΑΥΡΑΣ

Παρίσι 31-12-30

Ν. ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΥ

Ο ΓΑΤΟΣ (*)

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ένα χεράκι περνάει και ζώνει το λαιμό μου ενώ το άλλο μου χαϊδεύει το πρόσωπο. Τα κοντυλένια δάχτυλα σέρνονται άπαλά πάνω στο μέτωπό μου.

Μά άνοιγω τα χέρια μου άξαφνα και σωριάζεται χάμου. Τόσο ήτανε άφημένη στα μπράτσα μου που δεν πρόλαβε να κρατηθεί. Την κοιτάω με μοχτηρία για μιὰ στιγμή κι αρχίζω ύστερα να τή χτυπώ γροθίες, άλύπητα.

Δε μιλάει καθόλου, δεν προσπαθεί να φυλαχτεί μόνο με κοιτάζει λυπημένα... Όσο χτυπώ, μαλακώνει το κορμί της και στο τέλος καταντάει ένα καλοδούλευτο ζυμαρί χωρίς κανένα σκήμα: δυο μάτια όμορφα ξεχωρίζουν, που ξεκολουθούν να με κοιτάνε θλιμμένα.

— Σκύλα, μουγκρίζω, πρέπει να σε πετάξω με τις κλωτσιές δζω...

Ένας κρότος και μιὰ φωνούλα που άκολούθησε μ' έφεραν στα συγκαλά μου. Θέ μου, σε τί κατάσταση βρισκόμουν! Τα μάτια μου είχανε θολώσει και τα δόντια μου έμεναν ακόμη σφιγμένα, σά να δάγκωναν κάτι με μανία, σά να ήθελαν να ξεσκίσουν. Κι άνάσαινα γλήγορα, σά να είχα παλαίψει για ώρα.

Μά πιά δεν ήτανε καιρός.

Χάμου, στις πλάκες, βρίσκονταν τα συντρόμια του καντηλιού άνακατωμένα με λάδια και νερά: κι εκείνη μισό θήμα μακρυνά τους τα κοιτάζε άπελπισμένη. Οί κάλτσες της είχαν πιτσιλιστεί, ίσως και το φουστάνι της, μά δε φαινότανε να τή γνοιάζει γι' αυτά. Όλόκληρη έλεγε: Τί θά γίνει;

Άπλωσα πραγματικά τή ένα πόδι μου

τώρα, ύστερα το άλλο και δρέθηκα κοντά της. Σά να τρώαζε. Τραβήχτηκε πίσω ένα βήμα και κοιτάζε μένα πιά. Μά σε λίγο ξαναχαμήλωσε τα μάτια.

— Μπά! έσπασε το καντήλι; ρώτησα.

— Ναι... άποκρίθηκε και σχεδόν δάκρυσε.

Πήρα θάρρος.

— Μά δεν είναι τίποτα! το ποτήρι μόνο χάλασε... είπα σκύβοντας λίγο.

— Κοιτάξτε πώς χύθηκαν τα λάδια και τα γυαλιά, και γιόμισαν τίς πλάκες!

Μου μιλούσε εγκάρδια πιά! Θέ μου! Τόσο εύκολο πράμα ήτανε να μου μιλήσει κείνο το περήφανο κορίτσι που μόνο μιὰ ματιά καταδέχονταν να ρίξει σ' έμένα κάθε φορά;

— Δεν έγινε, καμιά καταστροφή, είπα γελαστός. Να εκεί πέρα έχουν μιὰ σκούπα. Άφήστε να σάς δοηθήσω δεσποινίς.

Πήγα και πήρα τή σκούπα στη γωνία, πίσω από ένα πιθαράκι του λαδιού.

— Δεν έγινε καμιά καταστροφή, έκαμε κι εκείνη και διάζε τον έαυτό της για να χαμογελάσει.

Ήταν κόκκινα τα μάγουλά της και δεν τολμούσε να σηκώσει τα μάτια της σε μένα. Η καρδιά μου χτυποθσε δυνατά, πάγαινε να πεταχτεί, και κάτι μου δυσκόλευε τήν άνάσα. Μά τα έβλεπα όλα καθαρά κι ήθελα να τήν παρακοιτάω στη δύσκολη θέση που ήταν. Έτσι το παίρνω γλήγορα πάνω μου εγώ. Κείνη ή φωνή μέσα μου κάτι ήθελε να πει, κάτι που δε συμφωνούσε με τα αιστήματα, ο τόνος της όμως ήτανε σβυσμένος και μακρυνός. Όσο δεν έκανα τίποτα, ένιωθα πώς είμαι σε θέση πλεονεχτική.

*) Συνέχεια άπ' το προηγούμενο

— "Ας τὰ καθαρίσω λοιπόν, εἶπε ξεφυγισμένα. Καὶ χωρὶς νὰ μὲ κοιτάξει πάλι, μισοάπλωσε τὸ χέρι της γιὰ νὰ πάρει τὴ σκούπα, ποὺ ἐγὼ τὴν ἄφησα νὰ πέσει χάμου. "Ὅμως ἡ κοπέλα, σαστισμένη, κρατοῦσε τὸ χέρι της ἀπλωμένο πρὸς τὸ μέρος μου ...

Τὸ πῆρα μέσα στὰ δικά μου, μ' ἓνα ἀργό κι ἀμφίβολο κούνημα.

« Ἀρκετὰ βασανίστηκες τόσον καιρὸ », ἄκουσα μέσα μου κι αὐτὸ μοῦ ἔδωκε θάρρο.

Εἶχε κατεβασμένο τὸ κεφάλι κι ἐτρεμε σύγκορμη. "Ἀλλὰ μήπως κι ἐγὼ ἤμουνα σὲ καλύτερη κατάσταση!

— "Ἄννα ... μουρμούρισα, καὶ τὴν τράβηξα ἀλαφρὰ πάνου μου.

* *

"Ἰστερα ἀπὸ κάμποση ὥρα, μὴ πάνω κάτου, τὴν ἔβλεπα ποὺ διάβαινε ἀντικρὺ στὸν παραλιακὸ δρόμο μὲ τὴ φιλενάδα της. Ἡ φιλενάδα, τότε ποὺ ἡ "Ἄννα εἶχε ρθει γιὰ τὰ καντήλια, καθόντανε στὶς ἐλιές πάνου ἀπ' τὸ ἐκκλησάκι καὶ τραγουδοῦσε. Πάγαιναν ἀγκαζέ τώρα καὶ κοίταζαν πότε-πότε πρὸς τὸ μέρος μου. Τὶς ἄλλες φορές ἔδανε τὴ μικρὴ νὰ γυρίζει καὶ νὰ βλέπει ἂν τὴν προσέχω. Τώρα ὅμως γύριζε μονάχη της καὶ κουνόσσε τὸ κεφάλι καμιά φορά σὰ νὰ λέγε: Γειά σου, γειά σου, ἀγάπη μου!

Ἡ καρδιά μου πετοῦσε ἀπὸ τὴ χαρὰ καὶ δὲ συλλογιζόμουνα τίποτα ἄλλο παρὰ αὐτὴ, μὲ τὴν παιδικὴ της ἀφέλεια, μὲ τὶς μακρὺς πλεξοῦδες, μὲ τὰ κοιτυλιένια δάχτυλα, ποὺ τάσφιζα πάνου στὸ πρόσωπό μου. Κι ὅταν χάθησαν μέσα στὶς μουντόχρωμες ἐλιές, ξεπλώθηκα σ' ἓναν ὄχτανι εὐτυχισμένος. Κάνα μικροπούλι περνοῦσε πάνου μου κι ἄκουγα τὰ δελφίνια νὰ φουσᾶνε καθὼς ἔβγαιναν στὴν ἀπανωσιά. Καὶ τὸ φτερουγίσμα καὶ τὸ φουσητὸ ἔφταναν στ' αὐτιά μου σὰ μουσικὴ εὐθυμῆ. "Ὅχι εὐθυμῆ ἀλλὰ παθητικὴ. Οὕτε. "Ἄς πῶ τὴν ἀλήθεια. Μουσικὴ ἡρωϊκὴ. "Ἀλλῃ μὴν ἄρα μὲ ἔτυχε κάτι παρόμοιο μὰ δὲ μπορῶ νὰ πῶ τὸ γιατί; θὰ ἦτανε φριχτό.

Τούτη τὴ στιγμή δὲν ποθοῦσα τίποτα

ἄλλο παρὰ νὰ κάθουμαι στὸν ὄχτο καὶ νὰ συλλογιέμαι γιὰ τὴν "Ἄννα.

« Ἐγὼ εἶμαι ποὺ βλέπω περασμένες ζωές; » ἀναρωτιέμαι.

« "Ὅχι; δὲν εἶμαι ἐγὼ » ...

"Ἐπλαθα ὄνειρα μεγάλα καὶ τρανά, γύρω στὴν ἀγάπη μου, καὶ γιὰ τώρα καὶ γιὰ τὸ μέλλον. Κι ἔδλεπα μ' ἔλεες τὶς λεπτομέρειες, στὴν ἀρχή, τὴν εὐτυχισμένη μου ζωὴ ὡς μακρὴ, ὡς τότε, ποὺ γιὰ νὰ ζουγραφιστεῖ στὸ μυαλὸ ἔφταναν λίγες ἀπλόγραμμα πινελιές...

"Ἰστερα μοῦ ἦρθε ἄξαφνα νὰ τρέξω γλήγορα στὴν πόλη. Στὴν ἀρχὴ δὲν κατὰλαδα κείνου ποὺ μ' ἔσπρωχνε σ' αὐτὸ μὰ μοῦ φαίνονταν πῶς κάτι μοῦ ἔλειπε. Πετάρχηκα ὀρθὸς, τίναξα τὰ χῶματα καὶ τὰ ξερόχορτα ποὺ εἶχανε κολλήσει στὰ ροῦχα μου καὶ τηδώνοντας κατέβαινα. Καθὼς περνοῦσα ἓνα γιοφυράκι μονοσάνιδο, στάθηκα στὴ μέση κι ἔκανα κούνια σὰ μικρὸ παιδί. "Ἄξαφνα ἔμεινα κει ἀκούνητος.

Βέβαια τοῦτο ἦταν ποὺ μὲ βίαζε νὰ πάω ἀμέσως στὴν πόλη. "Ἦθελα νὰ τὸ πῶ σὲ κάποιον.

Σὲ ποιὸν θὰ τῶλεγα; Σὲ κάποιον ἔπρεπε ν' ἀνοίξω τὴν καρδιά μου καὶ νὰ τοῦ δείξω τὴν εὐτυχία της. Μοῦ χρειάζεται ἓνας φίλος.

« Ὁ Μιχάλης » εἶπα μέσα μου. Καὶ τράβηξα γιὰ τὴν περαταριά. Ἐφτασα στὴν ἀμμοῦδιά, ἀνέδηκα πάνου στὴν ζυλινῆ ἀποδάθρα καὶ φώναξα τὸν περατιέρι ἀντικρὺ. "Ὅσο νὰ ρθει ἡ μεγάλη βάρκα σφύριζα χαρούμενους σκοποὺς καὶ κοίταζα κατὰ τὸ δάθος τοῦ κόρφου ὅπου ἀρμένιζαν κάτι καΐνια. Τὰ πανιά τους δὲ φούσκωναν καλὰ καὶ ξεχώριζα νὰ κουνιέται κάνα κουπί πότε-πότε.

"Ἄννούλα, "Ἄννα, μάτια παιδικά, κοντυλιένια δάχτυλα! "Ἀγάπη μου! ...

Ἡ περαταριά μ' ἔβγαλε ἀποπέρα. Καὶ πῆρα τὸ δρόμο γιὰ τὴν πόλη διαστικὸς. Τώρα πάγαινα ἀπ' τὸν παραλιακὸ δρόμο. "Ἰσως νὰ βρισκα τὸ Μιχάλη στὸ καφενεῖο τῆς Βρυσούλας.

Καὶ καθὼς περπατοῦσα εὐτυχισμένος, δὲν ξέρω πῶς, ἄρχισε κάτι νὰ μὲ τρώει μέσα στὸ στόμα μου. Κι ὕστερα ἀκολού-

θησε ἓνα ἀκαθόριστο μουρμουρητό, σὰν κάποιος σκοπὸς τραγουδιοῦ μὲ λόγια μισοφαγμένα, ποὺ λίγο-λίγο ξεχώριζαν. Καὶ στὸ τέλος ἄκουσα καθαρά:

— Δὲν ἐρωτεύεστε, δὲν ἐρωτεύεστε, δὲν ἐρωτεύεστε ...

* *

Τὴν ἔβλεπα κάθε ὁδοιὰ. Κι ὅταν τύχαινε νὰ ἔχω δουλειὰ τὸ Σάββατο, συμφωνοῦσαμε ἀπὸ πρὶν καὶ ρχόντανε τὴν Παρασκευὴ. Μὰ τάχα νὰ μὴν εἶχε καταλάβει τίποτα κανένας; Ἐφτασά νὰ περπατῶ καὶ δυὸ ὥρες γιὰ νὰ πάω στὸν "Ἄϊ Σπυριδῶνα. Ξεκινοῦσα κατὰ τὴ Νικόπολη καὶ τραβοῦσα τόσο μακρὴ ποὺ νὰ μὴν ὑπάρχει ψυχὴ ὀλόγουρα. "Ἰστερα ἔστριβα δεξιὰ καὶ περνώνας ἀπὸ χωράφια, ἀπὸ λιοστάσια, πηδώντας χαντάκια καὶ φράχτες, ἔφτανα πίσω ἀπ' τὸν κορφίσκο. Ποῖο μάτι νὰ μὲ ἴδει; Μὰ γύριζα πάντα σκεδὸν ἀπὸ τὸν παραλιακὸ δρόμο.

Καὶ δὲν πάγαινα μονάχα τὶς μέρες ποὺ ἦτανε νὰ ρθει ἡ "Ἄννα μὰ κι ἄλλες, γιὰ νὰ τυλίγω τὸ ντορό.

Ἡ εὐτυχία μου ἦτανε μεγάλῃ. Καὶ θαρροῦσα πῶς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τοὺς γλυκοχάιδευε τὸ ἴδιο αἶσθημα, καὶ πῶς παντοῦ ἔδλεπα γελαστὰ πρόσωπα καὶ λουλούδια.

Μὰ ἂν μάθαινε κανένας τίποτα; Ἐμένα οὔτε μ' ἔγνοιαζε καθόλου βέβαια μὰ ἡ "Ἄννα ἔλεγε πῶς ἂν ἀκουστεῖ τίποτα ἦτανε γιὰ νὰ χαθεῖ ἀπὸ τὸν κόσμο τοῦτον. « Ἐ! θὰ σὲ ζητήσω ἀπ' τοὺς γονιούς σου, θὰ σὲ ἀρπάξω στὸ κάτου-κάτου » ἔλεγα μέσα μου. Ποιὸς τὰ λογαριάζει τέτοια;

Μὰ δὲ μποροῦσα νὰ μὴν τὰ λογαριάζω. Ἡ "Ἄννα ἦταν ἓνα ἀπλοῦκό κοριτσάκι, ἓνα παιδί ὀλότελα ... Κάμποσες φορές μ' ἔκανε νὰ γελάω μὲ τὴν καρδιά μου.

— Πῶς μὲ πρόσεζες ἐμένα, πῶς μὲ κοίταζες; ἔλεγε καὶ μ' ἔβλεπε μὲ θυμασμό. "Ἰστερα ἔκρυβε τὸ πρόσωπό της στὴν ἀγκαλιά μου κι ἔμενε γιὰ ὥρα ἔτσι. "Ἄλλοτε πάλι ἦτανε θλιμένη καὶ δὲν ἤθελε νὰ πει τὸ γιατί. "Ὅμως τὴν ἀνάγκαζα μὲ τὰ χὰδια.

— Νά, ἐσεῖνα ποιὸς ξέρει πόσες σ' ἀγαπᾶνε, καλύτερες, χίλιες φορές καλύτερες ἀπὸ μένα. μουρμούριζε καὶ δούρκωναν τὰ μάτια της. Κι ἐγὼ, ἔλεγε σὲ λίγο, εἶμαι ἓνα παιγνιδάκι ...

Αὐτὸ μοῦ κλόνιζε τὴ νευρικὴ ἰσορροπία. Ἐτσι μπορῶ νὰ τὸ πῶ. Αὐτὸ εἶναι. Πῶς μποροῦσα νὰ τῆς τὸ πλερώσω;

Μιὰ φορά ἦρθε καὶ μὲ βόηκε κάποιος γνωστός μου, φίλος μου, γιὰ νὰ μὲ παρακαλέσει γιὰ κάτι. "Ἡμουνα ἄκεφος καὶ τοῦ ἀποκρινόμουνα μὲ μονοσύλλαβα.

— "Ἰσως θὰ ἔχεις δουλειὰ τώρα, εἶπε δειλὰ δειλὰ. Σὲ παρακαλῶ συχώρησέ με. Θέλεις νὰ περνώσω ἄλλη ὥρα; "Ὅποτε θέλεις ...

Τὸν ἀγριοκοίταξα ἔτσι ποὺ κατέβασε τὰ μάτια του κι ἔκαμε νὰ φύγει χωρὶς νὰ βγάλει τσιμουδιά.

— Ἐλα δῶ μωρέ, φώναξα μὲ τὸν πιὸ βάρβαρο τρόπο.

Στάθηκε.

— Κοίταξέ με ντέ!

Μὲ κοίταξε.

— Βρίσε με τώρα. Πές με κλέφτη, λωποδύτη, μασκαρά, πρόστυχο, νὰ μοῦ πάρει ὁ διάολος ...

"Ἀρχισε νὰ μὲ βρίζει.

"Ἀνάσανα. Τοῦπιασα τὸ χέρι.

— Καλῶς ἦρθες ἀγαπητέ μου Γιώργε, τί μοῦ γίνεσαι; Κάτσε νὰ κουδεντιάσουμε ...

"Ἄννα! Ἐοῦ εἶσαι κείνο τὸ περήφανο κορίτσι; Τί μοῦ ζητᾶς; Τίποτα. Τὸ ξέρεις πῶς ἔτσι μπορεῖς νὰ μὲ κάμεις σκλάβο σου; "Ὅχι. Μὰ ἄκου νὰ σοῦ πῶ στὸ αὐτάκι σου τὸ μικρὸ: Οἱ γυναῖκες πρέπει νὰ εἶναι ἀπαιτητικὲς, νὰ ξέρουν πῶς εἶναι δικαίωμά τους νὰ ζητᾶνε ὅτι θέλουν ἀπὸ τὸν ἄντρα ποὺ τὶς ἀγαπάει. Γνωρίζομαστε τόσον καιρὸ τώρα. "Ἄκου: Πέροι, πρόπερι ἓνα κορίτσι μοῦ εἶπε: « Πότε θὰ μὲ πάρεις; » Πρὶν ἀπὸ ἔξι μέρες οὔτε τὴν εἶχα ἴδει οὔτε μὲ ἔξερε. "Ἀλλὰ πάνου στὴν ἕκτη μέρα νόμισε πῶς εἶχε δικαιώματα πάνου μου.

Γυρίζω ἀπὸ τὸν "Ἄϊ-Σπυριδῶνα. Μὰ ποιὸς εἶναι κείνος ποὺ κάθεται πάνου σ

μιά αναποδογυρισμένη ψαρόβαρκα δίπλα στην ξυλένια παράγκα;

Ήταν ο Στέφανος.

Δεν τον έκανα παρέα από καιρό τώρα. Αυτός όμως έρχονταν μαζί μου καμιά φορά άπροσκέταστος, και μου έδειχνε έλλη την παλιά φίλια.

—Καλησπέρα, είπα και στάθηκα δίπλα του.

Σήκωσε το κεφάλι που το είχε σκύψει λίγο πριν.

—Μπά! Έκαμε σά να ξαφνιαστήκε οεις είτε κυριε Δήμου;

Τάχα πώς μ' έβλεπε τώρα μόλις. Έγώ όμως τον είχα δει που με κοίταζε καθώς ρχόμουνα από την περαταριά.

—Ναι, είπα, ήμουνα περίπατο πέρα κατὰ τή Μαργαρώνα. Πέρασα θμορφα έλο το άπόγοιμα σκεδόν. Βαρέθηκα κλεισμένος, κλεισμένος... Σὺ τί γίνεσαι;

Έβλεπε μακρὰ πέρα, σά να ρέμβαζε και σά να μὴν έφταναν τὰ λόγια μου σ' αυτόν. Μοῦ φάνηκε σά θλιβερό έ-ρρείπιο και μοῦ κέντησε τήν καρδιά ένας άξαρνος πόνος Κάθησα δίπλα του.

Σωπούσαμε λίγη ώρα. Έστερα στέναξα βαθιά για να σκορπιστεί λίγη συγγενικότητα γύρω μας.

Τίποτα, ούτε κουνήθηκε καθόλου, ούτε γύρισε τὰ μάτια. Είπα να σηκωθώ να φύγω, μὰ ο πόνος μουσφιγγε τήν καρδιά κ ένας κόμπος άνεβοκατέβαινε στο λαιμό μου. Άν τον άφινα έτσι θα είμουνα δυστυχησμένος και το δράδυ και κάμπο-σες μέρες ύστερα.

—Νάχαμε καμιά θάρκα να παγαίνα-με ως τήν πόλη, είπα.

Κ' επειδή φοδόμουνα πώς δε θ' άπο-κριθεί και θα έμενα ταπεινωμένος, ξακο-λούθησα με ζωηρόν τόνο:

—Και τώρα είναι καλά να παγαίνει κανένas με θάρκα, όμως το καλοκαίρι είναι τρέλλα, μαγεία. Και να τραβὰς κουπί μόνος σου, και να στέκεσαι να ξανασαιίνεις πότε - πότε και τὰ ρέματα να σέρνουν τή θάρκα όπου θέλουν... Και να-χεις και κανένα θμορφο κοριτσάκι μέσα, δράδυ με φεγγάρι. Αυτὰ τὰ πράματα θέ-βαια, δεν μπορούν να γίνουν εδώ πέρα. Γήν άλλη μέρα θα βουτίζει έλλη ή πολι-τεία και μπορεί να δάλουν και τὰ παι-διά να γιουχαλίζουν.

Έπι τέλους! Κούνησε το κεφάλι του δυδ-τρεις φορές άπελπισμένα και στένα-ξε σά να μούγκριζε. Δέ μπορούσε άλλιώ-τικα να στενάξει ο κακομοίρης.

—Άλήθεια, ή Μαρίνα τί γίνεται; ρώτησα σιγανὰ κ ακούμπησα το χέρι στον ώμο του.

Γύρισε και με κοίταζε ψυχρά, κι ά-νακουνήθηκε σά ναλεγε: μὴ με γγίζεις. Έγώ όμως δεν πήρα το χέρι μου, αλλά το πίεσα λίγο περισσότερο.

—Μὰ τι έχεις και δε μοῦ μιλάς ά-πόψε Στέφανε; έκαμα σά να παραξενεύο-μουνα και ν' άνησυχούσα τάχα.

—Δεν έχω τίποτα, είπε ξερά.

—Μοῦ φαίνεται πώς κάτι έχεις μα-ζί μου, είπα τραβώντας το χέρι μου.

—Μπά τι ναχω μαζί σας! άποκρίθη-κε μαλακώνοντας τήν άγριοφωνάρα του. Ψες δράδυ δεν έπιαμε ούζο και δεν κου-βεντιάσαμε καμιά ώρα;

(τὸ τέλος στο έρχόμενο)

ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΑ...

*Βασιλοπούλα μες σὲ πύργο γυάλινο
κλεισμένη κάθεται και καρτερεῖ
θηγάδες με σπαθί και χέρι άτσάλινο
για τήν άγάπη της έχουν χαθῆ.*

*Στὴ θύρα της μπροστὰ σωρός τὰ πτώματα
κάποτε σκίβει εκείνη για να δῆ
και πάνω άπ' τὰ τειρωμητὰ της δώματα
της πέφτει τάρνυθό της τὸ κλειδί.*

ΗΒΗ ΚΟΥΓΙΑ

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ

Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Η "ΜΕΛΕΤΗ,"

Έχετε ποτέ σας προσέξει ποῖο εἶνε το χαρακτηριστικό του άναγνωστικού κοινού τής έποχῆς; Δέν χρειάζεται παρὰ μιά στοι-χειώδης πείρα και λίγο ενδιαφέρον άνθρώ-που που παρακολουθεῖ τήν κίνηση για να το ρηθεῖ. Το μεγάλο χαρακτηριστικό του σύγχρο-νου έλληνικού άναγνωστικού κοινού εἶνε ή προτίμησή του για τή «μελέτη».

Άπ' όσους εκδότες κινούνται κάπως στὴν τελεματωμένη αὐτῆ έποχή, οἱ μόνοι που στέ-κονται στὰ πόδια τους εἶνε αὐτοὶ που στρά-φηκαν πρὸς τήν εκδοση σειρών από δοκίμια, μελέτες, μεταφράσεις φιλοσοφικῶν πραγμα-τειῶν και κοινωνιολογικῶν μονογραφιῶν. Μιά δίψα θεωρητικῆς σκέψης έχει φουντάσει το λιγοστό κοινό μας. Τὰ άλλα εἶδη του λόγου φτυζοῦν. Η «μελέτη» κρατᾶ τὰ σκῆ-πρα...

Τὸ φαινόμενο έχει, ὅπως εἶνε φυσικό κ' ὀ-πως συμβαίνει πάντα, τις δυὸ του ὀψεις. Έ-χει δηλαδή τή σκηνή και τὰ παρασκήνια. Η πρώτη, και ή πιὸ ευχάριστη, εἶνε ή διαπί-σωση πὸς βρισκόμαστε, σάν λαός, σὲ περι-οδο δημιουργίας, περίοδο που νοιώθει ὑπο-συνείδητα τήν ανάγκη να στηριχτεί σὲ θεο-ρητικῆς κ' επιστημονικῆς βάσεις γερές. Κι' αὐτῆ εἶνε ή ένθαρρυντικῆ εξέγηση του φαινο-μένου. Άλλά, άλλοίμονο, ὑπάρχει και ή άν-τίθετη ὄψη. Κι' αὐτῆ εἶνε, με δυὸ λόγια, ή πολυπραγμοσύνη μιὰς βιαστικῆς και ξεπλα-σμένης πολυμαθείας, που ζητάει να επιδει-κνύεται, και ή αἰώνια μαγία τῆς άκαδημαϊκῆς συζήτησης και άσχολίας, του ρομηροῦ, που διανοητικά μένει πάντα καφενόβιος... Κου-βεντολοῖ δηλαδή και άδράνεια άνθρώπου που λιάζει μακάρια τήν πλάτη του στον ήλιο τῆς θεωρίας.

Όσοσο, κ' ἔτσι ὅπως πραγματικά βρισκε-ται αὐτὸ τὸ φαινόμενο, μπορεί κανείς να πει ὅτι ή πρώτη του άποψη εἶνε και ή σοβαρότε-ρη. Ένα γεγονός ευχάριστο δηλαδή. Κι' ή με-ρίδα τῆς νεολαίας που άποτελεῖ τὸ άναγνω-στικό αὐτὸ κοινό, εἶνε πάντα αξία του σεβα-σμοῦ μας που περισσότερο από τήν άλλη που, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς σωματικῆς ευεγλιανσης, έχει πέσει με τὰ μούτρα στὴ μαγία του φουτ-μπῶλ για να καταλήξει, καθώς πολὺ σωστά έ-γραφε ο φίλος κ. Παπαδήμας, σὲ μιά τέλεια διανοητικῆ άπυκλοκούθωση...

Άς ακολουθήσουμε λοιπόν τὸ ρεύμα τῆς έ-ποχῆς. Άλλά να μὴν ξεχνᾶμε και τή ζωντανή λογοτεχνία. Γιατί αὐτῆ εἶνε εκείνη που άπο-τελεῖ τὸ πρώτιστο και τὸ ζωντανὸ πνευματικό περιεχόμενο τῆς κάθε έποχῆς.

ΑΣΤΑΡΩΘ

ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗ

ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΣ ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ

Από τους πολλούς, αλήθεια, που καταπιά-στηκαν να κρίνουν τὰ «Τραγούδια τῆς γυ-ναίκας» δυὸ δὲν τὰ βρήκαν «υποκειμενικά». Φανταστηκαν κ' ὠνόμασαν τήν ποίηση τῆς τελευταίας αὐτῆς συλλογῆς μου «θεματογρα-φικῆ» ὁ ένας, «προγραμματικῆ» ὁ άλλος, γιατί δὲν τραγουδῶ, λένε σ' αὐτῆ δικὰ μου συναισθήματα και τή δική μου σιγκινημένη σκέψη, μὰ τῆς γυναίκας τῆς αἰώνιας και τῆς τωρινῆς.

Οἱ κριτικοί, οἱ δικοὶ μας προπάντων, μπο-ροῦν κάποτε ἀντὶ να καθοδηγοῦν, ὡς έχουν χρέος, στον αλήθινὸ δρόμο, να παραπλανή-σουν κάθε νεὸ κ' ἀνίδεο, που συμβαίνει να πιστεύη για θέσφατα τις προχειρολογίες τους, ὅταν τί βλέπη μάλιστα δημοσιευμένες σὲ σο-βαρὰ περιοδικὰ ή μεγάλες εφημερίδες. Γι' αὐτὸ κ' ἔχουν ἀνάγκη άποσκευῆς ὅλες οἱ παραπλανητικῆς γνώμες τους, μόλις δοῦν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας. Άλλῶς, θὰ βλέπουμε τις κατευθύνσεις των νέων λογοτεχνῶν μας να φτάνουν στὴ σφαλερότητα ή στο γελοίο ή και στο άδιέξοδο.

Ο ποιητῆς εἶνε ή συγκινημένη φωνή τῆς ἀνθρωπότητας ή, παραστατικώτερα, εἶνε ή τρανόλαλη φιογέρα στὰ χεῖλη του θνητοῦ, σπρωγμένου ἀθόρομητα να βρῆσκη στο τρα-γουδί το έσπασμα κάθε ψυχικῆς ἀναστάτα-σης. Γι' αὐτὸ ὁ αλήθινος ποιητῆς τραγουδεῖ τὰ συναισθήματα και τὰ πάθη ὄχι μόνο τὰ δικὰ του, μα και των άλλων, ατόμων ή ὁμῶ-δων, ἀφοῦ πρώτα τὰ νιώση, τὰ προσλάβη και τάφοιμωσή ὁ ἴδιος μέσα του, ὑποκαθι-στώντας ὁλοκληρωτικά τον εαυτό του στὴ θέ-ση του άλλου ή των άλλων. Και κατορθῶ-νει τὸ τελευταῖο αὐτὸ χάρη στὴν ἐξαιρετικῆ εὐαισθησία του που εἶνε τὸ σπουδαιότερο δημιουργικὸ κεφάλαιο του καλλιτέχνη.

Άλλοίμονο αν ὁ ποιητῆς δε μπορούσε να συγκεντρώση, σάν άλλο λουγδουνικὸ λαγῆνι, και να κἀνη δικῆς του τις ξένες χαρές, δικούς του τούς ξένους πόνους' αν μας τραγουδοῦσε μονάχα προσωπικούς του πόθους κ' αν μὰς ξεσκέπαζε τῆς δικῆς του μόνο καρδιάς τούς παλμούς μπροστὰ στο ὑποβλητικὸ μυστήριο τῆς ζωῆς και του θανάτου! Θα μὰς παρουσί-αζε μὰ τήν αλήθεια στενόκαρδα μονότονο τὸ τραγούδι του, γεννημένο από περιορισμέ-νους και στενούς ὀρίζοντες ἐμπνευσης. Τώρα μάλιστα ὁ ἀριστοκρατικὸς ατομικισμὸς στὴν ποίηση, ή διαρκῆς ἐνατένιση του ποιητῆ, στο «έγῶ» του και μόνο σ' αὐτὸ άποκλειστικά, ή φίλαυτη άπομόνωσή του από τούς γύρω συ-νανθρώπους του και τις λαχτάρες τους, δὲν έχει πέραση. Η τέχνη άνοιξε διάπλατα τὰ

φτερά της άπάνω από τὸ λαό, πὸν μοχθεῖ καὶ ὑποφέρει, κι' ἀγκάλιασε τίς σπάνιες λιγύστιγμες χαρῆς καὶ τίς ἀπέραντες ἀγωνίες του, γιὰ νὰ τίς ψάλλῃ. Κι' ὁ πῖο λυρικός ποιητής (τί λέτε γιὰ τὸν E. Verhaeren;) κι' ὁ πῖο προσωπικός χάνεται μέσα στοὺς ὁμοίους του, ἡ φωνή του γίνεται ἕνα μὲ τὴ φωνή τοῦ πλήθους.

Μὰ ἄσχετα μὲ τὴν τελευταία, αὐτὴ τάση πὸν τὴν ἐπιβάλλει ἡ ἐποχὴ μας κ' οἱ ὅροι τῆς σύγχρονης ζωῆς, οἱ ἔως τώρα ποιητῆς (ἀφίνω τοὺς ἐπικούς καὶ δραματικούς πὸν δὲ φαίνονται καθόλου μὲς τὰ ἔπη καὶ τὰ δράματα τους), οἱ λυρικοί, μόνο τὸ δικό τους, τὸν προσωπικό, συναισθηματικό κόσμο ἐξωτερικεύει μὲ τίς στροφές τῶν τραγουδιῶν τους καὶ μόνο τὸ ἄτομο εἶχαν κέντρο τῶν θεμάτων τους; Δὲν ἐψάλλε ἕνας ποιητής, πὸν λάχαινε νάχη καὶ πατέρα καὶ μητέρα, τὴ λαχάρα τοῦ ὄρφανοῦ, ἕνας πλούσιος τοῦ φτωχοῦ τὸ καθημερινό μαρτύριο, ἕνας πὸν δὲν τὸ κούνησε ἀπ' τὸν τόπο του τῆς ξενιτιάς τὴν πίκρα, ἕνας ἀπόλεμος τοῦ πολεμιστῆ τῆ φρικαλέα ζωῆ, ἕνας ἠλικιωμένος (λ. χ. ὁ K Γούνηρης ἢ ὁ Στ. Σπινεράντζας) τοῦ μικροῦ παιδιοῦ τὰ ψυχικά κινήματα καὶ τίς συναισθηματικές καταστάσεις; Καὶ πόσοι πρὶν ἀπὸ μὲνα δὲν ἔτυγε νὰ τραγουδήσουν, ἂν καὶ ἄντρες τῆ μητρικῆ στοργῆ, τῆς κόρης τους πόθους, τῆς ἀδερφῆς τὴν ἀφωσίωση, τῆς καλογοιᾶς τὴν τρεμούλα, τῆς λάγνας τὴ φωτιά; Θάταν κορασιτικό γάνεφερα ὀνόματα καὶ τίλους τραγουδιῶν.

Πόσο πρέπει πάντα νάχομε ὑπόψιν ὅλοι μας, καὶ μάλιστα οἱ κριτικοί, τὰ χρυσά λόγια τοῦ Σοφοκλῆ (Οἰδ. τυο. 569). «Ἐφ' οἷς μὴ φρονῶ σιγᾶν φιλῶ» δηλ. «γιὰ ὅσα δὲν τὰ ξαίρω καλά, σ' νειθίζω νὰ σωπαίνω».

ΜΙΧ. Γ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ

Ἀγαπητέ «Λόγε»

Δὲν μπορῶ παρά νὰ σᾶς συγχαρῶ γιὰ τὴν ὀραία πρωτοβουλία πὸν εἶχατε νὰ ἀναδημοσιεύσετε τὸ ἄρθρο τοῦ κ. Κασαπάκη γιὰ τὸ μοντέρνο τοῦροκο ποιητῆ Ναζὶμ Χικμέτ. Κι' αὐτὸν τὸν κ. Κασαπάκη πὸν φρόντισε νὰ μᾶς παρουσιάσῃ μιὰ νέα μορφή τῆς Τουρκικῆς προόδου. Εἶναι πράγματι καθὼς φαίνεται πὸν ἔνδιαφέροντος ἡ ποίησις πὸν καλλιεργεῖ ὁ πρωτοπόρος αὐτός, καὶ νὰ πὸν σ' ἕνα ζήτημα τόσο σημαντικό ἡ Τουρκία ἴσως μᾶς ξεπερνᾷ. Λυποῦμαι πὸν δὲν ξέρω Τουρκικά γιὰ νὰ τὸν διαβάσω.

Ὡστόσο ἀπὸ τίς καλῆς μεταφράσεις τῶν κομματιῶν του κατάλαβα σὲ τί ἔχει στρέψῃ τὴ ποιητικὴ του διάνοια ὁ Ναζὶμ Χικμέτ.— Καὶ ἐπειδὴ ἔχω κάποια σχετικὴ ἀρμοδιότητα θεωρῶ σὴν ὑποχρέωσή μου νὰ σᾶς δηλώσω πὸς δὲν εἶναι ὑπερρεαλιστής. Ὁ κ. Κασαπά-

κης ὁμολογεῖ πὸς δὲν ξέρεῖ ποιοὶ εἶναι καὶ ἂν ὑπάρχουνε (δικαιῶς ἄλλωστε γιὰτὶ στὴν Ἑλλάδα δὲν ἔχει γίνει ἀκόμη λόγος γι' αὐτοὺς) καὶ τὸν κατατάσσει μὲ ἀμφιβολίες. Ἀλλὰ τὸν διαβεβαιῶνω κι' ἐγὼ πὸς δὲν εἶναι ὑπερρεαλιστικό τὸ ἔργο τοῦ Χικμέτ. Μᾶλλον ἀπ' ὅσο καταλαβαίνω πλησιάζει στὴ μορφή καὶ στὸ στυλ τὸ «Σύννεφο στὸ Παντελόνι» τοῦ περιφημοῦ Μαγιακόφσκυ. Ἔτσι κι' αὐτὸς κομμουνιστής στὴν ἰδεολογία, τολμηρὸς στὴ ποιητικὴ ἔκφραση, καὶ δεινὸς χιουμορίστας μεταχειρίζεται μιὰ βαγαπόντικη φρασολογία πὸν ἐρχότανε σὲ ἀρμονία μὲ τίς κοινωνικές του ἀντιλήψεις. Ὡστε ἀδίσταχτα μὸν φαίνεται πὸς μποροῦμε νὰ χαρακτηρίσουμε τὸν Ναζὶμ Χικμέτ μαθητῆ τοῦ Μαγιακόφσκυ.

Ὅσο γιὰ τὸν ὑπερρεαλισμό, αὐτὸς ἔχει ἄλλους σκοπούς, ἄλλες βλέψεις, ἄλλες ἀρχές. Κλάδος τοῦ ἐξπρεσιονισμοῦ πὸν ἐξελίχθηκε ἀπὸ τὸν Ντανταϊσμό καὶ ἀνεξαρτητοποιήθηκε εἶναι τὸ ὕψιστο σημεῖο στὸ ὅποιο ἔχει φτάσει ὡς σήμερα ἡ ποίησις. Μὲ ἀρχές πὸν τράβηξαν ἀπ' τὰ ἔργα τοῦ Rimbaud καὶ τοῦ κόμητος ντὲ Λωτρεαμόν οἱ ὑπερρεαλισταὶ τράβηξαν ἕνα δρόμο τὸ μόνο ἴσως πὸν ἔμεινε ἀπάτητος. Ἀφήνουν σὴν ἄχρηστο ὅ,τι τοὺς φέρνουν οἱ αἰσθήσεις, στρέφουν τὰ βλέμματά τους σὲ μιὰ ἐσωτερικὴ αὐτοενατένηση καὶ συνδυάζοντάς τὴν μὲ μιὰ προσπάθεια προφητικῆς, μπορεῖ νὰ πῆ κανεῖς, δύναμης ἐκφράζονται μὲ μιὰν hallucination πὸν ἐγγίζει τὴν μεγαλοφυΐα τῆς Τρέλλας. Ἀπευθύνονται λοιπὸν τὰ ἔργα τους σ' ὅ,τι πῖο λεπτό κλείνει ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸ φυσοῦν ἀγέρινα. Τοῦτο φέρνει ὅμως ἀντίθετο ἀποτέλεσμα, συγκλονίζει τὸ ψυχικό μας σύστημα «ἐκ βάθρων» καὶ μᾶς φέρνει ἀντίκρου στὰ πῖο ὑψηλότερα προβλήματα.— Ὅσοι θέλουν λιγάκι νὰ καταποισθοῦν μποροῦν νὰ διαβάσουν τοῦ André Breton—Manifeste sur le Surrealisme καὶ τὸ πρόσφατο Second Manifeste du Surrealisme, τὸν ἰδίον. Ἀκόμη καὶ τὰ ποιητικά ἔργα τοῦ Paul Eluard, τοῦ Aragon, τοῦ R. Desnos, τοῦ H. Arp, τοῦ André Gailard, τοῦ P. Audard, τοῦ René Daumal, τοῦ Roger Vitral καὶ ἄλλων. Ἄς πᾶρουν ἀκόμη νὰ διαβάσουν τὰ περιοδικὰ «Cahiers du Sud» «Grand Jeu» «Grand Route» «Bifur» «Documents» καὶ «Variétés».—Μὰ εἶναι ὅμως ἀδύνατο νὰ ἐκταθῶ ἐδῶ πέρα περισσότερο. Τὸ καλλίτερο εἶναι νὰ σᾶς στείλω ἕνα σχετικὸ ἄρθρο ἐπάνω στὴ Révolution Surréaliste.

ΑΡΙΣΤΟΣ ΝΑΖΗΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΜΑΝΩΛΗ ΚΑΝΕΛΛΗ: «*Η σάρκα*». Μυθιστόρημα. Ἀθήνα 1930.

Ὁ κ. Κανελλῆς ἔχει μιὰν εὐλωτία καὶ μιὰν ἐκφραστικότητα ἀπὸ τίς πῖο σπάνιες.

Ξέρεῖ νὰ ζωντανεύει μπροστά μας τίς σκηνές τῆς ζωῆς καὶ νὰ τοὺς δίνει τὸν σπαρταριστὸ παλμό τῆς πραγματικότητας. Ἀκόμη ἀγαπᾷ ν' ἀνάγει τὰ πορίσματα πὸν βγάξει ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ ζωὴ καὶ τίς φυσιολογικῆς σχέσεις τῶν φύλων, σὲ γενικότητες, σὲ ἀρχές. Ἔτσι τονίζει τὸ μοτίβο τοῦ καθημερινοῦ ἔρωτα στὸ ἐπιγραμματικό τραγοῦδι τῆς σάρκας, πὸν μᾶς ἔχει γίνει τόσο γνώριμα ὑποβλητικό ἀπὸ τὸν καιρὸ τῶν πρώτων ποιημάτων του.

Στὸ ρομάντζο του τώρα, ζητάει νὰ συνθέσῃ σὲ πλατύτερη εἰκόνα τὴ σεξουαλικὴ κοσμοθεωρία του. πὸν γι' αὐτὸν παίζει τὸν πρωταγωνιστοῦντα ρόλο στὴ ζωῆ. Ζητάει νὰ δώσει τὴ ρεαλιστικὴ ὅσο καὶ τὴ λυρικὴ τῆς ἄποψη, πὸν κ' οἱ δυὸ μαζὶ ἐμφυχώνονται ἀπὸ τὴν αἰώνια ποίησις τῆς δημιουργίας καὶ δικαίωνουν τὴν ὑπαρξὴ τῆς ζωῆς. Σκοπὸς μεγαλεπήβολος, βέβαια. Κ' εἶνε γνωστὴ ἡ ποιητικὴ διαίσθησις τοῦ συγγραφέα τῆς «Σάρκας»....

Α. Τ.

ΒΑΣ. ΚΟΥΖΟΠΟΥΛΟΥ. Ὁ Λαδοκάλογος τοῦ Γύφτου.

Ὁ Βασίλης Κουζόπουλος ἔχει λάβει κι' ὅλας, τὴν ἀνώτατη, τὴν κοινὴ δικαιοσύνη τοῦ ἀνθρώπου: τοῦ εἶναι λοιπὸν ἀδιάφορο ἂν δικαιωθῆ, τώρα ἐκ τῶν ὑστέρων, κι' ἀπὸ τὴν κριτικὴ. Τὸ γεγονός αὐτὸ τοῦ θανάτου του ἐπιβάλλεται ἀμέσως στὸν ἀναγνώστη, σὴν ἕνα δίχως παραβολὴ προηγούμενο, καὶ τοῦ ἀποκλείει τὴν ψυχρὴ κριτικὴ, πὸν θάποτελοῦσε ἄλλο τὴν ἐσκεμμένη γνώμη, ἀλλὰ θὰ φαίνονταν ἐδῶ σὰ μιὰ περικριτικὴ ἀπρέπεια. Μὲς ἀπὸ τίς γραμμὲς πὸν παρακολοῦθεῖς, μεθοδικῆς, εὐσύνοπτες, διακριτικῆς, προβάλλει καθὲς τόσο μιὰ μορφή συμπάθης, πὸν σοῦ δείχνεται γνώριμη καὶ συγγενικὴ, κι' ἄς μὴν τὴν εἶδες ποτὲ πουθενά. Ἀλλὰ ἡ μικρὴ αὐτὴ μελέτη, πὸν μᾶς ἀφήσε φεύγοντας ὁ νέος νεκρὸς ὡς μοναδικὸ δείγμα τῆς κριτικῆς του ἰδιοφυΐας, θὰ μποροῦσε νὰ κερδίσει τὴ συμπάθεια μας καὶ χωρὶς τὴν ἐπιείκεια τοῦ συμπτωματικοῦ τῆς ἐπιλόγου. Ἐχει ὅλα ἐκεῖνα τὰ προσόντα τὰ προκαταρκτικὰ πὸν θὰ βοηθοῦσαν μιὰ διάνοια ἀνήσυχη νὰ προχωρήσει καὶ νὰ ἐρευνησει καὶ νὰ δημιουργήσει. Ἐχει προπάντων μιὰ σταθερότητα γραμμῆς πὸν θὰ συντελοῦσε στὴν ἀπόσκοπη πορεία τοῦ κριτικοῦ συλλογισμοῦ καὶ δὲ θὰ τὸν ἐδίχαζε στὶ ἐπιμέρους καὶ στὰ ἐκ τῶν ἔξω, πὸν καταπολεμοῦν τὴ συνκτικὴτητα ἄλλων παρομοίων ἔργασιων. Ἐπειτα ἡ ἀναπόφευκτη ὑπόμνησις πὸς ὁ νέος αὐτὸς εἶχε τὴ μετριοφροσύνη νὰ ἀσχοληθῇ στὰ πρώτα του βήματα μὲ μιὰ ξένη ἀνεξέταστη παραγωγὴ κι' ὄχι μὲ μιὰ πρωτότυπη δικιά του, μᾶς διαθέτει κατὰ πῖον περισσότερο εὐνοϊκὸ ῥόλο. Ἀλλὰ, πέρα ἀπ' τὴν καθαντὸ σημασία τοῦ βιβλίου, προκαλεῖται μιὰ σπουδαιότερη πνευμα-

τικὴ διαταραχὴ, πὸν παρουσιάζει σκέψεις γενικότερες, γιὰ τὴ ματαιότητα τῶν διανοητικῶν ἀσχολιῶν καὶ γιὰ τὸ μεγάλο ρόλο τῆς τύχης. Ὁ αὐτοὺς νέος μὲ τὸ ἁόρογο τέλος του θὰ κινδύνευε νὰ φύγῃ ἀπ' αὐτὸν τὸν κόσμο χωρὶς νὰ κάμῃ τ' ὄνομά του γνωστὸ μῆτε στὸν κύκλο τῶν ἀποκλειστικῶν γνωριμιῶν του καὶ προτιμήσεων, ἂν δὲν ἐτύχαινε νὰ βοεθῆ ἕνας φίλος ἀνιδιοτελῆς τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ φίλος συγγινημένος τοῦ νεκροῦ, ὁ κ. Γ. Κατσιμπαλῆς, γιὰ νὰ φροντίσῃ, μὲς στὴν τόση γύρω ἀδιαφορία γιὰ τὸ στοιχικό, τὸ μόνο οὐσιαστικὸ μνημόσυνο του.

Γ. Κ.

ΚΛ. ΠΑΡΑΣΧΟΥ—Ε. ΛΕΥΚΟΠΑΡΙΑΗ: Ἐκλογή ἀπὸ τὰ ὀραϊότερα Ἑλληνικὰ Λυρικά Ποιήματα Ἐκδοσις «Φλάμας».

Παρ' ὅλο πὸν ὁ κ. Παράσχος καὶ ὁ ἀγαπητὸς μας συνεργάτης του κ. Λευκοπαριάδης στὸ προλογικὸ σημείωμα τοῦ πολυσέλιδου βιβλίου τους μᾶς δικαιολογοῦν ὡς «καθαροὶ ὑποκειμενὶ ἢ καὶ προσηλικὴ» τὴν ἐκλογὴ τοῦ ἴλικου μὲ τὸ ὅποιο παραγέμισαν τὴν ἀνθολογία τους, ἄς μᾶς ἐπιτραπῆ ἐδῶ, νὰ μὴ χειροκροτήσουμε τὴν προσπάθειά τους καὶ μάλιστα νὰ τοὺς καίσιουμε, ἀντίθετα, γιὰ «δηλητηρίασῃ τῆς κοινῆς γνώμης». Ὅσο κι' ἂν ἡ ἰδέα τῆς ἐκδοσῆς ἐνὸς τέτοιου βιβλίου προϋποθέτει, φυσικά, εὐγενικὴ πρόθεσις καὶ ἀξίεπαινη τόλμη, δὲν ἐπιτρέπεται, κατὰ τὴ γνώμη μας, ἡ πρόχειρη πραγματοποίηση ἐνὸς τόσο μεγαλεπιβόλου σκοποῦ.

Ὁ κ. Παράσχος, εἴμαστε σὲ θέσι νὰ ξαίρουμε, πὸς ἔφερε σὲ τέλος τὴν ἀπαιτητικὴν του χειρονομία, ἐντέλως βιαστικά καὶ μὲ στοιχεῖα ὅπως ὅπως δανεισμένα, πρῶγματα καὶ τὰ δυὸ πὸν πῖον ἀπέχουν ἀπὸ τὴ σοβαρότητα.

Δὲν ἔχομε ἄλλους λόγους νὰ κατακρίνομε τὸ γούστο τοῦ κ. Παράσχου, τὸν ὁποῖον ἄλλωστε ξαίρουμε γιὰ πῖον δύσκολο καὶ ἐπιφυλαχτικό (ἀπὸ χαρακτῆρος), μὰ ἄς μᾶς δώσει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιφυλαχθοῦμε κι' ἐμῆς μιὰ φορὰ, μὲ τὴ σειρὰ μας, ἀπέναντί του γιὰ μιὰν ἀστοχίαν του στὸ ἐπίπεδο τῆς πῖο κοινῆς καὶ ὀλοφάνερης καλαισθησίας.

Παρατρέχοντας τίς παραλήψεις γνωστότατων ὀνομάτων πὸν ἔδωσαν ἄρθρον ἐργασία στὴ χρεσινὴ καὶ τὴ σημερινὴ μας ἀκόμη «λυρικὴ» ποίησις, αὐτὴ τούτῃ ἡ ἐκλογὴ ἀνάμεσα στὸν κύκλο ἐκεῖνον πὸν παρουσιάζονται μέσα στὴν ἀνθολογία τοῦ κ. Παράσχου, εἶνε κακί, ἀσυστηματοποίητη, ἐλλειπής, ἀστοχη-

Ἐκεῖνο τὸ θαλάσσωμα στὴν πολυσέλιδη ἢ «κατὰ σταγόνα» ἀντιπροσώπευσις ὀρισμένων ποιητῶν (γιατὶ τόσο λίγος Χριστόπουλος, Μαρτζώκης, Πολέμης, Κρουστάλλης, Λαύρας, Ραφτόπουλος, Ἀθάνας, καὶ γιὰτὶ τόσοσ Κάλβος, Παλαμᾶς, Καρβῆς, Καρζῆς;) καὶ ἡ ἀνεμοζάλῃ τῆς ἀποσματοποιήσεως τοῦ Σο-

λωπού (ήταν πού ήταν-άπογινε), του Κάλβου του Παπαρηγόπουλου, πρό πάντων όμως η προτίμηση άσημαντων στίχων αντί των καλλιτέρων, κάνουν το βιβλίο όλωσδιόλου έλλειπές.

Και αυτό είνε άκριβώς ο λόγος πού το κατακρίνουμε. Γιατί για κάτι σοβαρότερο μάς προδιέθεσεν ο τίτλος «Έκλογή από τα ωραιότερα λυρικά ποιήματα».

ΛΩΡΟΥ ΦΑΝΤΑΖΗ: «Οι διθύραμβοι της μελωδοπλάνταχτης άρπας, Άθήνα Στίχοι (;)

Ο Λώρος Φαντάζης φανταζόμαστε ότι άστεινύεται. Γιατί δέν πιστεύουμε πως πήρε στά σοβραά, για ποίηση, την εξάγραμμη φασουλάδα του... Μά, φίλε κύριε! Τί άράδιασμα νεοτήτων είνε αυτή η περιφήμη μελωδοπλανταξία σου! Τί χορδόηχες και λακισμοί και έναυλος και ενάργειες και έπαγωγες και έχτάσεις και άνα πάσεις, είνε αυτά πού μάς ψάλλει ή άρπα σου; Τί χορδόηχες και λακισμοί και έναυλος και τερψίφρονη, μάς κραίνεις; Και τί πάει να πει, περικαλώ, ποιικιλνόντας, ή κριτικισμός ή ντοπιόχρωμα και πανέμνοστα μαζι; Κάνε μας λιανα τις χνουδάτες ίαχές, την τρισσοκαύνη άγλύ, την παύλα προοπτικής και τις τεφρές των τραγικών μεταρσιώσεις! Βάλε και κάνα ρήμα σε καμιά γωνιά! Γιατί δέν έφτιανες και το 31ο εξάγραμμο με ρήματα μου νάχα, παρά άράδιασες όλα τα ουσιαστικά, τα επίθετα και τις άνυπαρχτες άφρημένες έννοιες, για να μάς φουρνίσεις το κοκορέτσι σου!

Άει στο καλό σου, παιδί μου! Αυτό λέγεται «σκουληγκομυρηγότροπτα», όχι πύσηρη πιά...

ΑΠ. Ν. ΜΑΓΓ.

Η ΜΟΥΣΙΚΗ

ΣΥΝΑΥΛΙΕΣ. Η συναυλία με τη σύμπραξη του μεγάλου βιολίστα Χούμπερμαν ήταν άναμφισβήτητα ή μεγάλη ερη μουσική άπόλαυσι του περασμένου Δεκέμβρη. Με πολλή άκρίβεια, με μεγάλη δύναμη ήχου ο μουσικός απέδωσε τα έργα των Bach και Brams, ενώ στο κοντσέρτο του Σιμανόβσκι έργο μοντέρνας μουσικής, έδειξε όλο το ποιητικό του τεμπραμέντο συνδυασμένο με άφάνταστη δεξιοτεχνία.

Στην τετάρτη λαϊκή συναυλία άκούσα ε δυο διακεκριμένους έλληνες, καλλιτέχνες την Δα Άνδρεάδου και τον κύριο Τριαντάκη (πιανίστα). Η δις Άνδρεάδου ξεχωρίζει ιδίως στα Lieder λόγω του ότι έχει μεγάλη μουσική μόρφωση και ωραία φωνή, όχι πολύ μεγάλη έντάσεως, αλλά πολύ συμπαθητικού τέμπρου. Τις δυο κλασσικές άριες των Μότσαρτ και Purcell άπέδωσε με μεγάλη έκφραση και πολλή μουσικότητα. Ο κ. Τριαντάκης είνε

ένας πολύ καλός μουσικός και βιρτουόζος, πιανίστας από τους λίγους στην Ελλάδα. Έπαιξε την «Μπαλλάντα» του Φωρέ με μεγάλη λεπτότητα, δεξιοτεχνία και βαθειά κατανόηση της Γαλλικής Μουσικής. Στο τέλος αυτής της συναυλίας ή όρχήστρα μάς έδωσε μίαν άφρογη έκτέλεσι του μουσικού άριστουργήματος «Θάνατος και Άπολύτρωσις» του Ριχάρδου Στράους.

Στην τετάρτη συναυλία συνδρομητών ή όρχήστρα μάς έδωσε μιά ζωντανή έκτέλεσι της 7ης Συμφωνίας του Μπετόβεν, ο κ. Βολωνίνης, βιολιονίστας έπαιξε με πολύ αίσθημα και λεπτότητα την ωραία Ίσπανική Συμφωνία του Λαλό και ο πιανίστας κ. Aubert μάς έδωσε μιά πολύ επιμελεμένη έκτέλεσι του κοντσέρτου εις μι μπεμόλ του Λίστ.

Τη σκηνή της θυσίας από τον «Ίδομενέα» του Μότσαρτ, πού άκούσαμε στην 6η Λαϊκή Συναυλία, έργο πολύ έπηρεασμένο από την τεχντροπλία του Γκλούκ, θά ήμπορούσε ν' άντικαταστήσει μιά οιαδήποτε άλλη εισαγωγή ή συμφωνία του Μότσαρτ όπως πχ. ή εισαγωγή του «Μαγεμένου Αύλου» ή του «Δόν Ζουάν» χαρακτηριστικά έργα του συνθέτη και άριστουργήματα της Μουσικής φιλολογίας. Η όρχήστρα μεταξύ άλλων ξετέλεσε την «Ma Mère l'Oye» συμφωνική Σούιτα του Ραβέλ, έργο γραμμένο με πολλή χάρι και πολύ λεπτή ένορχήστρωσι από τα ωραιότερα του συνθέτη του «Δάφνιδος και Χλόης».

Το Λαζιλιόδι της Μάνας.—Πρό ήμερών δόθηκε από το Έθνικό Όδειο το ωραίο έργο του Καλομοίρη σε μιά άρτια έκτέλεσι. Η έπιτυχία του όφείλεται πρώτα στον άκρόστο εργάτη Μητρόπουλο και στην άφρογη όρχήστρα του, στους έκτελεστές του, στα κόρη και στα ωραία μπαλέτα του. Ο Έπιτροπάρχης έπαιξε και έτραγούδησε με μεγάλη τέχνη, πολύ μεγάλο κέφι ένα ρόλο ίσως άνώτερο των δυνάμεών του γι' αυτό άκριβώς έδειχθηκε άνώτερος έαυτού. Ο Μοσχονάς έχει την ωραιότερη φωνή μπάσσου στην Ελλάδα, παίζει πολύ ευσυνείδητα, είνε καλός μουσικός, γι' αυτό άν άκολούθησει τη μελοδραματική καριέρα ασφαλώς θά διαπρέψη. Πολύ καλός ο κ. Βλαΐκος στο μικρό του ρόλο. Από τους γυναικείους ρόλους ο δυσκολώτερος είνε της μάνας, έπειδη άπαιτεί μεγάλη φωνητική άντοχη, τέτοια δέ έδειξε ή Δις Άνδρεάδου πού έτραγούδησε με πολλή μουσικότητα και έπαιξε με μεγάλη τέχνη. Στο ρόλο της Έρωφίλης—Νεράιδας ή Κα Καλφοπούλου δείχνει όλη τη τέχνη της και μιά γλυκειά και κρυσταλίνη φωνή. Ένα εύγε όφείλεται στους πρωτεργάτες της ωραίας αυτής γιορτής.

ΚΩΣΤΑΣ ΔΡΑΚΟΥΛΗΣ

Σημ. Στο προηγούμενο φύλο από τυπογραφική άβλεπία ή γνωστή σονάτα εις σί μπεμόλ του Chopin έγράφηκε λανθασμένα ως σονάτα εις ντό μπεμόλ. Και αυτά για την άκρίβεια.

Ο ΙΑΙΟΣ

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΣΥΜΕΩΝ ΣΑΒΒΙΔΗΣ

Με το σημερινό μου σημείωμα, δέν έχω ν' άσχοληθώ παρά με μιά έκθεσι: με την έκθεσι Σαββίδη. Εις όλο το διάστημα πού διέδρασε από τον τελευταίο περίπατο, καμμία άλλη δέν έλειτούργησε εκτός απ' αυτήν. Ο πνετός των περασμένων μηνών ειχε την ύφεσι του! Άς θεωρηθεί λοιπόν το μικρό αυτό διάλλειμα πού έσημειώθη εν τώ μεταξύ, ως σταθμός, απ' τον όποιον άναχωρούμε σήμερα, για να εστιάθουμε στη δύτερη περίοδο του έτους, στην άνοιξιάντη «σαιζόν».

Πολλές έκθέσεις προανγγέλησαν, ιδίως για τις άθουρας «Στρατηγοπούλου»—οι όποιες όλος άπροσδοκίως είχανε σιωπήσει. Μεταξύ αυτών διαβάσαμε και του ζωγράφου Στέρη.

Στις άθουρας του «Ανείου των Έλληνίδων», οι κληρονόμοι του Σαββίδη, οι κύριοι Λιαμάνης και Τριφυτής, έξέθεσαν ένα άσχετά μεγάλο μέρος από την όλική εργασία του—εργασία πενήντα περίπου ετών. Υπήρχον σχέδια με κάρβουνο και μολύβι, και έλαιογραφίες διαφόρων μεγεθών.

Η έκθεσι του ειχε χαρακτήρα μνημοσύνου. Διότι ο Σαββίδης πέθανε πρό τριετίας έδώ, άφου έπέρασε σχεδόν όλη του την καλλιτεχνική ζωή στο Μόναχο όπου κι' έσπουδάσε, —την εποχή πού ήταν καθήκον της στην Ακαδημία ο Γύζης, 1880.

Ο Σαββίδης, θεωρείται, (και πολύ δικαίως) μεταξύ των δυο ή τριών σπουδαίων ζωγράφων πού έχει να επιδείξει ή περασμένη γενιά. Η άξία του όφείλεται κυρίως στο χρώμα. Το χιελίτησε όπως ένας επιστήμων και το αιδάνθηκε όπως ένας καλλιτέχνης. Ίσως ο δύτερος να έθυσιάσθη στις ικανότητες του πρώτου. Πάντως, ήθελε να ξέροι τους λόγους, γιατί αυτό το βλέπουμε έτσι κι' όχι αλλιώς, σε μιά δεδομένη στιγμή. Οτι χρωμάτιζε ήθελε και να το άποδεικνύει.

Το σύγγραμά του «περι των χρωμάτων εν τη ζωγραφική», το όποιον έγραψε γερμανικά και το όποιον δέν έπολάβε να έκτυπώσει, μαρτυράει άπολύτως για τις άνησιές του αυτές, πού έτσι συνοπτικά λέμε πέρα πάνω. Εις αυτή άσχελεύεται κυρίως να έκθεσι, σύμφωνα με τις άντιλήψεις πού έσχον τότε για την Τέχνη, αλλά με τρόπο δικό του, βασισμένο σε παρατηρήσεις δικές του, «μια θεωρία χειρισμού χρωμάτων». Για τη θεωρία του αυτή, διατυπωμένη «επι τη βάσει, της εμφανίσεως των συμπληρωματικών χρωμάτων εν τη φύσει», ο καθηγητής Φίλε, γράφει, ότι «πρέπει να είνε ύψιστον ενδιαφέρον για κάθε ζωγράφον, διότι τον καθιστά ικανόν ν' άναπαριστά σχεδόν επιστημονικά και τας πλέον φευγαλέας χρωστικές έντυπώσεις και όμοιότητας» και ότι «θα ήτο εύχης έργον το οριστικά πορίσματά του να ευσκοιον δημοσίευσιν εις εύθύτερον κύκλον» — 1908.

Το ζωγραφικό του έργο, είνε ή επιβεβαίωσι

των όσων θεωρητικά έπίστευε, και ειχε άναπτύξει στο σύγγραμά του. Όρισμένως ο Σαββίδης άν επιτρέπεται να χωρίσουμε τους ζωγράφους σε δυο μεγάλες βασικές κατηγορίες, εις αυτήν πού την αντιπροσωπεύει ο Αεονόδο Νταβίντσι και εις εκείνην του Ραφαέλου, —ο δικός μας ζωγράφος άνήκει στην πρώτη. Υπήρξε ένας σοβαρός τεχνίτης, για τον όποιον ή ζωγραφική τέχνη δέν ειχε βαθύτερο σκοπό, χωρίς μιά τέτοια λογική ή άποδεικτική κατανόηση των έκφραστικών της μέσων. Αόμοι, κ' ένας όνειροπόλος — ένας Ακαδημαϊκός όνειροπόλος — χωρίς ύποχωρήσει και συμβιβασμούς, πού κατεβάζουν το νόημα της τέχνης, στο επίπεδο της πολιτικής και μικροπονηρίας, άν όχι σε τίποτε χειρότερο αόμοι.

Βεβαίως, το έργο του Σαββίδη, δέν κρίνεται επαρκώς, με τα όλίγα αυτά γενικά πού λέμε. Αυτό όμως πού έχουμε άόμοι να πούμε, τελειώνοντας το μικρό αυτό σημείωμα, είνε ότι το έργο του (απ' ότι είδαμε) εμφανίζεται κυρίως σε δυο κατευθύνσεις: στην επιδείωξι της φόρμας, με άντίληψη άδοτηρά ρεαλιστική, σύμφωνα με τη μέθοδο του σμιφωτισμού πού έδιδάσκετο στην Ακαδημία και με τη διάλυσή της, υπό την έπηρεα και μελέτη του έμπροσθοισμού — με την άνάλυσιν του πρώτος πού κατέγινε ή σχολή του υπαίθρου. Αλλά και εις την μιά και εις την άλλην εκδήλωσι, διακρίνεται πολύ ζωηρά, ο ένσυνείδητος τεχνίτης, ο χρωματιστής, ο σοβαρός άνθρωπος. «ο καλός εργάτης».

Το Κράτος, έφ' όσον σχηματίζει εις Έθνηκήν Πανακρόνημη, την ιστορία της νεοελληνικής ζωγραφικής, νομίζω πως έχει την ύποχρέωσι, μεταξύ των άλλων πού έχει συμπεριλάβει, να επιδείξει και το έργο του.

Α. Δ.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Η ΕΚΔΟΓΗ του κ. Σενοπούλου στην Ακαδημία δέν είνε απλά εύστοχη. Από καιρό ήταν επιβεβλημένη και δίχως άλλο, ή ως τα τώρα καθυστέρησή της άποτελούσε ένα γεγονός επιβαρυντικό για το ίδρυμα.

Πραγματικά, ή Ακαδημία Αθηνών έχει πολλά τα τρωτά, πού άσχετες φορές έτονίσθησαν ως τα τώρα. Η άπουσία του κ. Σενοπούλου από τις τάξεις της δέν είνε από τα μικρότερα και μόνο σε μίαν άδελαιολόγη στενογραφία μπορούσε ν' άποδοθεί. Ο συγγραφέας της «Στέλλας Βιολάντη» έπερεπε από τους πρώτους να κληθεί, άν όχι τίποτ' άλλο αλλά ως αντιπρόσωπος τουλάχιστον της ελληνικής πεζογραφίας μιάς δλόκληρης γενιάς. Άσχετα προς κάθε άτομική γνώμη για το έργο του, άσχετα προς όλες τις δικαιολογημένες λεπτομερειακές άντιρρήσεις πού ύπάρχουν, ο κ. Σενοπούλος είνε ο άνθρωπος πού θα εν σχυε με την παρουσία του τον άναμικό θεσμό της Ακαδημίας, θά τον ένίσχυε

ήθικά, γιατί ἡ ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἐκλογή του δὲν θὰ δημιουργοῦσε τὴν παράφωνη αὐτὴν ἐντόπωση τῆς μικροπυχίας ἐν μέρους ὠρισμένων ἀντιπάλων του ποὺ ἔχουν περιβληθῆ μετὶ τὸ ἀξίωμα καὶ τὸ χρησιμοποιοῦν γιὰ στενὰ ἀτομικοὺς σκοποὺς.

Ἡ σημερινὴ ἐκλογή του εἶνε μὴ πράξη διακαιοσύνης προωρισμένη νὰ τονώσει ὁλόκληρον τὸν θεσμό τῆς Ἀκαδημίας.

ΜΙΑ ΝΕΑ μεγάλη δωρεὰ ποὺ ἔγινε γνωστὴ τις ἡμέρες αὐτές, ἡ ἴδρωση δηλαδὴ βραβείου ἀπὸ 75.000 δραχμῆς γιὰ ν' ἀπονέμεται κάθε τέσσερα χρόνια στὸ καλύτερο δραματικὸ ἔργο, ἔρχεται νὰ προστεθεῖ στὴν πλειάδα τῶν ἄλλων βραβείων ποὺ ἐνισχοῦν τὴ θεατρικὴ παραγωγὴ τοῦ τόπου. Καὶ τὸ γεγονός βέβαια εἶνε ἐξαιρετικὰ εὐχάριστο.

Μὰ δὲν μπορεῖ ὁ ἐνθουσιασμοὺς αὐτὸς νὰ μᾶς ἐμποδίσῃ νὰ κάνουμε καὶ μερικὲς μελαγχολικὰς σκέψεις γιὰ τὰ ἄλλα εἶδη τοῦ λόγου ποὺ ἔρχονται τόσα σκληρὰ ἀπὸ τοὺς κατὰ καιροὺς δωρητῆς καὶ ποὺ ἴσως θὰ εἶχαν ἀμεσώτερη ἀπὸ τὸ δράμα ἀνάγκη ὑλικῆς ἐνίσχυσης. Εἰδικὰ τὸ μυθιστόρημα, ἂν ἐξαιρέσει κανεὶς τὸ περιβόητο βραβεῖο τῆς Ἀκαδημίας, δὲν ἔχομε νὰ ἔχει καμμιάν ἄλλη ἐλπίδα ἐνίσχυσης ἀπὸ ποῦθενά. Κι' αὐτὸ εἶνε σκληρὸ, μὰ τὴν ἀλήθεια, γιατί γιὰ ἓνα καλὸ δραματικὸ ἔργο, ἐπιτέλους-ἐπιτέλους, θὰ βρεθεῖ κι' ἓνας θίασος, κεντρικὸς ἢ πρωτοποριακὸς, συντοκιακὸς, νὰ τὸ ἀνεβάσῃ. Ἀλλὰ ἓνα μυθιστόρημα, ποὺ γιὰ νὰ τυπωθεῖ χρειάζεται ποσὸ τοὐλάχιστο 15.000 δραχμῶν, ποῖος ἐκδότης θὰ ἀναλάβῃ νὰ τὸ βγάλῃ ὅταν ὁ συγγραφεὺς του εἶναι νέος ἢ ἄγνωστος;

Ἄς μὴν ἀκολουθοῦνε λοιπὸν πάντα οἱ δωρητῆς τὸ χλιοπατημένο μονοπάτι. Κι' ἄς σκεφθοῦν καὶ τ' ἄλλα εἶδη τοῦ λόγου ποὺ τόσο τ' ἀπαρνήθηκε ἡ καλὴ τύχη καὶ ποὺ δὲν ὑσιεροῦν σὲ σημαντικότητά ἀπὸ τὸ θέατρο. Τὸ μυθιστόρημα μάλιστα, σὲ ὅλους τοὺς τόπους, εἶνε ἐκεῖνο ποὺ χρωματίζει κυρίως καὶ δίνει τὸν τόνο στὶς φιλολογικὰς ἐποχάς. Ἡ Ρωσσία καὶ ἡ Γαλλία εἶναι μεγάλας γιὰ τὸ μυθιστόρημά τους καὶ τὴν ποίησιν. Κ' οἱ Σκανδιναυικὰς χώρες, ἂν ἐξαιρέσει κανεὶς τὸν Ἴψεν, ἐπιδεικνύουν σήμερὰ τοὺς Χάμσον καὶ τοὺς Μπιέρσον.

ΣΧΕΤΙΚΑ μετὶ τὸ γράμμα τοῦ κ. Α. Νάση, ποὺ δημοσιεύουμε σὲ ἄλλη στήλῃ, ἔχομε τὴν εὐχαριστήσιν ν' ἀναγγεῖλοντε ὅτι καὶ ὁ κ. Δ. Μεντζέλος μᾶς ἔχει στείλει μελέτη διαφωτιστικὴ γιὰ τὸν ὑπερρεαλισμὸν, τὴν ὁποία σὲ προσεχὲς φύλλο τοῦ «Λόγου» θὰ δημοσιεύουμε. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν ἀποκλείει βέβαια ν' ἀκολουθεῖ καὶ ἄλλη φωνὴ γιὰ τὸ ἴδιον ζήτημα, μὰ κ' εἶνε τόσο ἐνδιαφέρον ἀλλὰ καὶ ἀλλοιομογόνον—τόσο ἄγνωστο γιὰ τὸν τόπον μας. Καὶ οἱ δύο αὐτὰς μελέτες συνεπῶς θὰ δημοσιευθοῦν, μετὶ τῆς σειράς ἀπὸ τις στήλες

τοῦ «Λόγου» ὁ ὁποῖος θεωρεῖ εὐχαριστήσιν του, ἀλλὰ καὶ καθήκον του ἀπέναντι στὸ ἀναγνωστικὸν του κοινὸν, νὰ τὸ κατατοπίζει στὰ τόσο ἐνδιαφέροντα ζητήματα τῶν συγχρόνων τάσεων τῆς τέχνης.

ΜΙΑ ΩΡΑΙΑ βραδύα γιὰ τοὺς φίλους τῆς ἀπαγγελίας ἦταν αὐτὴ ποὺ δόθηκε στὶς 10 τοῦ Φλεβάρη, στὴν αἴθουσα τοῦ «Παρνασσῶ». Ἡ κ. Πούπα Κασιέρη ἀπήγγειλε μετ' ἐπιτυχία ἀποδόσεως ἀλλὰ καὶ διαισθήσεως τοὺς στίχους πολλῶν ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους ποιητῆς μας κι' ὁ ποιητῆς κ. Σ. Παναγιωτόπουλος ἔκατατόπισε τὸ ἀκραιτέρω στὰ ζητήματα τῶν ἐποχῶν καὶ τῶν προσώπων μετ' ἐισηγητικὴν ὁμιλίαν του ποὺ ἦταν ἀπόλυτα ἱκανοποιητικὴ καὶ ἐπιτυχημένη. Ἡ βραδύα αὐτὴ ποὺ περιέλαβε τοὺς ἀπὸ τοῦ Σολωμοῦ μέχρι τοῦ Χατζόπουλου ποιητῆς, θὰ ἐπαναληφθεῖ καθὼς μαθαίνουμε, μετ' ἀντικείμενον τοὺς νεωτέρους.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Α. Ἀργη: «Οἱ Λύκοι» μυθιστόρημα. (Ἐκδότης Ἄρ. Μαυρίδης).

Κλ. Παράσχου καὶ Σ. Λευκοπαρίδη: «Ἐκλογή ἀπὸ τὰ ωραιότερα ἑλληνικὰ λυρικά ποιήματα». Ἐκδοσὴ «Φλάμια»

Λώρον Φαντάζη: «Οἱ διθύραμβοι τῆς μελωδοπλάνταχτης λύρας». Ποιήματα.

Στέλιον Σεφλοῦδα: «Τὰ τετράδια τοῦ Παύλου Φωτεινοῦ».

Συλβίον «Τὸ μ γιὰ» Διηγήματα. Ἐκδότης Ἄρ. Μαυρίδης

Θ. Γιουρζουκόπουλου: «Τὸ κόκκινο ἄστρο τῆς Ἀμέρικας». Μυθιστόρημα. Ἐκδότης Ἄρ. Μαυρίδης

Καίσαρ Ἐμμανουήλ «Δώδεκα σκυθρωπὲς μάσκες» ποιήματα, ἔκδοσὴ Ἄρ. Μαυρίδης. Ἀθήνα 1931.

Ντόλη Νικβα: Κι' ἡ ἱστορίαι αὐτὲς τελείωσαν ἔτσι» Διηγήματα, Ἀθήνα 1931.

Π. Πλαγάκη: Μέσα στὴ φρίκη τοῦ πολέμου, Ἀθήνα 1931.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Νέα Ἔστια.—Διευθυντῆς Γρηγόριος Ξενοπούλου.—Δεκαπενθήμερον.

Πρωτοπορία.—Διευθυντῆς Φώτος Γιοφύλλης.—Μηνιαῖο.

Ἑλληνικὴ Ἐπιθεώρησις.—Διευθύντρια: Εὐγ. Ζωγράφου. Ἐπὶ τῆς ὕλης Ἀπ. Ν. Μαγανάρου.—Μηνιαῖο.

Νουμάς.—Διευθυντῆς Πάνος Ταγκόπουλος.—Μηνιαῖο.

Ἀλεξανδρινὴ Τέχνη.—Διευθύντρια Ρίκα Σεγκοπούλου. Ἀλεξάνδρεια.